

არსენალი

საქართველო
შინაგარეო
საზღვაო უსაფრთხოება

№ 8 (103). 16 - 29 აპრილი, 2010 წ. სამხედრო-ინჟინერიული უსაფრთხოება. ღირსი 1,5 ლარი

**უკუნირბული
პნინგალის რუსული
მ-4 სამხედრო ბაზა**

1425
2010

**არაგადიით
დამთავრებული
პრენები**

**ირლანდიის
არმიის
საუცრაზმი**

**ბიუჯეტი 2010 -
„როვან რეპოლუსიცია“
თუ „პოვან გადაბრინალება“?!**

**ბრძოლა
ქალაქში**

10

**რუსეთის
პოლიტიკური
გეოპოლიტიკური
გაქვეთილი**

7

**ოკუპირებული
ცხინვალის რუსული
პე-4 სემხედრო ბაზა**

14

**გრაგვლით
დაზიანებული
სანავთბურთო ფრენა**

23

**„ვეგოგრული“
ცემსლი**

35

**იკლანდიის
არმიის
რეინჯერები**

50

სარჩევი

- 4** ახალი ამბები კალიდოსკოპი
- 5** პოლონური თვითმფრინავის კატასტროფა ბრაჰელია
- 7** რუსეთის შორივი გეოპოლიტიკური გაკვეთილი გლადარიალა
- 10** ბრძოლა ქალაქში ბაჰიკა
- 14** ოკუპირებული ცხინვალის რუსული მე-4 სამხედრო ბაზა საშრისხა
- 17** საქართველოს საგარეო დაზვერვა – მითი და რეალობა საუსსსსხუარაი
- 24** ქართველმა მუხნიკებმა რუსებს ავიაციის მოდერნიზაცია დაანებინეს შვიარაღის მოღარეაშია
- 23** ტრაგედიით დამთავრებული სანვრთელი ფრენა აჟიკაბასტროვა
- 26** FIDAE 2010 აისოზიშია
- 30** ჩეხოსლოვაკური ტანკები - პატარა ქვეყნის დიდი მიღწევები ბანკშხეხული ქვეყნაი
- 35** „მეგობრული“ ცეცხლი სადალი
- 36** ჯავასიური მოვლენების მიმოხილვა... რაბირი
- 38** ტანკები კორეიდან ცხინვალის ომამდე ჯავახანაშია
- 42** „შაერი-მინა“ კლასის მართვადი რაკეტები – ტაქტიკური რაკეტები საჟიშიო შვიარაღა
- 48** კონტაქტური კარატე საბარლო ხელიწეა
- 50** ირლანდიის არმიის რეინჯერები აკოშსიონდაი
- 54** რუსული „ბიზონები“ „არსენალს“ იარაღის მარაგი

არსენალის ცენტრი

ფლანეთში ქართველ სამხედროთა მისია ახალ, უფრო მშენებლურ კონტაქტზე გადავიდა გახული წლის ნოემბერში ქაბულში გაგზავნილ 173 ქართველ სამხედროს გახული კვარას მიმართ კოდექ 750 ზეჟის იმამისმდეღე. რამ-ღებუდ ავღანეთის სამხედროში, კლდინდის პროვინციაში ომასუტებენ.

ავღანეთში საქართველოს შეიარაღებული ძალების 900-ზე მეტი სამხედრო მოსამხურე იმყოფება, რაკ პატარა საქართველოსთვის არცთუ უმნიშვნელია, რადგან სამხედრო-პოლიტიკური სიტუაცია ქვეყანაში კვლევ დაძებული რჩება და არგან იდის, რას მოითხოვმდეგენ გაზაფხულ-ზაფხულში რუსეთის საოკუპაციო ვაზრება.

თავად ქართველ სამხედროებს ავღანეთში უდიდესი სიფრთხილე მართობს, რადგან იქ ნახელია პარტისანილი ომი მადინარობს, თანაკ ზაფხულში დავეკ-მელია ფართომსმტახიანი ოპერაციის დაწყება ვანდაარის თალიბებისგან გასაშენდად, რომელშიც მუხაბულ ქელ-მანდის პროვინციაში დისლოცირებულ ქართველ ბატალიონს აუცილებლად ჩართავს.

*ირაკლი ალადაშვილი
გიორგი შორშილიანი*

წარდლება!
გამოიწერეთ „არსენალი“
და მიიღეთ შინ,
ორ ევირაში ერთხელ!
ტელ: 38-26-74;
38-26-73

რედაქციის დაყოთხავად
მასალების ვადაბუქდა
ავრძალულია

ვადაფემულია დასაბუქდად
12.04.2010

ვახუთ „ევირის ვალიტრის“
დამაგება ©
რედაქციის მისამართია:
თბილისი, იოსებძის ქ. №49.
ტელ: 38-37-47
სარეკლამო ვანყოფილება:
ტელ: 37-78-07; 38-78-70
email: arsenal@kvirispalitra.com
ვერნალი ვამოლის
ორ ევირაში ერთხელ
ვარსაკვეს

ორანს დაიწყო საშუალო რადიუსის მოქმედების საზღვაო რაკეტა Mersad-ის (ხაფანგი) მასობრივი წარმოება. ქვეყნის თავდაცვის მინისტრის თქმით, რაკეტას შეუძლია განაღვკროს ოცდაათი და საშუალო სიმაღლეზე მფრინო თანამედროვე თვითმფრინავები. Mersad-ის პირველი სერიული ნიმუშები ორანის შეარჩევნა 2010 წლის ბოლოში შეე.

ახალი რაკეტის ტექნიკური მახასიათებლებს ორანული სამხედროები არ ამბობენ. მინისტრის თქმით, Mersad-ის ახსიათებს „დიდი დინამიკურობა“ და აქტიური რადიოელექტრონული ჩახშობის პრობებს მისის განაღვკრება შეუძლია. ახალ რაკეტას კავშირი უქნება „რადარებსა და სხვა საბრძოლო სისტემებთან“.

1 სათში ენტაბონი

აშშ-ის თავდაცვის სამინისტრომ დაიწყო შეშინა ახალი ტრასის კონტინენტური არაბირთვული-ბირთვანი ბალისტიკური რაკეტის დამუშავება მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში ერთ საათში დარტყმის სიმაღლეზე. ახალი ბირთვის შექმნა პროგრამა „სწრაფი გლობალური დარტყმის“ ფარგლებში მიმდინარეობს (PGS). რაკეტა ქვეყნის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ბირთვული ელემენტების აღდგენად, დამატებითი საშუალება იქნება.

შეარჩევნის ახალი სახეობა აშშ-ის ტერიტორიაზე განთავსდება, ამასთან, გამუშავება დინამიკური და იქნება საერთაშორისო ინსპექტორებისათვის. როგორც მოსალოდნელია, ახალი რაკეტის

ბერმანია

გერმანულ კომპანია Krauss-Maffei Wegman-ის გერმანიის თავდაცვითი ტექნოლოგიებისა და შეუსრულების სააგენტოს (BWB) 44 ჯეჰმანტრანსპორტორი „Dingo 2“ შეუკეთა. დამატებითი შეკეთების თანახმად, კომპანია გერმანულ სამხედროებს 2010 წელს 85 ჯეჰმანტ-

ირანმა ახალი საზენიტო რაკეტების წარმოება დაიწყო

აღსანიშნავია, რომ ორანი აქტიურად ვითარებს სარაკეტო მწველობას. გერმანულ 2010 წელს ქვეყანაში დაიწყო ხომალდსწინააღმდეგო ფროსისანი რაკეტა Nasr-ის წარმოება, რომელიც მფრინო-შემწველობის ტექნოლოგიების გამოყენებით შეიქმნა, ამ წლის თებერვალში კი გაიხსნა რაკეტა Qaem-ისა და To-

fan-5-ის წარმოებულა ქარხნები. რაკეტების ტექნიკურ მახასიათებლებს არ ამბობენ.

თებერვალში ორანული სამხედროებს განაცხადეს, რომ დაიწყეს საზენიტო-სარაკეტო სისტემების დამუშავება, რომლებიც მახასიათებლებით გაიყვლით ავიბებს რუსულ C-300-ს.

ქლანების ნებისმიერ

შეარჩევნაში მიღება 2015 წლამდე არ მიხერხდება.

პრეზიდენტის ადმინისტრაციამ სხობე კონტრებს 2011 წელს პროგრამისთვის გამოყოს 240 მლნ დოლარი — 45%-ით მეტი, ვიდრე ახლანდელი სამხედრო ბუჯეტის პროექტით არის გათვალისწინებული. წინასწარი შედეგებით, 2015 წელს რაკეტა PGS-ის შექმნისათვის დაიხარჯება დაახლოებით 2 მლრ დოლარი. პროექტის დანერგების წყალობით აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალები რაკეტის პირველი პროტოტიპის გამოცდას უკვე 2010 წლის მაისში შეუძლებ.

ამგვამდ აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების შეარჩევნაში არ არის სწრაფი დარტყმის მიეფების რაკეტები. ამასთან, კონტ-

ნერტილს დაარტყამს

ნერტილის რაკეტები აღდგენილი ბირთვული ქობნებით და მათი გამოყენების შესაძლებელა მხოლოდ პრევიციული ან სპასიურ დარტყმებისთვის, წყალობით-ბირთვულ ფროსის რაკეტებს კი შეუძლია 12 საათი დასაბრძოლო მისის მისაღწევა.

პროგრამა PGS აშშ-ში 2008 წელს შეიქმნა. ახალ რაკეტებს საზენიტოების შესრულებაში გამოიყენებენ პაკისტანისა და ინდოეთის ტერიტორიების ბუნებრივ-სიღვას პრევიციული ან სპასიურ დარტყმების მისაღწევაზე. მიუხედავად ამისა, ზოგიერთი სამხედრო მამისი, რომ აშშ-ის ტერიტორიაშია ბალისტიკური რაკეტების ქვეყნის გარეთ გამოვება შესაძლებელია ამბოქმელის რუსეთისა ან ჩინეთის ბირთვული გაფრთხილების სისტემას.

„ლინტობაზა“ შეკვითა ბაზარდა

რანსპორტორი უნდა მაწოდოს. ვარიანტების თანხის არ ამბობენ. 2008 წელს BWB-მ 98 „Dingo 2“ 68,3 მლნ ევროდ შეიხინა.

41 ჯეჰმანტრანსპორტორი BWB-მ 2010 წლის მარტის ბოლოს შეუკეთა. გერმანიის თავდაცვის სამინისტროს გან-

ზარული აქვს ყველა მანქანა აღდგენილში გაგზავნოს, სახელდობრ რომელი მოთხოვითიით მიეწოდება „Dingo 2“ გერმანულ სამხედროებს (არსებობს სადამფრინო, სატრანსპორტო და სამდიცინო რე სამთავროო პერქების ვარიანტიც). გერმანიაში უყვინობა.

ამგვამდ გერმანიის არმიის შეარჩევნაში არის სხვადასხვა მოდიფიკაციის 250 ჯეჰმანტრანსპორტორი „Dingo 2“. 2013 წლისთვის გერმანიას განზრახული აქვს მათი რაოდენობა 600 ერთეულამდე გაზარდოს.

„Dingo 2“ საათში ვითარებს 90 კმ სიქარეს, მისი სვლის მარაგი კი დაახლოებით 1000 კმ-ს შეადგენს. ჯეჰმანტრანსპორტორი აღდგენილია გაუმჯობესებული ნადამანააღმდეგო დაცვით და აქვს უნივერსალური ტურელი რომელზეც შეიძლება დაყენდეს 7,62 მმ L38 კალიბრის ტვიპამფრეცევი ან ატომბატრი ვეშმარსატორცინი.

პოლონური Ty-154-ის კავსბროშა

10 აპრილს მსოფლიო უპრეცედენტო ფაქტმა შეძრა — რუსეთში ვისიტაციას, სმოლენსკში დაჯდომის დროს, კატასტროფა განიცადა პოლონეთის სამთავრობო თვითმფრინავმა Ty-154M-მა, რომლის ბორტზეც პოლონეთის პრეზიდენტი ლეხ კაჩინსკი შეუღლებიან, მთავრობის წევრებთან, თადღაცისა და უშიშროების უმაღლეს ხელმძღვანელებსა და სახელდიეო პარტთან ერთად იმყოფებოდა.

თვითმფრინავი ვარშავიდან სმოლენსკში მიფრინავდა. ბორტზე მყოფი 96 კაციდან არავინ გადაარჩინდა. ეს არის ავიაკატასტროფა, რომელშიც ქვეყნის მთავრობის პირველი პარტი დაღუპნენ.

პოლონეთის პრეზიდენტი ლეხ კაჩინსკი ოფიციალურ სამთავრობო დელეგაციასთან ერთად კატანში, მემორიალურ

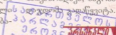
კატასტროფის მომენტში პოლონეთის პრეზიდენტი ლეხ კაჩინსკი შეუღლებიან ერთად ხავარაუდოდ თვითმფრინავის სწორედ ამ სალონში იმყოფებოდა

ღონისძიებამ მონაწილეობის მისაღებად მიუგზავნებოდა. კატასტროფა მოსკოვის დროით 10.56 საათზე მოხდა. რუსული წყაროების მიხედვით, ჯერ კიდევ ბელარუსიის საჰაერო სერვისში ფაზის დროს დისპეტჩერებმა ვეცაიეს სმოლენსკის რაიონში რთული მეტეოპირობების შესახებ ინფორმაცია მიაწოდეს. აეროდრომზე მართლაც ძლიერი ნისლი იყო, რის გამოც ვეცაიე სამჯერ უცდა თვითმფრინავის დასმის და მხოლოდ მცდელობას კატასტროფა მოჰყვა. ამ შედეგამდე ნახევარი საათით ადრე აეროდრომზე მოსკოვიდან

გამოფრენილი სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავი Il-76 უნდა დაემდარაყო. მფრინავი კარგად იცნობდა ლანდშაფტს, მაგრამ დაჯდომის ორი წარუმატებელი მცდელობის შემდეგ თვითმფრინავი უწყუროს აეროდრომში გაბრუნდა.

სმოლენსკი პატარა ქალაქია და აქ სამოქალაქო აეროდრომი არ არის. აეროდრომი, რომელზეც კაჩინსკის თვითმფრინავი უნდა დაემდარაყო, სამხედრო დანიშნულებისაა. 2009 წლის ოქტომბრამდე აქ 103-ე გვარდიულს სამხედრო-სატრანსპორტო პოლკი ბა-

ზირებდა, მაგრამ შარშან ნაწილი დამსლეს და თვითმფრინავები ტაგანროვსა და ორენბურგში გაანაწილეს. აეროდრომზე დაკონსერვებული თვითმფრინავების მთლებ-გაშუება ხდება. აეროდრომო მოქმედა და აქ საშუალოდ კვირამო ერთხელ ან ორჯერ თვითმფრინავების მთლებ-გაშუება ხდება. აეროდრომი არაა აღჭურვილი ავტომატური ნავიგაციის სისტემით, რის გამოც აქ დაჯდომა მხოლოდ იმ შემთხვევაშია ნებადართული, თუ ხელვალობა 1000 მია, 6 აპრილის დღისას კი ხელვალობა 400 მ-ზე ნაკლები იყო. აეროდრომის სამხედრო დანიშნულები თვითმფრინავს მოსკოვში ან მინსკში გაყვრნას სათავაზობდნენ, მაგრამ ვეცაიემა მაინც ადრევე დაემდარაყო. აეროდრომის სახელია გენერალ-ლეიტენანტი პეტრე გუბინინი.

როგორც ჩანს, როცა დაჯდომას შერთვდნენ ცდილობდა, ნოსლის გამოსაღწევისთვის თვითმფრინავი ბილიკის გამოყენება დასაინახავად გეგმავდა დასწავლა. თვითმხილველების თქმით, ერთხანს თვითმფრინავმა მრავალი წვევა შეასრულა გახარდა, რაზეც მომარტვული ხმაური შეტყვევებდა და ცხვირი ხვევით ასწავდა, მაგრამ უკვე გვიან იყო. აგრ კიდევ შეუძლო კი მარტვულან ფრთის Ty-154M ხეებს წამოვლო და წაწვლილებად დაიშალა. როგორც ჩანს, ბორტზე საწვავის კიდვე საკმარისი მარაგი არაა, რადგან ჩამოვარდნისთანავე ძლიერი ხანძარი გაჩნდა.

გამომიბეგბამ, რომელიც დაუკუნუნებლედ დაიწყო, სამი ეურხისა წამოიყვანა: ტექნიკური გაუმართაობა, რთული მეტეოროლოგიის და მფრინავის შეცდომა.

ჩვენი ფონი:	
მოდიფიკაცია	Ty-154M
თვითმფრინავის სიგრძე	47,98
სიმაღლე	11,48
ფრთის გაქეჩი	37,558
წონა: ცარიელის	5400კგ
მაქს. ასაფრენი	102000კგ
კომპლ. დატვირთვის	18000კგ
მაქს. დაზიდვ.	3x4-30KY-154
წვევა	3x11000 კგძალია
სანავიგის ხარჯი სი-ში	5400კგ
სიჩქარე: მაქს.	935კმ/სთ
კრავისერული	850კმ/სთ
ფრენის მანძილი მაქს.	სასარტვ-ბლო დატვირთვით — 3500კმ
პროექტივლი ქვერი	120008
მგზავრების რ-ბა	164-180
ეკიპაჟი	4

ტვითმფრინავი და მფრინავის შეცდომა. ლაპარაკობენ იმაზეც, რომ ქვეყნის პრეზიდენტის ასეთი მოძღვრული თვითმფრინავით არ უნდა ეპარტებოდა, დიდი ხანია დასავლური წარმოების თვითმფრინავზე უნდა გადასულიყო.

დღეს Ty-154-ს ახალ თვითმფრინავის ნამდვილად ვერ უწოდებენ თუკა საბჭოთა კავშირში ის ვეულებზე საიმედო და მასობრივი რეაქტიული საბგზავრო თვითმფრინავი იყო — სურთული წარმოების პერიოდში 930 ცალი გამოუშვეს.

Ty-154-ზე მუშაობა 1963 წელს დაიწყო და პირველად კაერში ის 1968 წლის 3 ოქტომბერს აფრინდა. ორი წლის შემდეგ კაიბისთვის (დღევანდელი სამარის) სამარის საავიაციო ქარხანაში სურთულ წარმოებაში ჩაუშვეს და 1971 წელს მისი გამოყენება ფოსტის გადასატანად დაიწყო. სხვათა შორის, პირველი რეისი ამ თვითმფრინავში ენკოფრინა თბილისში შეასრულა. ერთი წლის შემდეგ მგზავრების გადაყვანა დაიწყო. ექსპლუატაციის განმავლობაში თვითმფრინავი უზუბოებლდებოდა და 1984 წელს მოდერნიზებული ვარიანტი Ty-154M ჩაუშვეს წარმოებაში. მისი ასაფრენი მასა 102-104 ტ-მდე. შედარებით ეკონომიური ძრავებისა და გაუმჯობესებული აეროდინამიკის წყალობით კი საწვავის ეფექტურობა 30%-ით გაიზარდა.

რაც შეეხება კანისის თვითმფრინავის, ის 1990 წლის ივნისშია გამოშვებული (საქარხნო ნომერი 90A837) და პოლანეთის სამხედრო-სასაერო ძალების 36-ე სპეცდანიშნულების საავიაციო პოლკს ეკუთვნოდა. თვითმფრინავს მალაქომებრტული ლუქის კლასის სალონი ჰქონდა. მისი საბორტო ნომერი იყო „101“. ექსპლუატაციის დაწყების მომენტთან თვითმფრინავმა 5004 საათი იფრინა და 1823 დაჯდომა შეასრულა, რაც ამ კლასის თვითმფრინავებისთვის

მაღლე ცოტაა — მაქსიმუმ 16000 საფრენის საათია და 25000 დაჯდომება გათვლილი. ექსპლუატაციის ხანგრძლივობა კი 40 წელია (მართალია, საბჭოთა თვითმფრინავები არასდროს გამოირჩეოდნენ ეკონომიურობითა და კომიუნიკაციის მარგარტ იხანი მოყოლონ ში ერთ-ერთი ვეულებზე საიმედოს იყვნენ). 2009 წლის მათხდან დეკემბრის ჩათვლით თვითმფრინავს სამარის საავიაციო ქარხანაში კაბატალური რემონტი გაიარა, რომლის შემდეგ მისი ექსპლუატაციო ვიდა 25 წლის შემდეგ უნდა ამსრუტულიყო. კაბატალური რემონტის შემდეგ ქარხანისან პრეტენზია არ ჰქონიათ.

რაც შეეხება დანარტვი რეურხისა — რთული მეტეოროლოგიის და მფრინავის შეცდომა — საერაულოდ, მიზეზი სწორედ ამ ორ ფაქტორში იძალდება. თუმცა ნოსლის გამოსაღწევისთვის სხვა აეროპორტში გაფრენა, ანუ თავიდათავი აღამიანური ფაქტორია. სამთავრობო მფრინავებს უფრო მეტი პასუხისმეკვლობა აკისრიათ, მაგრამ ამ შემთხვევაში საქმე ჭეზობდა ეროვნულ პრესტიჟს. ხავსებით შეხადლებელია რომ სხვა აეროპორტში დაჯდომა კანის სკომ ქვეყნისა და პირადი პრესტიჟის შედარებად მთხნია და მფრინავის სმოლენსკში დაჯდომა პირადად უბრძანა.

Ty-154-ის ექსპლუატაციის პერიოდში კატასტროფა განიცავდა 68 თვითმფრინავმა და არსებული ცნობებით 2979 კაცი დაიღუბა. თუმცა ამ 68-მა შემთხვევიდან 42 ეკიპაჟისა და დასისტრუქტურების შეცდომების ბრალია. მათ შორისაა 1985 წლის 10 ივლისის Ty-154-ის მონაწილეობით მომხდარი საბჭოთა კავშირში ვეულებზე დიდი ავიაკატასტროფა, რომელიც ეკიპაჟის შეცდომის ბრალი იყო და 200 კაცის სიცოცხლე შექნო.

თეზურ პულსაზმვილი

რუსეთის შორივი გეოპოლიტიკური გაკვეთილი

შუა აზიის პატარა ქვეყანა — ყირგიზეთი 2010 წლის აპრილის დინამიკისში სამი დღის განმავლობაში ციფერში იყო გაბეჭდილი. იქ მორატო სახელმწიფო გადატრიალება მოხდა.

„როგან ჩვეოლუხია“ თუ „ჟოვან გაღაზრიალება“?!

მოვლენათა მოკლე ქრონოლოგია

ყვე რამდენიმე წელია, რაც ყირგიზეთის დედაქალაქ ბიშკეკის აეროპორტ „მანასში“ მღებარე აშშ-ის სასაერო ძალების სამხედრო ბაზა დიდი გეოპოლიტიკური დაპირისპირების მიზეზად იქცა. ბაზა მხოლოდ ავღანეთის სამხედრო კამპანიის მოსამარაგებლად არ სჭირდებოდათ ამერიკელებს, — „მანასი“ აშშ-ისა და NATO-ს პლაცდარმი იყო შუა აზიაში.

ყირგიზეთში სახელმწიფო გადატრიალება 2010 წლის 7 აპრილს მოხდა, მაგრამ ის კარგა ხნით ადრე იფეთქებოდა.

2009 წლის თებერვალში რუსეთის ზეწოლით ყირგიზეთში განაცხადა ამერიკული ავიაბაზის დახურვის შესახებ სანაცვლოდ რუსეთმა 2 მილიარდი დოლარი კრედიტის მიცემა აღუთქვა. გასული წლის 18 აგვისტომდე უცხოელ სამხედროებს „მანასის“ ბაზა უნდა დაეტოვებინათ. თუმცა ბაიკევაში როდული პოლიტიკური თამაში წამოიწყო, როცა რუსეთისგან ფარულად ამერიკელებს გარეგანად და წელანდამ 150 მილიონი დოლარის საარწილო გადასახადის სანაცვლოდ ბაზა დატოვა. თუმცა დასახლება კოსმონავტიკურად შეცვალეს — სამხედრო-სასაერო ბაზა „საბრანიშტო“ გადახედვების ცენტრად“ გადაიქცა.

2009 წლის სულ აგვისტოს რუსეთის პრეზიდენტმა მედვედევმა ბიშკეკში

ყოფინას მიადწია ყირგიზეთის თინს-მოზას ახალი სამხედრო ბაზის მშენებლობის შესახებ. თუმცა მოსკოვის ზედა დიდხანს არ გაგრძელდება, სამი დღის შემდეგ ყირგიზეთის ოფიციალურმა წარმომადგენელმა განაცხადა, რომ ახალი ბაზა მხოლოდ უზბეკეთის სახელ-პრობან ახლოს უნდა განლაგებულიყო. ამას რუსეთის გადინახევა მოსწავა. გადაეთიქრეთ ბაზის გახსნაო, სწორედ აქედან დაიწყო ბაიკევიან ამკარა თუ ფარული ბძბაღა. როგორც ველებან, ასევე ყირგიზეთშიც, რუსეთის სპეცდურ-აქციების მთავარი დასაყრდენი სამხედრო ბაზებია, რომლებიც სამხედრო დაზვერვისა და სპეცრაზმების უზრუნველ-წარმოადგენს. ამ შესახებვეს ყირგიზეთის ქალაქ კანტარს მღებარე სამხედრო ავი-აბაზა იქცა სახელმწიფო გადატრიალებ-ის მონაწილეთა დასაყრდენად. ოფი-ციალურად იქ 250 რუსეთის ოფიცერი და ზემდეო, ასევე 150 წვედმდელო იყო. ავი-აბაზაში საბრძოლო მდგომარეობაში ჰყავდათ გამანადგურებლები Cy-27, მოიარნიე Cy-25, სატრანსპორტო ყყ-76, შეუღლმფრები ყყ-8 და სასწე-ლო ყ-39-ები. პარალელურად გააქტი-ურდნენ ამერიკელებიც. მათ ყირგიზეთის პრეზიდენტთან მიადწიეს შეთანხმების შემთხვევითი თაობაზე, რისთვისაც ყირ-გიზეთის სამხრეთით უნდა აუშენებინათ 5,5 მილიონ დოლარად ღირებული შერი-ბანავებობები და ინფრასტრუქტურა.

ვითარება ამკარად არარუსული სცე-ნარით ვითარდებოდა, რასაც პუტინი ვერ დაუშვებდა. მას შემდეგ, რაც 8 აპრილს ბაიკევის მონაწილემდეგებმა შეძლეს ბიშკეკისა და მინშენკოლიდან აღმოს-ტრაციული ცენტრების ზღმა ჩაგდება, პუტინმა სახელმწიფო გადატრიალების ერთ-ერთი მოთავეს, როზა ოტუნბაევის დაურჯვა და თინადგომა გამოუცხადა, თავის მხრივ, რუსეთის გუნდობის უფროსმა ნიკოლაი მაკაროვმა მუღსან-ტევის ორი ასეული გაგზავნა ბიშკეკში კანტარს სამხედრო ბაზის „დასაცავად“. დამბლის მომეტრელა როგორც თავად ფაქტი, ასევე მუღსანტეების რაოდენო-ბა, რა, ენამე შეუზღუფეს რუსებს ორი ასეული გაგზავნა თუ ათი? ან 8 აპრილს გაგზავნა თუ 8 მარტს? ტელეკომორტა-ეებში კარგად ჩინდა, რომ ე.წ. ოპოზიცი-ის შეიარაღება ტოლს არ უღებდა სამარ-თლდამცვეების ვეპირებას, ხელი ორ-განინებულობით კადეც აღემტებოდა ბაიკევის ეთოგული მილიციის ქაოსურ მოქმედებას. თფორ და შუე ნიდებბს ამო-ფარებულ „ოპოზიციის“ ზოეეკებს მო-ქმედებებში სამხედრო საქმის კარგად მცოდნე პარტიის ამოცივნაა მწელი არ იყო.

სახელმწიფო გადატრიალების შედეგები

ოფიციალური მონაცემებით დაიღუ-მა 80 და დაშუდა 1500 კაცი. დაღუპულ-

ახალი მართლმადიდებელი
პოლიტიკური ჯადრების
დაფაე

თა შორის უპირველესად მილიციისა და სახელმწიფო დაქვის სპეცსამსახურის თანამშრომელთა. ყირგიზეთის პრეზიდენტი ყირგიზეთი ბაქოე ქვეყნის სამხედრო მობილიზაციული ძალის დახვეწა. მის შემდეგ, რაც ე.წ. დროებითა მიყრობამ კონტრაბუნდით გათავისმსწრეობით პრეზიდენტის ხელშეუხებლობის პუნქტი გაუქმა, ბაკიეის ფიზიკური ლიკიდაციის ძალზე რეალური გახდა. სისხლის სამართლის საქმე აღძრეს ბაკიეის მძხვე, რომელიც სახელმწიფო დაქვის სპეცსამსახურს ხელმძღვანელობდა. ახლე თმებზე ბაკიეის ორი ვაიცი-დროებით მიყრობის ხელმძღვანელობის საქართველოში კარგად ცნობილი ორბა ოტუნბაევი, რომელიც 2002-2004 წლებში კონფლიქტების საკითხებში ვაეროს სპეცნარმობადეგნის მოადგილე იყო. ახალ ამბებში მისი პირველვე განცხადებებში ორბაოტუნბაევი ხაიასთა ატარებდა. ერთი თვე, ის ძველი ხელისუფლების მყერ აღებზე საერთაშორისო ვიდდე-ბულებების შესრულების პირობის იძლეოდა, პარალელურად კი აეცხადებდა, ამანასის" სამხედრო ბაზის ხელშეკრულება კორექტირებას საჭიროებსო. რუსეთის სამხედრო მოქმედებებს ლეგიტიმაციისთვის ყირგიზეთის დროებით მიყრობის განზახული აქვს რუსეთის სამხედრო ნაწილებს სამხედრო ძალების სტატუსი მიანიჭოს. ჩვენ შევეჯიფეთ ამ ტრაგიკული მოვლენებისთვის გეოპოლიტიკური პრინციპი შევეჯიფეთ.

„როზას რევოლუცია“ თუ „ვოვას გადატრიალება“

„Недолог музыка играла, недолог Фраер гулял“ – ნაწილის მოვებით ჩაღაპარაკა რუსეთის პრეზიდენტი-მისიტრბა და ცინიკურად მოქმედათა თვალში. პეტრის თვალში ყირგიზეთის ჩამოვადებული პრეზიდენტი ყრბაბაევი ბაკიევი წარმოვადებდა. ეს ფიქრობდა ჩემს გაუკუგებას? თან ამერიკელებს ვაამბებოვდა, თან ჩვენივე ფულსა და სამხედრო დახმარებას ითხოვდა, გამოშვებდა ესეც პოლიტიკოსი“.

პეტრისმა გაიხსენა ვენეციელი თითველი. ეს მისთვის ვენეციელები დიდი სურბრება იყო. ბუკის ცილებიდან მის გაუკუგებას, მაგრამ რა დაეპირო ხელში? განსაკუთრებით „ოფირი მუღას“ გახსენებდა ვუვარდა, ხომ გაუშვა „ღამამად“ სახელში? სიმეზობლე „დავადავა“ ბრეტკიევი, ეს ხალხი მის მოტყუებას ატეკო შეეცდებოდა? ცორტა ჰეადიოთან გაუჭირდა, აზერბაიჯანის ვოფლე პრეზიდენტს დიდი სკოლა ჰქონდა ვენეციელი.

სამადიოად ერთი ფიქტის გახსენ-

ბაც საკმარისა. 2002 წლის ფელსში აზერბაიჯანის უშიშროების ორგანიზებმა დააკვეს ამ ქვეყნის სამს მოქალაქე, მათ ბრალად ვდებოდათ რუსეთის სამხედრო დახმარების ხასტრებელი ვაგრობა და საიდუმლო ინფორმაციის მოძებება-გადაცემა. მათ გარდა დააკვეს რუსეთის ყუყუას რაზმებში თანამშრომელიც, მაგრამ თვით ეს ფიქტი და მათი უნაბობა ალიევის გადაწყვეტილებით არ გახსნა რეალური. ის სპეცსამსახურების დაუწერელი კანონებით მოქმედებდა და ამ კონბრს მოყვითან პოლიტიკური ვაგრობისთვის ინახებდა. ეს ფარული დაიპირებდა რაზმებში თვე ვრტყლებოდა. ვაგრობებში ფარული მოღაპარაკება კი მაღალი ალიევის, მაგრამ „პეტრისა მუღასი“ არფიერი დათმო. ყუყუას ოფიცრები უნახურად კი გააგვო ქვეყნიდან, მაგრამ აზერბაიჯანის მოქალაქეთა სასამართლო პროცესის გამოარდა და რუსეთის შიბინაქში მთილებამინც არ გადამაფიქრა.

ამის შემდეგ პეტრისა ვაგიოფდა, მაგრამ არ აქნარებულა და ბუნებრივ მოსახლენი თვისით მოახინდა – პედიარ ალიევი დიდი პატრეით დატრბაღეს. აზერბაიჯანის ახალ პრეზიდენტს კი იძლეოდა კომპრომიტი გამოშრობეს და საზინაო თუ საგარეო უშიშმედების ისეთი ბერეცტები (ვაბრეყულად კი ცრუდაპირებები ვარბადის კონფლიქტის მოვარებაში) მოუპირაფეს, რომ ეს უნებუნელოფანესი ქვეყანა კარგა წნით ამოაგდეს „დასაეღლითს“ ორბიტიდან. პეტრისმა არ იქნარა თუშნორი მოვიადებდაც და მალევე უკრაინაც „ღანგრით მიარეფიქტ“, ცორტა ხანში ინფორმაციაც ვერმოქმედა ვადალად აქვეყს.

პეტრისა შორბარბისხორბი როლის შესრულება არახრობს უყარდა, მაშინაც კი, როცა ლენინგრადის მურ ანატოლი სიბმაკს ეკლში დაღვრდა. 2010 წლის აპრილის დასწყისში პრადამი ობამა და მდევდევო ბათიოვული შვარბილების შემცინების ხელშეკრულებას ხელს რომ აწერდნენ, პეტრისის ახალ სპეციოპარაციას კოფური სახელწოდებით „ფირფილია გაეკვილიო“, ეკვე ატარებდნენ. რუსეთის პრეზიდენტი უყარის დამოხვევბი, რის შემდეგაც მსოფლიოს ყრვადლებს ცენტრში თაიფ მოუქცევა ხოლმე. ასე იყო 2008 წლის 8 აგვისტოსაც, ჩინიში ოლიმპიადა იხსნებოდა, პეტრისი კი „აკაკასიური ვაგვიეობების“ ხარტარებას იწყებდა. სამხრეთ კაკასიიდან ვაგვლება მოწოდებეს? მან კი ვეყვას აუბობა და უფრო მტკიცედ დაეკვიდრებოდა! მალე სამხედრო ბაზების მოწოდებაც დაახრებულეს და ახლი აღმოსავლელსაც ვადასწავლება!

პეტრისა პრეზიდენტობის ბოლო წლებში გამოაკეთა რუსეთის საგარეო პოლიტიკის ახალი ტენდენცია – მისი გეოპოლიტიკური ინტერესები უფრო ვაკცხაღდა. უფრო აგრესიული გახდა და ვეცინისა და „ადრინდელი პეტრისის“ პერსონისთვის დამახასიათებელი „სიმორცხვე“ დაკარგა. რუსეთი უკვე აღარ თამაშობს ცენტრის ქუჩებში ვახვედრებლის როლს. ეს მას აღარ სურებოდა. მის ქმედებებში მუღასის ინსტრუქტბა იმდებოდა და მოქმედებოდა წესიერება რადეფ უნდა? მსოფლიო არჩენაზე უკვე ამკარდა აცხადებდა: „ამისთვის ამ რევიონში ჩემს სტრატეგიული ინტერესების დეფიციენტი, მურს ამა და ამ ქვეყანაში მუღასის მოქმედებე (რეალურად მარბორებო. – ბა.) ხელისუფლება. ამას მივაღწევ ჩემს ხელს არსებული ვეყვად (თველის ხმებმა: ვკონომიკური, პოლიტიკური, სამხედრო, სპეცსამსახურების და ა.შ. – ბა.) ბერეცტები“.

რუსეთში 2005 წლის კარგად იმუშავა და უნებური დაიბრუნდა. ვერ „სუკუამს“ და ამის ჩამოაკივლა, ხოლო შემდეგ კი დიდი ხელშეკრულებებზე მოწინაა ხელი ქარბივს. შემდეგი მისი სამისნე „მარინჯინიერა“ უკრანია იყო. ცხადია, იანკუევისი რომ ვოფილოფი უკრანის პრეზიდენტი, მას შუა ზამბარში, ვამის ოთხვერ გაემყრებოდათ არ დაემუქრებოდნენ. იმ ვეყვამე თუშნორი მუღლე მანტაკივების დაღწევა, მაგრამ 2010 წლის არჩენების პირობიდან დაითმო.

რუსეთის ყრფრეობი უსაფრთხოების კონცეფციამი ამფრეკავასიასა და ცენტრალურ აზიაში რუსეთის გეგუქმის შესრულება ყრფრეობა ინტერესების რეალიზაციის ყრფრეობი მიყარ საფრთხედა დასახლებული. მარბლაც რომ საოცრება, – ქვეყანას უამრეო საზინაო პრობლემა ჰქონდეს და მინც „სანადიროდ გარეო ვარბადეს“.

რუსეთი და მისი სპეცსამსახურები აგრესიულებს საბჭოთა მძვინარის „დიად მუქიდრობას“. მათი მიყარის სამისნე ახლა ის კოფილი რესპუბლიკებია, რომლებიც ცილებენ სსრკ-ის დაშლის შემდეგ რუსეთის იმპერიაზე „მშრომლობისგან“ დისტრაციურებელი საგარეო და სამხირო პოლიტიკა ვაგარბრო.

რადეფივე წლის რომ დღისის წვენი ქვეყნების ლიდერები თავს ძალიან არ იმუხებდნენ, წელსაღმთი ერთბორევი შეხვედრებიდნენ, გამოაკვიდნენ ახალ პოპულარს, თან ამისი ვეკვლევიდნენ, თან რუსეთს ქუტევიდნენ და ძმობას

ეფექტობდნენ. „არდილივლი დათვის“ გაზარდეს არც ერთს არ ჭეშობდა, რადგანაც ისინი (შეგარდნაძე, აღიფი, კუჩმა, ნახარბაძე ქარბიძე, აკაფი და ჯორიონი) რუსეთმა დასვა პრეზიდენტების პოსტებზე და თან მათზე ზეპირქმედების უპირავე ბრუნვი დაიტრევა. რუსეთის პრეზიდენტად დანიშნებისთანვე ფოლმა „კავკასიონის“ პუტინის ძალზე ხიხრე და დაუნდობელი საგარეო და სამხარო პოლიტიკის გატარება დაიწყო. მის აღიზნანებად აშშ-ისა და NATO-სთან თვის ჩინასახეული კეთილშეიქ კა.

დამოუკიდებელი სახელმწიფოთა თანამგობრობის შექმნა და სამკითხა კავშირის შენარჩუნება თენდე ტრანსფორმირებულ სახით თენდევე რუსეთის ინტერესებში იყო და ამ გეოპოლიტიკურ სერეცეს მისი შეკუმშის შენარჩუნება-აღდგენას იხახედა მისხდე.

რუსეთმა საქართველოსა და აზერბაიჯანის მოაშხნა ჯოფიული ხელისუფლებების სამხედრო ძალით დამხობის გეგმა და ხორც შეახსხა კოდეცი, რის შედეგადაც დაახრუსეს შეგარდნაძე და აღიფი. შუა აზიის ფოფელ რუსულბიკენში კა კომარტის ფრეკციონერებს (ნახარბაძეს, ქარბიძეს, ნახიხეს და აკაფეს) შენარჩუნეს პოსტები. ხილო უკრაინის, ბელორუსიისა და მოლდოვეთის პროდასეფური მთავრობები 90-იანი წლების შუა პერიოდში პრორუსული ძალებით შეიკალა.

წლების მისხხლზე რუსეთის სხეკ სამხურები მრავალჯერადი თპკრატული კომანდოების გათამაშებით დსო-ის ქვეყნებში ხელდერეუად ქნხინდენ სახელმწიფო გადატრიალების ან პრეზიდენტზე თენდახმის ინსტრეკისა და შუმდე თენდე გამოდოდენ მხსხიელს როლიში. მხოფიონ ტერორიზმის გლობალურმა საფრთხემ რუსეთის სხეკსამხურებზე სულზე მოუსწრო, მათ უკვე აღარ სჭარდებოდათ დსო-ის ქვეყნების ხამხიონ

საქეებში ხარევის სხეე საბაბის ტენდა.

საქართველოს, აზერბაიჯანის, უზბეეთის, თურქმენეთის, ვახახეთის ტრედეცთისა და ყირგიზეთის პრეზიდენტების ტერორიზმის არსებელი და მოგოილი საფრთხით ამხნტაკებდნენ. მათ რადდენჯერვე მოუსწვეს ტრეკტი-გაფრთხილება და სახელმწიფო გადატრიალების შედეგობა (საინტრეცუსოა, რომ მთეფედეადე ამისა, ამ ქვეყნების ლიდერებს ბედი სხეელობდათ და ფრეცდეთის ურეხბლად გამოდოდენ ხიფთიდან). მანტევის პოლიტიკა ვანსაკუთრებით გაძლიერდა, უფრო მინანსამაროელი და დაუნდობელი გახხე ხელისუფლების სათეუმე პუტინისა და მისი გუნდის მოხელის შუმდე, სწორედ ტრეკლის კახილებებში დაიბადა დსო-ის ქვეყნების სამხედრო თანამშრომლობის სტრუქტურების შექმნის თენდე, რომელსაც შუმდევე პუტინის თხოფით შუა აზიის „ტურა“, ვახახეთის პრეზიდენტი ნურსულთან ნახარბაძე ახმეფანებდა და თვის ინიციატეუად აცხადებდა.

2001 წელს ყირგიზეთის დედაქალაქ ბიშკეკში შეიქმნა დსო-ის ცენტრალური აზიის გაფოფილება, რომელიც მოვიანებით ტამენტრებში გადიტანეს. უხბეცეთი მანამდე არ მონაწილეობდა დსო-ის ცენტრის შუმეობაში. სიტუაციი რადიკალურად შეიკვალა 2005 წლის ანდეკანის მოფენებების შუმდეგ, როდეუსეც ქარბიძის რეჟიმის საფრთხე დაეკუჭრა, უხბეცეთი გამოფიდა „სეუამის“ რევიორული ორგანიზაციიდან, აშშ-ის მოსოხოფა სამხედრო ბაზის დაუფრეხებლევ გავეენა და დიდი მადლიერებით მიიღო რუსეთის „შეგობრული მხარდაჭერა“. თენდე საეკეო ამ საპკტებლიობამ დიდხმს გასტანოს, რადგანაც რუსეთის მთავრ სტრატეგიულ პარტნიორად შუა აზიაში მანდე ვახახეთი რჩხბა, ხილო ნახარბაძევის და ქარბიძეის დაძაბული პირადი ურთიფირობა და

ქიშობა საფოფილთარბებს უწინსხედე უხბეცეთის პრეზიდენტი ქარბიძე თეკ-მთოდ უკვიონა იმხიოვის, რომ მისხხლეს ტამენტრებში შედებარე დსო-ის ანტრეტეორისტული ცენტრის რევიონოდ გაფოფილებას ისეთევე წინამტებით შეუკლია ტრეკტების და სახელმწიფო გადატრიალების დაეკვეშე და შესხრელება, როგორც ტერორიზმთან ბრძოლა.

პუტინის „ყირგიზეთი გააკვიოთი“

2010 წლის აპრილის „დემოკრატეული რეფოლეუა“ ყირგიზეთში ჯერ კოდეე გასული წლის შემოდგომას დაიკვემა. რასაც რუსეთის პრეზიდეტი-პრინსტის ჯერ დაუკარგეოთ ანალიზისა და გათვლების დიდი სეკეა.

მისი აზრით, „სახელმწიფო გადატრიალება ყირგიზეთში მორიგი ხილის გენენა მსოფლიოსთვის, უპირეფილად კა იმ აფილეულა „გარეული ვაჭოფილისთვის“ (როგორც აშშ-ის პრეზიდენტი ბარაკ ობამას შეარტევა „მხარადმუქანე“ ხილითა ბერლესკონომ. – ბ.ა.) თენდე, შუმეობისა და დემოკრატის „ატრედელ“ რომ მთაქეს. აბა, ახლა ენახით კოდეე როგორ შეიკრება შუა აზიაში? ეროკე-შარს რუსეთის დე ფაქტო მმართველი უკვე კარგა ხანია აღარ მიიწიხეს დირსეულ მოთამაშედ. ჩინეთსაც თვის ადეკლას დააფეხებს! მოსკოვის მეტროში მოხხნარა ტრეკტების შუმდეგ შელახულ რეპუტაციასაც ოდენე მანდე გამოფისწრებ!

ამ პარტარ-პატარა კეკაცილად დე შუა-ხილ ხანებს კა „პრეზეფენტებად“ რომ იწოდებთან, აღარ მოუნდებთან დამდოლბანას თამაშს“, – დაახლოებით ამეკრე იფო ელადიმორ პუტინის მორიგი სისხხლიანი გაეკეფილის მოფირო მბრანა.

მისი უკლადამოილი

ქსხეტიკო ეროფიული უსაფრთხოების საკოტებში, უმსმროების გადამდგარა პოლოკენიკა

დღასწავილი იმ „არსენალი“ №6-7

ბრძოლა ქალაქში

ქალაქის ბრძოლების დროს მოსალოდნელი საფრთხეების ანალიზი

წინა წომარებაში განვიხილეთ:

- ქალაქის ბრძოლების თვისებრივი მახასიათებლები;
- ქალაქის ბრძოლების დროს სხვადასხვა ტიპის შეიარაღების კომბინირებული გამოყენება;
- ქალაქის ბრძოლების დროს ავტორულ დახვეწებაზე დაყრდნობა;
- სნაიპერების როლი ქალაქის ბრძოლების დროს;
- საცეცხლე მხარდაჭერის მნიშვნელობა ქალაქის ბრძოლების დროს.
- ქალაქის ბრძოლისთვის აღჭურვილობის შერჩევა;
- ჯარისკაცების შემართობასთან დაკავშირებული პრობლემები;
- ურთიერთდაზიანების თავიდან აცილება;

ქალაქის ბრძოლების დროს მოსალოდნელი საფრთხეების ანალიზი

იმ პარაგრაფში განვიხილეთ თუ რა საფრთხეებს შეიძლება გადააწყდეს ჯედაჩაიყო დასახლებულ პუნქტში და როგორ უნდა გაუმკლავდეს მათ.

ვევსა არსებული საფრთხე წინ შევკვირვება დავეთ ორ ძირითად ნაწილად: **სიმიმბრძოლა და ასიმიმბრძოლა საფრთხეებისად.**

1) სიმიმბრძოლა საფრთხეების უწოდებენ ჩვენს წინააღმდეგ მიწინააღმდეგის საბრძოლო ჯედაჩაიყოების მიერ ჩატარებულ მოწყობილი ან შეტევათა ოპერაციებს. სიმიმბრძოლა არის რეგულარულ საბრძოლო ჯედაჩაიყოების, რომლებიც იბრძვიან ტრადიციული სამხედრო ტაქტიკის გამოყენებით, კონვენციურ ძალებს უწოდებენ.

2) ასიმიმბრძოლა საფრთხეების უწოდებენ მტრის მიერ ჩვენს წინააღმდეგ წარმომავალ ისეთ მტრულ ჯედაჩაიყოებს, რომელსაც ის თავს არიდებს ჩვენს ძალებთან პირდაპირ შეტაკებას. ამისთვის მას შეუძლია გამოიყენოს შეფილანობის მოსახლეობა, ტერიტორიული დორტეპები, პარტიზანული ქმედებები და აგრეთვე სამოქალაქო ნაგებობები, რომლებიც წარმოადგენს კლერულად ის სხვა ფესვლობას. ასეთი იმპრაციებში ვერცხვო წოდებული არაკონვენციური, ანუ ანარეგულარული ძალები არიან ჩართული.

ა) მოცხადების დროს. ამ განხილვა ვევალავ უმეტეს საფრთხეზე უნდა იქნეს ძალებზე შექმნილობა ის

მორიანიზებული ჯედაჩაიყოების მოქმედება ჩვენს წინააღმდეგ. მაგრამ საფრთხე ჩვენთვის განპირობებულია მათი მოხილვითა და ჯედაჩაიყოების აგრეთვე იმით, რომ მათ შეუძლიათ სწრაფად მოაწონონ შენობები თავდაცვა-საფრთხის, სწრაფად შეიცვალონ ადგილები და მოულოდნელად გადმოვიდნენ კონტრიბუციის.

კონვენციური ძალები თავდაცვაში ორგანიზებული არიან უმულოდნელად და ჭეუთ რეზერვები და აქეთ უფროსების სიღრმე.

ასეველები თავდაცვაში წრტილები მომხმადებელია წრთული თავდაცვის-საფრთხის და ქმნიან ბატალიონის თავდაცვის ზურგზე.

რეზერვი შეტევადა განლაგებული ცალკე და შეუძლია ადგილზე განხორციელოს თავდაცვა.

თავდაცვისსაფრთხის მომხმადებელ წრტილებს შორის მოწყობა ჩასაფრებები, გარდა ამისა, მოწყობა ცალკე თავდაცვაში წრტილებს მტრის შეტევაში შესაფრთხილად. აუცილებლად იქნება გაკონტროლებული მისიქმევა კომუნიკაციებში შესახებლები და გამოსაცვლები.

თავდაცვის პირველი ემულიონის წინ მოწყობა უსაფრთხოების ელემენტები (მათზე ჩვენ ვევალავა საუბარი წინა ნომერში, რომელსაც განვიხილეთ თავდაცვის

ორგანიზების საკითხები), რომლებიც უფროსილებს ჩვენს ძალებს და თავის თავზე აიღებენ პირველ დორტეებს.

შექმნილებულ ასეველებს შეუძლია დაცივას რამდენიმე შენობა, რომლებიც განლაგებულია ურთიერთდაზიანებულ პოზიციებში; ის ასეველი დაცივს ვრთ დიდ შენობას, რომელიც იქნება საერთო-თავდაცვაში გვეხს ნაწილი. ოცეველი იცივს ვრთ ან ორ შენობას, ის ვრთი დიდი შენობის ვრთ ან ორ სართულს.

ბ) არაკონვენციური ძალები. ასეველებს მოახმადებენ ანარეგულარული განსხვავებული ჯედაჩაიყოები, ტერიტორიული, პანდორტერი დაჯედაჩაიყოები და ა. შ.

არ არსებობს საფრთხეების დიჯეგული ხია, რაც შეიძლება შეგვეხედეს დასახლებულ პუნქტში ასეთი ტიპის ძალებსებან, ბერემა არამიმ და შეიარაღებულმა ჯედაჩაიყოებმა გამოიმუშავა საკეთარი ტაქტიკა ქალაქში ბრძოლისთვის და ის სხვევისსაგან ბერემა ნიშნით განსხვავდება. ისინი სხვევისსაგან დონის წრთის ვიდან და აქეთ სხვევისსაგან მოტევეთა ბრძოლისსაფრთხის, ჭეუთ განსხვავებული დიჯეგული, აქეთ განსხვავებული მისებში და ა. შ., მარეამ ვევალი ომში, ვევალი ქალაქის ბრძოლაში, მუხედგად არსებული მიწინააღმდეგობა, რეგმა და ინარეუნებს უფროებს მომაცილებლად ძალებს ვრთი საერთო საფრთხე; ეს არის

სხვაობაში. რაზეც წევრ უკმა ვისაუბროთ სწავლით შეიძლება შევადგინოთ როგორც კონკრეტული ასევე არაკონკრეტული ძალები. სწავლით არის ძალა, რომელსაც შეუძლია მარტომ გააჩინოს საშუალო ზომის ქვედაკლასი, დაელოს მწიწანადღევის რიგებში პანიკა, მომავლის შიში მართვა და ყველაზე ამით დიდ ხანში მაშვენიის მას. ცნობილია შესხვევა, რაცა ვერცხანის ოში კრიაში ახერხდება სწავლითა და მისმა თანამშრომელ რამდენიმე საათის განმავლობაში თუ არ აწვევინებს ბრძნვის ნარკვევებიდან ვერცხანის მოვლ აქვდა, სწავლით არ მოვიდნენ დამხმარე ძალები, რის შესხვევა ვერცხანებზე დიდი დანაკარგი უკუკრებენ.

თამაშდროულ არმთებმა და გასამხედროებულ დაჯგუფებებში ხელ უფრო ფართოდ ვრცელდება ისეთი ტაქტიკები, რომლებიც მათ ნებისმიერა მწიწანადღევის წინააღმდეგობის გმწევის საშუალებაში აძლევს, მიუხედავად იმისა, როგორია ძალთა სხვაობა მათ შორის.

უნდა ითქვას, რომ ქალაქის ბრძოლებში არსებობს საერთო მრთიციები საერთოებში შექმნისა და მითითი — მითითი გეგმეუებისა. ღლანაკია მანზე, თუ რა საფრთხის შექმნა შეუძლია მწიწანადღევის წყენითის და რა მუთოდებით შეუძლია უპრობლითი მათ განხილვითი ნოვითის ასეთი საერთის ალაბობა:

1. ძალაში მხრობრბობის სპაშისარ სარგვალისობისაში
მხრობრბობა. მოსახლეობა ან მისი დიდი ნაწილი ბრძოლის დროსაც არ ტრეფს ხოლმე ქალაქს და შეუდევლით ახლენ მამდინარე ოპერაციებზე. მწიწანადღევე შეიძლება გამოიყენოს ადვლიობითი მოსახლეობა, რათა შეაფრის მას თუი, აგრეთვე გამოიყენოს მათი საცხურებელი შეიძლებაისთვის, შერბობილი ან ბოვით ხშირად არჩითი განსხვავდება შეიძლებაში მცხურებუასგან. მოსახლეობასთან ადვლიობი მწიწანადღევე უნიარტესობაში იღებს და იმელორთულად იხრდება მისი მობიდურება და წყენთან მოსახლეობის საშუალება. რასაკერძადაც, მწიწანადღევე იმელორთულად იხრდება მისი მობიდურება და წყენთან მოსახლეობის როგორც დამჯერება და ინფორმაციის წყროს, რადგან მშვიდობიან მოსახლეობას ყველაფერი აქვს საშუალება, მიუხედავად იმისა ძალებს სხვადასხვა მზიხით და მოიხილოს საჭირო ინფორმაცია. მტერი ასევე მარტობს სახმეობრივით ომს წყენს წინააღმდეგ. ის შეუდევს, დაამბობს ხალხი და შექმნის წყენთან დევნილები მტრის საზე, რათა ხალხს გუწნავს უფლობა და სიძულების გრისობა. ამის ყველაზე თვალსაჩინო

მაგალითია ცხინვლის რეგიონის ოსი მოსახლეობა და იქიური ბანდეროლები, რომლებსაც ეუნებოდნენ, რომ ქართული ჯარი ცხინვალში მასობრივად ხოცვის ოსებს, არ ინდობს არც დღესა და არც პატარას. ეს აბოლტური სიგრძე იყო, მაგრამ ამ სიგრძით გაბორტებულმა და რუსებს ამოვადებულმა ოსმა ბანდეროლებში გადმწევე ქართული ხოფოლები და სასტიკად გაუსწორებლმა ქართველებს. ასეთი ავიტაციისათვის მწიწანადღევე გამოიყენებს ვიდეოგადამტებს, სურათებს და მუხდ ვაფრეციებს ინფორმაციის ინტერნეტით ან სხვა საშუალებით გადამამს, შეუდევს, მიწვიოს ოპერაციის რაობებში მუდის წარმომადგენლები და გადასცეს თავისთვის სასარგებლო ინფორმაცია. არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება ამ ვაფრეციების უკუღმეცხეყოფა, ყველაფერი უნდა გაცოდეს მათი ვინეიტრალეობისთვის, წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს ძვირად დავუღებო წყენს სახელმწიფოს.

2. სპაშისარ მხრობრბობის ორბრბობაში
მხრობრბობა. მტერი შეუდევს ადმინანის, დაციკოს და შეიძლება თავის სასარგებლოდ გამოიყენოს ქალაქში არსებული საკეხინო შერბობის ნაკვეთები: სატელეფონი სადგურები სწრაფი და ვაფრეციური კეხინობისთვის, წყლსაცეხები ან წყლსაცეხი სადგურები და მუხდ ვადაცეხის ან მამქელის წყლით თვისი გადმწეველებისაშებრ, ვაფრეციური და ვაფრეციური მამქელური სადგურები დწის თავის სასარგებლოდ გამოყენების მზიხით და სზე.

3. დასახლებული უმეძის სპაშ მხრობრბობის მხრობრბობა.
მწიწანადღევე შეუდევს, მაქსიმალურად გამოიყენოს ქალაქის მკეხინო ან განზომილება, რომლებზეც ზემოთ ვისაუბრეო როგორც წყენთვის, ასევე ვისაუბრეო მამდლი სწრაფი კეხინობი კერეო საშუალება ბრძოლის ედის დასახეგრად. მამდლი სარბილი წარმოდგენს ისეთი საფრის, რომელსაც არასამეძისი აბაღლების კეხის გმბო ვერ წყევსა ბეერი იარაღის ღლუა. გირად ამისა, შეუდევს ნასროლი შურეო აბაღების წყენს ტმეძისას ყველაზე დავუღელ ადვლიობაში. სადამეცხეან სროლი ვაფრეციურაა, რადგან ამ დროსაც ტრატის თუ ქეძისთვის, მით უმეტეს, ახლი მამსილიდან, ვერ დადის ასე მამდა. მწიწანადღევე კომინიკაციები შესანამთეო საფრეო და სწრაფად ფრულად გვადამტელების საშუალებაა მწიწანადღევისთვის. შეიძლება ისეც მოხდეს, რომ წყენ ვაფრეციურად იყო ერთი მოცემული რაობის რომელიც განზომილება, ხოლო მწიწანადღევე კი იმელორის სზე განზომილებაში.

4. ძალაში მხრობრბობის მხრობრბობაში
მხრობრბობა. როგორც ითქვა, ქალაქში უფრო ვაფრეციური მცირე, ვიდამტეანი შეიძლება: ტევიამტევის, სწავლითი მამშინებია, ავტომატური, ღლუსიქემა და ტანკსინანადღევე ვეძმარსატევისთვის, ქრეფის თერმობრბული საბრბილი ნწილეობი, მარბილი რამტები, ხელეწმარები, ნადსატევისები, ვაშები და ა. შ. ხშირად გამოიყენება თვითნაკეთი შეიარაღებაც, როგორცაა ამოლოტურის კოქეცილება. ამოლოტურის კოქეცილება ყველა დწის უწეგრსალურ იარაღად შეიძლება ჩათვალოს ან მომცეცდნებლად ეუნებურია ნებისმიერი, თუნცა ყველაზე თინამქლოვე ტანკსითის. საკმარისია მისი ხოხე მალდვრობ ტანკს მზიხით და რამდენიმე წყენით უთანამქლორები ტანკიც კი დაიწყება.

5. დიდა ალაბობა იმისა, რომ მწიწანადღევე შეუდევს, ინდობრის წყენი ძალებს მცირე ვაფრეციებში, ხამორწინად ან დაკერებულ ვარისაციებში, ან საბრბილი უწეწეცილების ძალებზე. სწრაფად ახლი რამდენიმე გზამწეული ჯარისკევი აიფენეს ტევე ოსებმა ცხინვალსა და მის შემოგარენში.

ქალაქის ბრძოლების ზოგიერთი ანალიზი
დასახრულ ვანგეზოგალით ყველაფერი, რაც ზემოთ ითქვა დასახრებულ პუნქტში ბრძოლების შესახებ. ქალაქის ბრძოლების ყველაზე თვალსაჩინო და კერავდ შესწავლილი მაგალითად შეიძლება ჩათვალოს მცირე მშვიდობიანი ომისდროინდელი სტალინგრადის ბრძოლა. ხამდითათა და სისხტეკით მას, ალაბოა მხოლოდ გროზნოსისთვის ბრძოლებს თუ შევადარებთ. როგორც სტალინგრადის დავებს ორგანობრივი მარბილი ზეყოფი წყენა, ქალაქში ყველა წყრტილი შეიძლება გადასცეს ციხეშიმადრედ, თუ მასში თუნცად ერთი საერთოკევი მამევი იქნება ვაფრეციების მციფირი საბრბილი შემარბობია და კერეო შეიარაღებო ქალაქში ვარისკევი შეიძლება ადმინანდ ისეთი სიტუაციით, როდესაც მასზე იქნება დამოკიდებული ბრძოლის ბედი, რომელსაც თავად მუდის გადმწეველების ძალებსა და ამ დწის ის საკუთარი თავის ვეწერალი ხდება, დასახრებულ პუნქტში ბრძოლა, მითითად, მამევი ქევიების მძობილა და ამბორ ვერ კიდე დიღხანს ეწევა ვადამწევეტი მწიწანადღევა ყველა ვარისკევის ინდივიდუალურ საბრბობის მომზადებას, საბრბილი შემარბობას, ვაწერტილობის დწინება და უთანამქლო შემანმქელობა მოქმედების ბარისხს.

საქართველოს
სამხედრო ძალები

უფრო ნაკლებია, რაც დიდმა მწივნამდ-
დგებზე უპირატესობა საცდელ ძალა-
ში, რაც უფრო დეტალურად და კარგად
არის დაგეგმილი ოპერაცია და ზუსტ და
დეტალურ სადამხურეო ინფორმაციას
ცდნობდა. აგრეთვე გადამწყვეტი მნი-
შელობა აქვს პირადი შემაჯგულებლის
მკურნალობის დასახლებულ პუნქტში
ბრძოლისათვის. ასევე დასახლებულ პუნ-
ქტში ბრძოლა მოიხსნის ბევრად უფრო
მეტე საბრძოლო მასალის, საწვავის,
საკვების, სასმელი წყლის და საშვი-
ცინო საშუალებების ხარჯვასაც, გარდა
ამისა, ქალაქი ყოველდ აშის მართვებ-
და გართულებულია და უფრო მეტ რასეს
შეიცავს, რადგან ხშირად არ არსებობს
ერთიანი ფრონტის ხაზი და გეოგო-
ტრიკური უზრუნველყოფის ძალები შე-
ძლება საბრძოლო მოქმედებებში ჩამბუ-
ლი აღმოჩნდნენ. დასახლებულ პუნქტში
ბრძოლის დროს გაკვირებით იზრდება
დაქრალითა რაოდენობაც, რაც პირველად
და მხარეებისა და სავეკუთურო
ჯგუფების გაძლიერებული რეჟიმით
შეუპობას მოითხოვს. გასათვალისწინ-
ებელია, რომ ქალაქში დაჯდომილი
ვეკუთუა მეტ რისკთანაა დაკავშირე-
ული, ვიდრე ველზე ბრძოლისას, ამიტომ
სავეკუთურო ჯგუფები გაძლიერებულ
დაცვას საჭიროებენ.

გამოცდილება ცხადყოფს, რომ თუ
ქალაქზე იერიში კარგად და დაწერი-
ლებით არის გააზრებული, დაგეგმილი
და შესრულებულია, მაშინ გამარჯვებაც
გარანტირებულია. ქალაქის ბრძოლის
სტრატეგია უფრო მეტი დრო, ვიდრე სხ-
ვაგან. ის შეიძლება გაგრძელდეს სამეცრ
ან შეტევერ უფრო დიდხანს, ვიდრე
მოვლათ იმდროულად, ქალაქში თუ-
დაცემაში ყოფნა არ იძლევა მეტ დაუკ-
ლობას და უპირატესობას სხვა პირობებ-
ში თუდაცვაზე. თუმც კარგად ორგანი-
ზებულ თუდაცვას ქალაქში შეუძლია
დიდი დრო და რესურსების წაართვას
შეტეველებს. უდიდეს მნიშვნელობას იძენს
დასაცვრა. ხშირად ქალაქის ადების ცდა,
რომელიც მარცხით მთავრდება, დიდ-
წოდ ცუდი სადამხურეო ინფორმაცი-
ის ბრალი იყო. ზოგი ბრძოლა არც
შეხდებოდა, შეტეველებს საჭირო ინფორ-
მაცია რომ მიწინააღმდეგე შეტევეთ ძალ-
ისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს მო-
ლოდინელობას, რამაც შეიძლება არ
მისცეს მიწინააღმდეგეებს თუდაცვა-
ისათვის სათანადოდ მომზადების დრო ამ
მომენტებზე. დასახლებულ პუნქტში
ბრძოლისას დროს კარგ დამხმარე საშუ-
ალებად შეიძლება წაითვალის შევჯემ-
სილო ტექნიკა, როგორც ქვეთვლიანი
კარგი და მობილური საცეცხლე მხ-
არდაჭერის საშუალება, მაგრამ საბრძო-
ლო ტექნიკის გამოყენებას ქალაქში მხო-
ლოდ ამისთან აქვს აზრი, როგორც ამ
ჭვეითიბე იცავენ. ჭვეითების გარეშე სა-
ბრძოლო ტექნიკა ქალაქში უფრო და
ადვილად გასანადგურებელია. ძალიან
დიდი სარგებლობის მოტანა შეუძლია
დასახლებულ პუნქტში სადამხატორე-
ნებს. მათ აქვთ მაღალი სილვის კუთხე

და შეუძლიათ მისწვდნენ მიწინააღმდე-
გეს შრობების შუორე მხარესაც კი, იქ,
სადაც არტილერია უძურია. მიუხედა-
ვად ამისა, არტილერიასაც შეუძლია
დიდი როლის შესრულება ქალაქის
ბრძოლებში. შედეგის მისაღწევად
არტილერიას შეუძლია უდიდესი დახ-
მარება გაუწიოს ჭვეითებს, თუ მას არ
შეუზღუდეს ბრძოლაში ჩამბის წესები.
არტილერიულ ჭურველებს შეუძლია შე-
ნობების ცვლების განგრევა და მზე მყო-
ფითა დახმარება. არტილერიით შესა-
ძლებელია სახურავებზე გამაგრებული
მიწინააღმდეგეც განადგურება.
არტილერიას აგრეთვე დიდი მნიშვნე-
ობა აქვს ობიექტის იზოლირების პროცეს-
ში, როცა ზუსტი ცეცხლით დამხმარე
ძალებს ობიექტთან მიახლოების საშუ-
ალებს არ მისცემს. აუცილებელია პერ-
სონალადმდგო საშუალებების გამოყენე-
ბაც, რათა მიწინააღმდეგეის ავიაციამ
ხელი ვერ შეუშალოს ჩვენს ძალებს. სახ-
რავებზე გარდაცვლების პერსონალად-
მდგო გათვლები შეიძლება გამანადგურე-
ბელი იყოს მტრის შეუღამურეებისა და
საიერიშო თვითმფრინავებისათვის.

შეტევეთა ძალებისათვის გადამწყვეტი
მნიშვნელობა აქვს მიწინააღმდეგეის სხვა
ძალებისაგან იზოლირებას. თუ ეს მოხ-
ვდება საჭირო დროს, მაშინ მიწინააღ-
მდეგის დამარცხების ალბათობა ბევრად
გაიზრდება. ნაწილობრივი იზოლირებაც
კი იძლევა ძალებს კარგ შედეგს. ამ დროს
მიწინააღმდეგეს გაურთულდება იზოლა-
ციამში მოყოლიათვის საბრძოლო დამხ-
მარე ცეცხლით ძალის, მასალების, საწვავის,
საკვების, საკვების, წყლისა და საშვი-
ცინო საშუალებების მოწოდება. ქალაქის
ბრძოლაში ბევრად იზრდება დასაკარ-
გაც. საკუთარი ძალის დანაკარგი მათ

თუ განვიხილავთ ციხნებლისათვის
ბრძოლას, შეიძლება ითქვას, რომ მიწ-
ინააღმდეგე მასშობლურად გამოიყენა ის
უპირატესობები, რასაც დასახლებული
პუნქტი აძლევს ობიექტში მყოფი ცხ-
ნელი არ არის დიდი ქალაქი, მაგრამ
შეიცავს ცვლად ითვლებს, რაც საჭირო
არის დასახლებულ პუნქტში თუდაცვის
ორგანიზებისათვის. იქ გამაგრებულმა
ბანდოშირებებმა ძალიან ეფექტურად
გამოიყენეს სხაიპერები, რომელთა
ცეცხლმა იმსხერგა რამდენიმე თუ-
ფელ ქართლეთი ვარისკაცი და სწორედ
ამის და არა არტილერიისა და ავიაცი-
ის საშუალებები, ძლიერ შეაფერხეს წყ-
ნე ქვედანაყოფების წინსვლა ქალაქში.
ჩვენი აზრით შეეძა ციხნებლში ფართო
ქართლეთი და მოძრაობა ისე, რომ არ გაუწ-
მუნდა ზურგს უკან მტარელები სახლე-
ბ. მტრის სხაიპერების წინასწარ მქონ-
დათ შეწყველი და შექმნილი შერობებ-
ის შერთი კარგად შეიზილდა პოზიციებ-
ში, სადაც მათი აღმორჩენ ძალიან მჭილი
იყო. ამან მისცა მათ საშუალება, გაეს-
ნათ მომადინებელი ცეცხლი ქუჩების
ორივე მხრიდან ამ დროს, როგორცაა წყ-
ნე ვარისკაცებისათვის მჭილი იყო ასეთ
ექსტრემალურ პირობებში ცეცხლისაგან
თავდასაცემის მოწყობა გამოხლებულ შე-
ნებებში, რომლებიც არ იქნა მანამდე
გამაგრებული და იქ ბანდოშირებების
წყვერება იმდროულდენ. ამის გამო
შეიზილდა პოზიციის ვარისკაცებს მოწინ-

ათ ბროლიამ უხილავ მტერიან აბსოლუტურად ღია და დაუფარავი პოზიციებში ვარდა ამისა, ნიადაგში ცეცხლი დაეცვლა მოწინააღმდეგის ვეშაბმტერიონებმა ტანკანინააღმდეგო საშუალებებით განაღებეს ქალაქში საბოლოო ტანკო, რომლებიც სწორედ სნაიპების ცეცხლის გამო ფიქტობრივად გახსნილმა აღმოჩნდნენ ვეშაბმტერიონელთა ცეცხლიანობის, რადგან ცნობილია, რომ ქალაქში ტანკო, ავერანის დაცვის გარეშე ძალიან ადვილი დასაზიანებელია. ერთი ტანკო უშუალოდ ოსური ბანდოფორმირების ფრონტს წინააღმდეგობას თუდაცვის მინისტრმა ანატოლი ბარანკევინმა ააფეთქა. აფეთქებული ქართული ტანკების რაოდენობა უფრო დიდი იქნებოდა, რომ არა მათზე დაკეცილი დანამაკური დაცვა და დამზნების მოღონებულ საშუალებები, რაც ჩვენს ტანკისტებს ზუსტი საპასუხო ცეცხლის წარმოების შესაძლებლობას აძლევდა.

უფრო მეტი დანაზიანება გამოვიდა, შედეგითაა, დაცეკნათ, რომ მოწინააღმდეგე კარგად ისარგებლა ჩვენი ძალების მოქმედების ტაქტიკით. უკმაყოფილოს პრინციპიდან გამომდინარე, რათა თვითონ უფროდყო ავიდებოდა მშვიდობის ოსი მისასაზღვრებამი მსხვერპლი, აგრეთვე დროს უქრობის გამო, ჩვენი ჰელმთავრები შევიდნენ ცხინვალში დღა ქუჩების, შევიდნენ ისე, რომ არ გაეწეხნებოდა მოწინააღმდეგისაკენ ზურგს უკან მოტყუებული შემობოდი და შევიდნენ მაქსიმალურად სწრაფად დაუგეგმვრებით კონტროლი ქალაქზე. როდესაც კოლონა ქუჩაში რამდენიმე ადგილ მტერზე გაიწედა, სწორედ მათი გაუხსნა მოწინააღმდეგემ ცეცხლი. მთავრად ბრავდის ჯარისკაცები, ფაქტობრივად, ვეცლა მიმართულებიდან, ტყვიების წყაშამი აღმოჩნდნენ და რომ არა უზრუნველბოთ ვაკეკაცობა და გეგმონილობა, მსხვერპლი შეუდარებლად დიდი იქნებოდა. ისინი ჩაქსენ ბრძოლაში ისე, რომ მოწინააღმდეგის შენიღბული სნაიპები და მსროლელები კარგად ხელეზნენ მათ და აწარმოებდნენ ზუსტ, მოაკდინებელ ცეცხლს, ხოლო ჩვენს ჯარისკაცებს უწევდათ მტერიან გამკლავება ფეხზე მდგომი პოზიციიდან და საფრის გამოყენების გარეშე. ჯარისკაცს შეუძლია ამოუფაროს ტექნიკას, როდესაც ცეცხლი ერთი რომელიმე მხრიდან წარმოებს, ხოლო როდესაც ვეცლა მიმართულებიდან ისეტიან, ტექნიკა ვეღარ გამოადგება როგორც საფარი. ამ დროს თვის დაცვის ურთადრთი საშუალება არის ზუსტი საპასუხო ცეცხლი. ის კი გაანებლებული იყო მტრის მსროლელების კარგი შენიღბულობის გამო.

ამერიკულ საბრძოლო ტაქტიკაში დასახლებული პუნქტის იერიშის დროს არსებობს ტერმინი ფოტკოლდ, რაც ნიშნავს პლედარობს. როდესაც მათი არმა შედის ქალაქში, ის პირველ რიგში ცდილობს, დაიკავოს ასეთი პლედარობა, ანუ ტერიტორია, რომელიც იქნება სრულად გეგმვრული მოწინააღმდეგისაკენ და შექმნას დაცული რაიონი, სადაინა შეუძლებ მტერებზე გაფრთხილება. ამის იხინი უწოდებენ ფეხის მოკიდებას. სწორედ ამ პლედარობიდან ხდება კონტროლის ზონის გაფართობა და ქალაქის ნელ-ნელა, ვეცლა მიმართულებითა და თანმიმდევრითი მტრის ძალებისაკენ გეგმვრდა. ასეთ დროს წინ, მოწინააღმდეგის ვალებების სიღრმეში შეგზავნიება სპეცდანიშნულები გვერდები, რომელთა მოვალეობაა არეულობის შეტანა მოწინააღმდეგის რიგებში, მისი შეშლილობა შეგანა და ურგანების სხვა მიმართულებებზე გადატანა ოს დროს, როდესაც ძირითადი ძალები ქალაქს თანდათანობით შექმენენ. მაგალითად, ფაღუჯის მტერების დროს ამერიკელებმა შექმნეს რამდენიმე პლედარობი ქალაქის ერთ მხარეს და ამ რაიონებიდან ერთი ხაზის დაცვით თინდა თან გეგმვრდნენ ფაღუჯა შეამოხეებისაკენ, ძირითად დამტრეულ ძალებს საზღვარ ქვეითები წარმოადგენდნენ და სწორედ ისინი წინდნენ ქალაქს მოწინააღმდეგისაკენ, როდესაც სპეცდანიშნულების რაზმები წინ, შეამოხეა ზურგში ოპერონებდნენ, აძლედნენ არტილერიას და ავიაციას მიზანწეგებას და ომედროულად უქმინდნენ მოწინააღმდეგის იმის დეზუხიას, რომ ამერიკელები ვეცლა მზიდან უტრენ, რაც არ აძლევდა შეამოხეებს საშუალებას, ძალთა კონცენტრირება მოეხდინათ საზღვარ ქვეითების წინსვლის ძირითად მიმართულებებზე. ასეთი ტაქტიკის გამოყენების შემთხვევა-

ში მოვიდამე ძალა არ შექმნენ მსხვერპლად ბურად მოწინააღმდეგის ვალებებში. შესაბამისად, ის ვერ მოეცემა ხაფანგში ვეცლა მზიდან და ლეზულობის მტრის ცეცხლს მხოლოდ წინიდან და არა ფლანგებიდან. ცხინვალში ამის გაფრთხილება ვერ მოხერხდა, აღბათი დროის სიძინიის გამო. პლედარობის გამოყენებით ქალაქის ადგა და მისი თინდაინ გეგმვრდა მტრის ძალებისაკენ საკმაოდ დიდ დროს მოითხოვს.

აგრეთვე უპირაზია გავიხსენოთ გროზნოს საახალწლო იერიში. მათში რუსულ არმას ნაბრძანები ჰქონდა მინიმალურ დროში აელო ქალაქი. ისინი სწრაფად შევიდნენ გროზნოში და მოიტრფეს ზურგს უკან ნახევარი ქალაქი. ჩვენებმა კი შევიძენ რუსები, მისცეს მათ ქუჩებით კოლონის გეგმვრების საშუალება და შემდეგ პარწმანად გაანადგურეს. რუსებისაკენ განსხვავებით ომედი ურგანობაში აღმოჩინდნენ ჩვენმა ჰელმთავრებმა მოახერხეს ცხინვალში ბრძოლის გაგრძელება შედარებით ნაკლებ დანაკარგით.

და მინიც, მიუხედავად წამგებიანი მდგომარეობისა და დანაკარგისა, ჩვენი ჯარისკაცები მოქმედებდნენ დიდი ზაინი მთავნა ცხინვალში გამაგრებულ მტრის ძალებს. ოსი ბანდებები და მათი რუსი მფარველები ჰანიკაში იყვნენ და თინდა რუსების თქმით, უკვე უზაზებოდნენ ქალაქის დასატრეულად. ისინი გადააზრნა მხოლოდ რუსულ არმიის სრულმასშტაბიან ინტერცეკიამ საქართველოში.

ოში რუსებისა და საქართველოს შორის ჯერ არ დასრულებულა და ჩვენ მზად უნდა ვიყოთ, რომ საჭიროების შემთხვევაში გამოვიყოთ ცხინვალში მიღებული გამოცდილება უკვე სხვა ქართული ქალაქების დასაცავად ჩვენი მოხისხულ მტრისაკენ.

ილია ოზხანიანი

ოკუპირებული სხინვალის რუსული მე-4 სამხედრო ბაზა

7 აპრილს მოსკოვში
შეთანხმების ხელშეკრულების
პროცესი

რუსეთი ოკუპირებული საქართველოს ტერიტორიაზე მართონეტულ რეჟიმებთან სხვადასხვა შეთანხმების გაფორმებით ხაოკუპაციო ჯარებისათვის „სამართლებრივი“ საფუძვლების შექმნას განაგრძობს.

კიდევ ერთხელ ასეთი ფარსი მოსკოვში, 7 აპრილს გათამაშდა, როცა რუსეთის თავდაცვის მინისტრმა ანატოლი სერდუკოვსა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის თავდაცვის მინისტრმა, რუსეთის არმიის გენერალ-ლეიტენანტმა იური ტანაჯემა ხელი მოაწერეს შეთანხმებას „სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე რუსული გაერთიანებული რუსული სამხედრო ბაზის შესახებ“.

სამკუქტიანი შეთანხმება ეწინააღმდეგება 1961 წლის 18 აპრილის კონვენციას ყვარდნობა (საინტერესოა ამ კონვენციას ცხინვალის რაიონის შეუერთდა?) და საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიაზე ხაოკუპაციო ჯარების

„კანონიერებას“ 49 წლით და შემდგომში შეთანხმების ავტომატურად 15 წლით გაგრძელებას უზრუნველყოფს.

ჯაკეთთან შედგენილია
მისილები მოგონები ჯერ
კიდევ 2007 წლის
ზაფხულში იყო მზად

2008-09 წლის ზამთარს
საოკუპაციო ჯარებში კორფებში
გამოიზამორეს

სამხედრო ბაზა პირადი შემადგენლობითა და ტექნიკით 100%-ით არის დაცემული. სამსახურს კონტრაქტით მომსახურეების ჯრად წვევამდევებიც გადიან.

პირადი შემადგენლობის 20% მამადანია და ბაზის ზელმდევნელები ახლა მათი აღმსარებლობის პრობლემით არიან დაკავებული.

შუ-4 ბაზის ქვედანაყოფებში ბევრი ადგილობრივი მცხოვრებიც მსახურობს, რომ არაფერი ეთქვას სამოქალაქო პერსონალზე, რომელიც, ძირითადად, ცხინვალის რეგიონის მოსახლეობით არის დაცემული.

ორგანიზაციულად ბაზა 4 მოტიონსწრული და 1 სატანკო ბატალიონისაგან, თვითმფლავი ხაარტილური, საზენიტო-სარაკეტო და რეაქტიული არტილერიის დივიზიონები საგან, საინჟინრო-მესანჯრეთა, კავშირის, მშვერავთა, რადიოელექტრონული ბრძოლის, რადიაციულ-ქიმიური დაცვის ასეულებისა და უზრუნველყოფის სხვადასხვა დანაყოფისაგან შედგება.

მოტომსროლელი ბატალიონები BMP-2-ებით არის აღჭურვილი და ამ

152 მმ-იანი თვითმფლავი პაუზივები 2С3 Акация და მრავალმრივი დანიშნულების ტრანსპორტიორები MT-158

შველმფრენები ჯავახთთან

მე-4 სამხედრო ბაზის მეთაური პფლკოვნიკი ანატოლი შუშუკინი

ძიპო-ის ტიპის სადაზვერეო-სამატრული მანქანები

2009-10 წლის ზამთარი სოკუბაციო ჯარებმა სამხედრო ქალაქში გამოიზამთრეს

ატებით კუმარისა და დამზერვის სა-
შუალებებით, სნაიპერთა ოცეულით
არის გაძლიერებული.

ბატალიონების განკარგულებაშია
მრავალმხრივი დანიშნულების მუხლუხა
ტრანსპორტიორები — MT-16B,
Kamaz-43269-ის ბაზაზე შექმნილი
სადაზვერუო-საპატრულო მანქანები
Dobor-ი და სხვა ახალი ტექნიკა.

სატანკო ბატალიონი უახლესი
რუსული წარმოების 40 T-90-ისგან
შედგება.

2010 წლის გაზაფხული:
სოფელ იხმიჯთან მდებარე
საკონტროლო გამშვები პუნქტი

შვეულმურჩის ბაზირება არის შესა-
ძლებელი.

ჯერადან ჩრდილოეთით 3 კილო-
მეტრში, სოფელ ხუნესთან ჯერ კიდევ
ომამდე 58-ე არმიის ვოფილი შუ-19 მო-
ტომსროლელი დივიზიის საკვები
პროდუქტებისა და საწვავ-საპოხი
მასალების საწყობები მოეწყო.

რუსეთის საოკუპაციო ჯარების მე-
4 სამხედრო ბაზის პირადი შემადგენ-
ლობა დაახლოებით 4 ათასამდე
სამხედროს უნდა ითვლიდეს.

რუსები ბაზის შემადგენლობაში სპე-
ციალური სამოთხ დანიშნულები
მულტანაფიურის ჩამოყალიბებასაც გეგმა-
ვენ, რაც საოკუპაციო ჯარების შესა-
ძლებლობებს უფრო გაზრდის.

რუსული საოკუპაციო ჯარების შე-
მადგენლობაში ასევე შედის რუსეთის
ფედერალური უშიშროების სამსახურის
სასახლდრო სამსახურის დაახლოებით
1000-1100 რუსი მუხაზღერე, რომლებიც
21 სასახლდრო საგუშაგოსა და
სამხედრო ქალაქში არიან განაწილებუ-
ლი.

თემურ ჩაჩანიძე

თვითმავალი საარტილერიო დივიზი-
ონი — 36 ერთეული 152 მმ-იანი თვით-
მავალი პაუზიციკა 2С3 АКАЦИЯ-თი,
ხელო რეაქტიული არტილერიის დი-
ვიზიონი კი БМ-21 Град-ებით არის
დაკომპლექტებული.

სასაერო თავდაცვას Оса-АКМ-ისა
და Тунгуска-ს ტიპის საზენიტო-სა-
რაკეტო კომპლექსები უსრუნველყ-
ვებს.

ბაზის შემადგენლობაში შედის უპი-
ლოტო საფრენი აპარატების დანიავივი
და შვეულმურჩისა ესკადრიალია. გარ-
ნიზონები ცხინვალსა და ჯავახში არიან
განთავსებული.

ჯევის რაიონში ჯერ კიდევ აგვის-
ტოს ომამდე დაიწყო სამხედრო ინ-
ფრასტრუქტურის შექმნა და მომზად-
და შვეულმურჩისა მასალები მოედინე-
ბი, სადაც 10-12 Ми-8 და Ми-24 ტიპის

თმის გალანარბვის კლინიკა

თალიზი

საქართველოს საგარეო დაზვერვა

მიით და ხეაღობა

(გაგრძელება)

წევს უკვე აღენიშნეთ, რომ საბჭოთა კავშირის არსებობის პერიოდში საგარეო სადაზვერვო ოპერაციები, როგორც წესი, მოსკოვიდან იგეგმებოდა და იმპროვიზაცია. „აქცია-ოპერაცია-გაგებულება“ ხელმძღვანელობდა წვევრტა საკადრო პოლიტიკაზე. მოკლემდე რუსულ ენაში და მსხვილ რევიზიონებში (მაგ. ამიერკავკასიის სფერო) საგარეო დაზვერვის („ინსა“) თანამშრომელთა უმრავლესობა ძირითადად „ცენტრიდან“ იყო გაგზავნილი. ადგილობრივი კადრი იშვიათად ინიშნებოდა ხელმძღვანელ თანამდებობაზე, ისე მხოლოდ მოსკოვიდან შეიძინებოდა შემდეგ. ამგვარი საკადრო პოლიტიკის ძირითადი მიზანი დაზვერვის მაქსიმალური ცენტრალიზაცია იყო, რასაც ორი პოზიტიური შედეგი ჰქონდა:

საიდუმლო ინფორმაციის მაქსიმალური დაცვა (რაც ნაკლებმა ადამიანმა იცის სპეცოპერაციის და აქტუულის შესახებ, მით უფრო ნაკლებმა „მაკრადინს“ ადამიანმა);

სადაზვერვო ოპერაციების მაღალი კორდინაცია (რაც ორგანიზაციული, ოპერატიული ტექნიკური, საკადრო და საფინანსო უზრუნველყოფის მაქსიმალურ შესაძლებლობას განასირობებდა).

ამვე დროს, საგარეო დაზვერვის მართვის ცენტრალიზებულ სისტემას (უპირველესად „ცენტრიდან“ ხელმძღვანელო პირების მეთაურობას) უარყოფითი შედეგებიც ჰქონდა. მოსკოვიდან მეთვლიყველი თანამშრომლები, როგორც წესი, ნაკლებად იცნობდნენ ადგილობრივ რეალობას (ტრადიციები, მოსახლეობის მენტალიტეტს და სოციალურ-პოლიტიკურ მდგომარეობას), რაც ოპერატიული აქტივობების მუშაობისთვის ისევე აუკუდასტურებდა, როგორც პარტიკულში და პროფესიონალიზმში, გარდა ამისა, ამგვარი უწოდებოდა ადგილობრივი კადრებისათვის ხშირად ხელოვანი ცენტრალიზაციის და ადგილობრივი „ალმურაკური“ ხელისუფლების ფარული დაპირისპირების მსხვერპლად.

განგებო კომისიის სრულყოფილებიანი წარმომადგენელი და ამვე დროს ამიერკავკასიის სფერო საგარეო კომისიის თვითმდებარე გრაფიკი რუსანოვი, რომელიც ამ თანამდებობებზე 03. 1921-06. 12. 1922 წლებში მუშაობდა, საგარეო სადაზვერვო ოპერაციების პირველი ხელმძღვანელი იყო მთლიანად ამიერკავკასიაში. შემდგომი ათი წლის მანძილზე ეს უმნიშვნელოვანესი პოსტი ეკავით პანკრატოვის, შოვილევსკის, კანკელსონის, პელენურსკის, კაულს და რედნის. ისინი „ცენტრიდან“ მუდმივად იყვნენ და ნაკლებად იცნობდნენ ამიერკავკასიის სპეციფიკას.

ადგილობრივი კადრი ამ თანამდებობაზე მხოლოდ 1931 წლის აპრილში დაინიშნა. ეს იყო ლეონტი ბერია, რომლისთვისაც ამიერკავკასიის დაზვერვისა და კონტრდაზვერვის ორგანიზების ხელმძღვანელობა ირსებ სტალინთან თავის გამოჩენის პირველი სერიოზული შანსი იყო. ხშირი პირადი ურთიერთობა ბუღალიანს (საქართველოში ჩამოსვლის დროს თუ მოსკოვში ხელისხლის) ლეონტის ბერიანს, როგორც ცნობილია, წარმატებით გამოიყენა და 22 წლის მანძილზე სტალინისთვის ყველაზე ერთგული და შეუცვლელი კადრი გახლდათ.

1938 წლიდან კი, ბერია საბჭოთა კავშირის საგარეო დაზვერვისაც ხელმძღვანელობდა. ამის შესახებ უფრო დეტალური მუხლები გვექნება საუბარი.

ამერად ისევ ამიერკავკასიის სფერო საგარეო დაზვერვის ორგანიზება დიუბრუნდებოდა სრულ და რუსეთის საგარეო დაზვერვის სააქტიუო მასალებში და სხვა დოკუმენტურ წყაროებში წინააღმდეგობრივად სრულ და რუსეთის საგარეო დაზვერვის პაროენების შესახებ, რომელთაც პირდაპირი კავშირი ჰქონდათ 1921-1953 წლებში საქართველოს სსრ საგარეო დაზვერვის ორგანიზაციის ან ასრულდებდნენ სადაზვერვო ოპერაციებს ქართული ენობრივების წინააღმდეგ. ბერიის შესახებ ლეონტი პირველი შეიტყობს „არსენალის“ შიგნით.

მაშ ასე, გვეყნით მხეცრების მოკლე ბიოგრაფიულ მონაცემებს.

ვერვი ვახლიძის ძე დუმბაძე (დაიბადა 1899 წელს საქართველოში, გარდაიცვალა 1953 წელს)

ალექსანდრე ოროლოვი მუდმივად ვრობდა

დაიკვლია პერიოდის მანძილზე საქართველოს „ცეკუმარის“ სისტემაში მთელი სფერო. ორი წლის შემდეგ სასწავლებლად გაგზავნეს ლინინგრადის „ალმურაკული ინსტიტუტში“. ამის შემდეგ იწყება ვეკვიანი დუმბაძის ჩანსიკვლე სადაზვერვო კარიერა.

1928 წლის მარტში „ინსა“ და კომინტერნის დეფიციტით მთავრდებულ სტალინს საბჭოთა საგარეო წარმომადგენლობაში საფინანსო განყოფილების თანამშრომლის ლევნოვი იმვე წლის ივნისში გაიქცა საფრანგეთში, სადა 1930 წელს გამოცა წინა: „სეკასა და კომინტერნის სამსახურში“. გარკვეული პერიოდის მანძილზე ასრულებდა საფრანგეთის სპეცსამსახურების დეფიციტის პარისის და ბრიუსელში.

მხოვლით დაზვერვის ისტორიაში მას უფრო ოპერატიული ფსევდონიმი - „ალექსანდრე ოროლოვი“ იცნობენ. საბჭოთა კავშირის „აქცია-ოპერაცია“ კავშირის მანძილზე

ანდრეი ფედოროვი

დრების განყოფილებაში აღრიცხულ იყო, როგორც „ლევი ნიკოლაევი“. მისი ნამდვილი გვარი-სახელი კი ლევა ლაზარეს ძე ფედოვინი (21.08.1895 - 04.1973) გახლდათ. „სუკა-ოგაძეუს“ ორგანიზაციაში 1920 წლიდან მსახურობდა, ჯერ კურონოქურ სამხარეთელოში, ხოლო 1925 წლიდან ამიერკავკასიაში სასაზღვრო დაცვის სიხოების განმარხონის უფროსად. ერთი წლის შემდეგ „ანოში“ გადავიდა. 1926-1927 წლებში საბჭოთა დაზვერვის რეზიდენტები იყრიდნენ, სადაც „ლევი ნიკოლაევი“ ფსევდონიმით ვითობდა ისრე საუკურო წარმომადგენლობაში მუშაობდა. საინტერესოა, რომ 1925-1927 წლებში პარიზის რეზიდენტურაში იმყოფებოდა აგრეთვე ცნობილი ქართველი ტერორიტი-მხევრავი ტიტე ლორთქიფანიძეც. დღეს უკვე ცნობილია, რომ პარიზის ობოლი რეზიდენტი მთავარი ამოცანა „სოფიის ემიგრაციის“ (მ.შ. ქართული ემიგრანტული ორგანიზაციების) წინააღმდეგ სპეცოპერაციების ორგანიზება იყო. 1928 წელს „ორლოვი“ ბერლინის რეზიდენტურაში გადაიყვანეს, სადაც კვლავ ემიგრაციის წინააღმდეგ სპეცოპერაციებს ხელმძღვანელობდა. 1933-1936 წლებში არაღიარებულად ცხოვრობდა ჟნევაში, შემდეგ დაბრიტანეთში. იყო ცნობილი საბჭოთა ავანტურისტის ჯგუფის ე.წ. „კომრაჯის ზუფულის“ კურატორი.

1936 წლიდან ხელმძღვანელობდა საბჭოთა დაზვერვის რეზიდენტურის უკანონოში. 1938 წლის ზაფხულში მოსკოვში გამოძახეს, თუმცა „ორლოვი“, უკვე დაზვერული რეპრესიების მიმართ. საბჭოთა კავშირში არ დაბრუნდა და იმავე წლის აგვისტოში შვედეთისა და ქალაქი-ვილანდის ერთად აშშ-ში გაიქცა, თან ხელს

68 ათასი დოლარად „შეიხვეყი“ გაყიდა.

„ორლოვი“ გაქცევა საბჭოთა დაზვერვისთვის მძიმე დარტყმა იყო, რადგანაც საბჭოთა რეზიდენტმა დაზვერვით იცოდა „კრემლის“ ავანტურული ქსელის შესახებ, როგორც კონტრინტერ-ურ ვერსიაში, ასევე დაბრიტანეთში. ცოცხალი რეზიდენტი მოსკოვისთვის დად საფრთხეს წარმოადგენდა, ამიტომ სტალინის დადგენილი ლევიჩეტი ბერიამ „ორლოვის“ ლიკვიდაციის გეგმა შეადგინა. მათ არ გასჭირვებიათ გაქცეული მხევრავის საცხოვრებელი ადგილის აღმოჩენა იმისთვის შტაბში ქალაქ კლე-ლენდში. თუმცა „ორლოვი“ საკუთარი გამოცდილებისა და მოხერხებულობის წყალობით ცოცხალი გადარჩა.

1938 წლის ბოლოს მან ოსებ სტალინის საიდუმლო წერილობით მხარდა და უფლებამოსილება წაუყენა – თუ მისი ნათესავების საბჭოთა კავშირში არ მის ოჯახს აშშ-ში რაიმე ხიფათი დაემუქრებოდა, მისი „ორლოვი“ მისთვის ცნობილ ვე-ულა ავანტურისტებს გასცემდა. საბჭოთა დიქტატორზე ამ მანქანაში იმყოფება და ბერლიანე გაქცეული რეზიდენტის ლიკვიდაციის ოპერაციის შტაბში განკარგულება მიიღო.

1953 წლის ბოლოს აშშ-ში „ორლოვის“ წიგნი – „სტალინური დანაშაულებების საიდუმლო ისტორია“ დაიბეჭდა. ეს ფაქტი შოკის მომგვრელი აღმოჩნდა აშშ-ის გამომხატვის ფედერალური მი-ურის დირექტორ ედგარ ჰუკერისთვის. მან მხოლოდ ამ წიგნის გამოხილვის შემდეგ შეიტყო, რომ „რეკვიემს“ გენერალ 15 წელი თავისუფლად დახვრობდა და მისი ქვეყნის ტერიტორიაზე, ხოლო ჰუკერის ნაქმედა ავანტურისტის მის შესახებ არაფერი იცოდნენ. „ორლოვი“ 78 წლის ასაკში გარდაიცვალა.

იაკობ ბლიუმიანის (3.10.1900-8.11.1929წწ) სახელი დაზვერვის ისტორიაში კარგადაა ცნობილი. ესერი-ტერორისტი 1918 წელს გერმანიის ელჩის გრაფ ფონ მარბანის მკვლელობაში მუშაობდა ათი წლის მანძილზე საბჭოთა სპეცსამსახურების აქტიური თანამშრომელი იყო. მის კარიერულ წინსვლას პირადად ფედოვიჩ მარბანისი უწყობდა ხელს.

1924 წელს ბლიუმიანი ამიერკავკასიის საგანგებო კომისიის კოლეჯის წევრად დაინიშნა. იმავე წელს ის აქტიურად მონაწილეობდა საქართველოში „ავგისტოს აჯანყების“ მონაწილეობის დახვედრის პროცესში. შემდეგ წლებში ბლიუმიანი სადაზვერული ოპერაციებს ასრულებდა ირანში, უზბეკეთში, ინდოეთში, მონღო-

ლოში და პალესტინაში. ამ ცენტრებს განსაკუთრებული ყურადღება მიუძღვნა ბლიუმიანი. სტალინის ბრძანებით საბჭოთა დაზვერვის არაღიარებული რეზიდენტების ხელმძღვანელობდა გავდა. იმ პერიოდში ბლიუმიანის ერთ-ერთი მთავარი სამაზნე ქართველი ემიგრანტები იყვნენ. სწორედ თურქეთში შეზღადა ის საბჭოთა კავშირიდან გაქცეულ ლევი ტრაქციის და ერთგულება აღუთქვა. ამ საიდუმლო შეზღვრის შესახებ ოსებს სტალინისთვის მი-ღვეთა გავდა ცნობილი და ამის შემდეგ ბლიუმიანის ბედი უკვე გადაწყვიტადა იყო. ის მოსკოვში გამოძახეს, დააპატიმრეს და 1929 წლის 12 დეკემბერს დახვრეს.

ანდრეი ფედოროვი (26.08.1888 – 1937 წწ.) ახალგაზრდობიდანვე მონაწილეობდა რევოლუციურ ბრძოლებში და აქტიური ესერი იყო. 1919 წელს ლენინის არმიის კონტრდაზვერვაში ფედოროვი დააპატიმრა და სავსად სასამართლოში, როგორც ბოლშევიკის დახვერვა მითხარა. თუმცა მალევე აპატიეს და ერთგული საჯარისო წინააღმდეგობის იყო. 1920 წლის იანვარში ფედოროვი ტფილისში გამოიქცა და ბოლშევიკების მი-10 არმიის განსაკუთრებულ განყოფილების ფარულ თანამშრომელი გახდა. საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ფედოროვი ამიერკავკასიის საგანგებო კომისიის ქვეყანათმცოდნეობის უფროსია (იმ პერიოდში ის მუშაობდა ტფილისში, ქუთაისში და ბათუმში). 1922 წლის ფედოროვი მოსკოვში გადაიყვანეს „სუკა-ოგაძეუს“ ცენტრალურ აპარატში და მალევე კონტრდაზვერვის განყოფილების უფროსად დანიშნეს. ამ პერიოდში ის აქტიურად მონაწილეობდა ცნობილი ოპერაცია „ინდიკატ-2“-ის დახვედრა და განხორციელებაში. რის მიუხედავად შეიქმნა ლევიჩეტიზებული „აიტაკეპის“ და ანტიბოლშევიკური ორგანიზაცია „ლეონიდა დემოკრატები“, რომელსაც ვითომდა ფედოროვი ხელმძღვანელობდა. ამ ოპერაციის შედეგად საბჭოთა კავშირში შემოსილენი და შემდეგ დახვრეს ცნობილი ანტიკომუნისტი ბორის ზაინსკო და ბრიტანელი მხევრავი სიდნი რეული.

1930 წლის იანვარში ფედოროვი საგარეო დაზვერვის მხუთვი ქვეყანათმცოდნეობის („სოფიის ემიგრაცია“) უფროსად დანიშნეს, სადაც 1933 წლიდან მუშაობდა. ამ პოსტზე ფოფისას მისი მთავარი ამოცანა ემიგრანტების ლიკვიდაცია და ემიგრანტული ორგანიზაციების დაშლა იყო.

1933-1937 წლებში ფედოროვი ლენინგრადის ოლქის საგარეო დაზვერვის

განყოფილების უფროსად მუშაობდა. 1937 წელს დახვრიტეს. პეტრე ზუბოვი დაიბადა ტფილისში 1898 წლის 7 თებერვალს. 1918 წელს გახდა ბოლშევიკური პარტიის წევრი და აქტიურად ჩაერთო ტერორისტულ აქციებში, რომლებიც საქართველოს რესპუბლიკის ხელისუფლებას წინააღმდეგ იყო მიმართული. 1920 წლის მარტში პეტრე ზუბოვი მჭკედიას რანზის წევრებმა დააპატიმრეს და ქუთაისის ციხეში გააპყვეს. თუმცა რუსეთ-საქართველოს 1920 წლის 7 მარტის საშუამდგომლო ხელშეკრულების გაფორმების შემდეგ გაათავისუფლეს.

1921 წლის 25 თებერვალს პეტრე ზუბოვი წითელი არმიის წინააღმდეგ მუშაობდა თბილისში. იმავე პერიოდში იგივე საქართველოს „მეკას“ ოპერატიულ განყოფილებაშია. 1922 წლის დასაწყისში ის საქართველოს „მეკას“ საგარეო დახვეწის იმ ქვეგანყოფილების უფროსად დანიშნეს, რომელიც თურქეთში მოქმედი ქართული ემიგრაციის წინააღმდეგ იწარმოებდა ოპერატიულ-აგენტურულ მუშაობას. იმავე პერიოდში გაიცნო პეტრე ზუბოვიმ ლეონტი ბერია.

საბჭოთა კავშირის საგარეო დახვეწის დოკუმენტებში განსაკუთრებით ხაზგასმულია პეტრე ზუბოვის მონაწილეობა 1922-1924 წელს საქართველოში დაგეგმილი სამხედრო გამოსვლების ჩახშობის ოპერაციებში. ირკვევა, რომ ზუბოვი ჯერ კიდევ 1922 წლის ივნისში ჩაეკარდა ხელი საიდუმლო აგენტურული ინფორმაცია,

საიდანაც ირკვევდა, რომ ანტიკომუნისტური გამოსვლების ორგანიზაციისთვის სახელგანთქკი მუივი ქართველი ემიგრანტები და საქართველოში დაწინაღობი პარტიზმები სამხედრო ავანტიურას გვემედონ. ლეონტი ბერია ამისებრი ინფორმაცია პირდაპირ გაერთიანებული სახელმწიფო პოლიტიკური სამმართველოს თეგვლემაჩეს ფელიქს ტერენსისკის მიახსნა. ქართველი პარტიზმების გამოღების და ემიგრაციიდან ჩამოტყუების სპეცოპერაცია მოსკოვში დაიგეგმა და 1924 წლის აგვისტოს ბოლოს ბოლშევიკების სისხლიანი გამარჯვებით დასრულდა.

1928 წელს პეტრე ზუბოვი დაინიშნა აუჯრ და კონსტანტინოპოლში საბჭოთა დახვეწის არაღკველურ რეზიდენტურაში მიაღვინეს, სადაც 1930 წლის ივნისამდე საკონსული განყოფილების თანამშრომლის „პეტრე გრომინის“ ფსევდონიმით მოქმედებდა.

ჩვენთვის განსაკუთრებით საინტერესოა პეტრე ზუბოვის საბჭოთა დახვეწის პარიზის რეზიდენტურაში მუშაობა 1931-1933 წლებში. საქართველოში დაბადებულმა ზუბოვმა კარგად იცოდა ქართული ენა და ქართული ხასიათი. ჯერ კიდევ თურქეთში მუშაობისას ქართული ემიგრაციის წევრებში რამდენიმე აგენტ-ინფორმტორი გადამიბრა. პარიზში ამ აგენტურას უშუალოდ ნოე ეორდანიას გარემოებიდან (ყოველ შემთხვევაში ასე ამტკიცებს საბჭოთა საგარეო დახვეწის ისტორია) გადამიბრებული ახალი აგენ-

ტურა დაემატა. ასე რთი დახვეწის მისი უშუალო ხელმძღვანელობა მოსკოვში, ქართული ემიგრაციის ყველა საიდუმლო გვეგებებში თავიდანვე იყო ჩახვეული.

1933 წლის მაისიდან ზუბოვი საბჭოთა საგარეო დახვეწის ცენტრალურ აპარატში დააბრუნეს, ხოლო 1937 წლის აპრილში პრადამ დახვეწის რეზიდენტად დანიშნეს.

თუმცა ზუბოვსაც მალევე უწია სტალინის რისხვამ და 1938-1941 წლებში „ლეფორტოვოს“ ციხეში გაატარა. მხოლოდ პეველ სულალოტაძის არაერთგზის თხიფის შედეგად გადაწყვიტა ლეონტი ბერია ზუბოვის გადარჩენა. ზუბოვი პოლიონელი არისტოკრატის იანომ რიძვილის და საიდუმლო აგენტის იურჯ ხოსხუტის გადამიბრების ოპერაციაში ჩაერთა.

მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში ზუბოვი აქტიურად მონაწილეობდა საბჭოთა ლეონტინების მომზადებისა და გერმანიის ტერატორიაზე შეგზუნის ოპერაციებში. 1943 წელს მაინტეს პოლკოვნიკის სამხედრო წოდება. პეტრე ზუბოვი გარდაიცვალა 1952 წელს და თან ქართული ემიგრაციის შესახებ ძალზე ბევრი საიდუმლო წაიყოლა.

ბმნიქ ალადაშვილი

ექსპერტი ვიოიუნული უსაფრობოების საკითხებში, უმწროების გადაწყვერა პოლკოვნიკი

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

განახლებული რუბრიკა

სიტყვა და საქმი

ავტოგანცხადებები „სიტყვა და საქმის“ ხუთშაბათის ნომერში

ავტომობილის სურათები და ავტომობილის სურათის სიმბოლო

ქართულმა პეიკავიზმა რუსებს

ავიაციის პოლინიკა დაახლოვნა

რუსეთი კარგა ხანი სამხედრო-საავიაციო პარკის განახლებას შეუდგა. ახალი საავიაციო ტექნიკის შექმნასთან ერთად, შეიკრიბა არსებული თვითმფრინავების მოდერნიზაციის მიზნების დიდი ყურადღება ეთმობა მათეარ დაპრეტენდი მალას — მოიერიშე Cy-25-ებსა და საჟირნიტო ბომბდამშენ Cy-24M-ებს.

Cy-24M2 რუსეთის სამხედრო-საავიაციო ძალების მოიერიშე თვითმფრინავ Cy-24M-ის მოდერნიზებული ვარიანტია. გაუზიარებდა მისი თვითმფრინავის, საავიაციო და შეიარაღების მართვის სისტემები. რაც შეეხება მოიერიშეებს, 1999 წელს კუბინკის 121-ე ავიასარემონტო ქარხანაში კი Cy-25-ის გაუმჯობესებული ვარიანტი — Cy-25CM წარმოადგინა. განახლდა თვითმფრინავის რადიოელექტ-

რონიული აღჭურვილობა და გაუმჯობესდა შეიარაღების მართვის სისტემები. ეს თვითმფრინავი 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომში მონაწილეობდა. სხვათა შორის, ომში მონაწილე რუსეთის წყევლებრივი, ასევე მოდერნიზებული ოთხი მოიერიშე გადასატანმა საჟირნიტო-სარაკტო კომპლექსებსაც იხე დააზიანა, რომ მათ აღდგენაზე უარი ითქვა.

ჯერ კიდევ 80-იან წლებში, როდესაც საბჭოთა ჯარები ავღანეთში „ანტერნაციონალურ“ ვალს იხდიდნენ, დაახლოვნების სექსამსახურებისგან მოგაკვებებისთვის მიწოდებული „რედ აი“ და „სტინგერის“ ტიპის გადასატანი საჟირნიტო-სარაკტო კომპლექსები საბჭოთა თვითმფრინავებისა და შეუქმლებრებისთვის დიდ პრობლემად იქცა. კომპლექსები რა-

კეტების ძრავას სიბოზე რეაქტივებდნენ და მათი თვითდამზნების თვების მოსატყუებლად Cy-25-ზე კალის მორეულ ნაქილში ACO-2B ტიპის სიბოზე რეაქტივების ოთხი კონტეინერი განათავსეს (ორ-ორი თითოეულ მხარეს), მაგრამ მართვის პულტის ცუდი განლაგების გამო მფრინავები მათ იშვიათად ხმარობდნენ. ამასთან, მცირე რაოდენობის გამო (თითოეულ კონტეინერში 32 სიბოზე რეაქტივი თავსდება) ცდილობდნენ, ისინი უკიდურესი შემთხვევისთვის შეინახათ გაუმჯობესებული რაკეტის დანახვის შემდეგ რეაქტივების სროლას აზრი აღარ მქონდა. ეს პრობლემა მოტოგონდოლებში რეაქტივების დამატებითი კონტეინერების დაყენებით გადაჭდა, რამაც მათი რიცხვი ორჯერ გაზარდა. ამერიდან მათი გასროლა ეტომტურად, შეტყუებულ გადახელოსანზე იწყებოდა და 30წმ-ის განმელოლობაში ვრძელდებოდა. გაუმჯობესების შემდეგ Cy-25-ს 256 რეაქტივი მიჰქონდა, აქედან თითო 7 მანეთი ღირდა და კარგი „ფეიერვერის“ მოქმედების შემთხვევაში მფრინავი ერთ ჯერზე თავის 5-6 ხელეასს უშვებდა, მაგრამ ამ ხარემა შეამცირა თვითმფრინავის ჩამოვლების ალბათობა. თუმცე სიბოზე რეაქტივები ფრედითვის სასურეულ ვეეექტს არ იძლეოდა.

ბორტზე არსებული სიბოზე რეაქტივების ხაფანგების რაოდენობის გაზარდვად, ორ-ორ კონტეინერს მოტოგონდოლებზე ათავსებენ...

სხვაგვარადა როგორც ვიზუალურად, ასევე შიგთავსითაც. თვითმფრინავი თიანეთის ორადგილიანი საბრძოლველ-საწვდომი მოდიფიკაციის ბაზაზე შეიქმნა. ამ თვითმფრინავის საცდელი ნიმუში T-8M-1 1984 წლის 17 აპრილს აერონა-და, თვითმფრინავის პირველი სამი პროტოტიპი ულან-უდეს საავიაციო ქარხანაში ამუშავდა, მისი სერიალი წარმოება კი თბილისის საავიაციო ქარხანაში უნდა დაწყებულიყო. 1990 წელს თბილისში ამ თვითმფრინავის პირველი სერიალი ნიმუში — T-8M-6 ავიო და იმვე წლის 26 ივლისს ის პირველად აერონადაჰერონაში.

საბრძოლო სივრცელისუნარბაზობის გასაზრდელად ახალ თვითმფრინავზე ინჟინერიულ დააპროექტირეს მოქმედი ტალღებისთვის აქტიური ხარვეზების დამატებითი სისტემა Suخorguz-ი დააყენეს. მსგავსი სისტემას, რომელსაც *Липа* ეწოდება, ავიაფრენებში, საბჭოთა შეჯიქმფრენებზე იყენებდნენ. სისტემა შეუქმფრენებზე უნდა მზრიდანი კულის ძელის დასაწყისში მაგრდებოდა. ის არც ისე დიდი ცილანდრული ფორმის სხეულია და გარედან დაფარულია მქანვე დამცავი გოფირებული გარსაკვამით, რომელიც მინებს სკერის აბრახებული ზემოქსელებსინიანი იცავს. გარსაკვამი მხოლოდ საბრძო-

სითბური დამიზნების საზენიტო რაკეტებისგან შეჯიქმფრენ Mi-24-ზე დაყენებული სისტემა *Липа*

ლო გაფრენის წინ ხსნიან, გარსაკვამის ქვეშ სპეციალური დაბურული ბრტყელი მინებია — გამოსხეების ერთგვარი ფილტრი. მათი ვარტუბული ინტრაქციული გამოსხეების სპექტრი TB3-117-ის ტიპის ტურბოპროპულსორი ძრავის ინტრაქციული სპექტრის ანალიზიეროდა. ამ მინების ქვეშ მტკალის ვარტოქერიტებიანი ორი დილაა. პირველი უბრავეა, მეორე კი ელექტრული ძრავისთან ამძრავითა დაკავშირებული. დილის ცენტრში ქსერის (ინტრტული პირი) ნაოურადა დაყენებული, რომლის დაამეტრეც დაახლოებით 100-

120 მმ-ს, ხომალეუ კი 300 მმ-ს შეადგენს. მოქმედილობის ჩართვის შემდეგ ქსერის ნაოურა ცხელდება და ინტრაქციული გამოსხეების ტალღები მოძრავი და უძრავი დილაების ქვრიმდების გადის. ბრუნვის სისხრზის შერქციით წარმოქმნება ინტრფერენციის მოფენა, რისი წყლილიათე შეუქმფრენის გარემოში წარმოქმნება 30-40 მ რადიუსში „სითბური ბირთვი“, რომელიც შეუქმფრენის ფრენის დროს სწრავედ იცვლის ადგილს. „სითბური ბირთვი“ შეუქმფრენის ძრავების საქმეწმიდან გამოსულ სითბოს სრდილაგს და გამკვებული სითბური დამსხნების სისტემის მქიერ საზენიტო რაკეტის მოდულაციით დისკოს მუშობას აყვრებს. საბრუნვისთან ახლოს მიფრენისას რაკეტის თვითდასხნების თავი „სითბური ბირთვის“ ზემოქმედების სულ „აბნევა“ და საბრუნვის კარგებს. თუკე შეუქმფრენების *ЛИПА*-ს გამოყენებას ეფექტურ მანერა აქვს, თუ საბრძოლურად ბორტზე დაყენებულია კერანიუმი-გამოსაბრძოლველი მოქმედილობის და ვეკათე სითბურ ხაფინებსს იყენებს. უდნევის ომის გამოცილილებიდან გამომდინარე, ამ შემთხვევაში კომპლექსის გამოყენების სამიქლიობა 95-100%-ის შეადგენდა.

ანალიზიერო პრინციპით მუშობას Су-25Т-ზე დაყენებული სისტემა Suخorguz-ით. თუკე ამ განსხვევაში რომ მას მორეუცი დილი არ გააჩნია. თვითმფრინავზე ის კოლის უკანა მხარე, მის ძრავზე წაწლიმა და სითბური დამსხნების მქიერ რაკეტებისგან თვითმფრინავის უკანა ნაფრეციფერის იცავს. სისტემაში შეუქმფრენ ცეხიუქის ნაოურა, რომლის სისძლიერე 6000 ვატაა, ვახურების გამო წარმოქმნის ეფექტურ ამბლიტურულ ხარვეზებს, რომლებიც ინტრაქციული გამოსხეების ამკუსებად გარდაიქმნება. ჩართიდან საბრძოლო რეჟიმში ჩასადგო-

„აქკოლიზინი“ ~~ს~~ „ანსეპელიას“

„აქკოლიზინი“ უნიკალური პრეპარატია, მას სამედიცინო სფეროში ანალიზი არ გააჩნია, ორიგინალურია მისი მიღების წესიც. „აქკოლიზინი“ ასტიმულირებს აღკოპოლის დამშლელი ფერმენტების, აცეტალდეჰიდოქსიდეზოგენაზის და აღკოპოლიდეზოგენაზის აქტივობას, რითაც ბოლომდე შლის აღკოპოლს ორგანიზმში.

„აქკოლიზინის“ დაზმარებთ თქვენი თავიდან შეგიძლიათ აცილილოთ „პახმელისის სინდრომი“, დაიცვათ ღვიძლი აღკოპოლური გადაგვარებისგან, შეამციროთ თირბის ხარისხი. **„აქკოლიზინი“** დამზადებულია გეოლოგიურად სუფთა მცენარეობისგან. „აქკოლიზინის“ გეერდითი მოფენებები და შექმენებები არ გააჩნია.

აღკოპოლის მიღების წინ არ დაგავიწყდეთ **„აქკოლიზინი“**, ის თქვენ ცხოვრებას უფრო სასიამოვნოს გახდის. გამოიყენება პროფილაქტიკის მიზნითაც 3 კვირის განმავლობაში.

მონაკაძითხმთ მისამართზე: თბილისი, რუსთაველის ბაზრ. №28
35 მიმართეთ „ნოუზაფონის“ ან „XO 30 სის“ საბუთითაქ
მხალს, რომორმ თბილისში, ანსვე შუთიასხსა და ბათუმში.
დაზმკაკაპოქორდით ნოზრპაზაზე:

ტელ: 99-00-14; 92-19-68; 893 66-83-18; 899 21-02-32
e-mail - promoita@mail.ru; nikosanilt@mail.ge
მიღების წინ გუჯიანი ინტრუქციას, გეერდითი მოქმენებს
შესახე ზტალური ინფორმაციის მიხედვებ მიამოვი ექამს

მოიერიშის ტანკსანიონალმდებლო მოდიფიკაცია
Cy-25T და მისზე დაყენებული ინტრანოთელი
ხარვეზების დამდგმელი სისტემა Cyxorpa-ი

მად ხსენებს დაახლოებით ხუთი წუთი სჭირდება.

Cy-25-ს სეროულ წარმოებაზე საქმე ვერ მივიდა — 1991 წელს საბჭოთა კავშირი დაიშალა და მხოლოდ 12 მანქანის გამოშვება მოხერხდა.

2010 წლის დამდეგს გერჯელდა ცნობა, რომ ულან-უდეს საავიაციო ქარხანა მოდერნიზებული Cy-25YBM-ის სეროული წარმოების დაწყებას გეგმავს. ამის შესახებ ოფიციალური განცხადება კონკრეტულ „სუხოს მოთარმეებს“ დირექტორმა ვლადიმერ ბაბაქა გააკეთა.

თეთიმურჩაი ვლექტრონული შვებუების მიხედვით მოდერნიზებული Cy-25CM-ის ანალოგიურად და მისი შიგთავს რეაქტიონანია. თვდაპირველად პარველი პარტია — 16 მანქანა იქნება შეტანილი.

სველდებრივი ორადგილიანი საბრძოლო-სასწრაფო მოდიფიკაციისგან განსხვავებით, ახალი ვარიანტი აღიჭურვება ახალი P-195-ის ტიპის მრავლობითი რომელიც დაყენებს ერთადგილიან მოთარმეებზე თბილისის საავიაციო ქარხანაში 1987 წლიდან დაიწყო.

პირველად მოდერნიზებული ორადგილიანი მოიერიშე მანქანებს 2007 წლის მოსკოვის ავიასალონზე წარუდგინეს, ამასთან, ცოტა არ იყოს, უცნაური კონფიგურაციითა ფრთის კიდურა პილოტების ადგილას რადიო-ელექტრონული ხარვეზების დამდგმელი МПС-140-ის ტიპის კონტეინერები იყო ჩამოკიდებული. ყველაზე საინტერესო ის არის, რომ ფოტოგრაფის ქვეშ მასის ძირითად ლეარებს შორის განთავსებული იყო **Копье-ს** ტიპის რადიო-ოლოკაციური სადგური, რომლის წყალობით თეთიმურჩაი იმ შარათივად ხარავეტო შეიარაღების გამოყენება შეუძლია, რომლის დასამზინებლად რადიოოლოკაციური სადგურია საქარო. თეთიმურჩაი ვე მომბები და უმართავი რაკეტების გამშვები ბლოკებიც იყო

ჩამოკიდებული, რაც, ცოტა არ იყოს, ალოგიკურია.

რაც შეეხება თავად **Копье-ს**, ის შეიქმნა მოდერნიზებული Cy-25TM-ისთვის, რომელსაც Cy-39-საც უწოდებენ. ეს თეთიმურჩაი დღე-ღამის განმავლობაში, ნებისმიერ შეტვირთვაში გამოსაყენებლად იყო განკუთვნილი, მაგრამ ის არასდროს უქრმოვითა — ამ მოდიფიკაციად მხოლოდ 2 Cy-25T გადავიდა და სხვადასხვა ავიასალონზე სხვადასხვა ნაშთი გაყიდულია.

რუსეთში დიდი ხანია აპირებენ მოთარმის ამ ვარიანტის სეროული წარმოების დაწყებას ულან-უდეს ქარხანაში, მაგრამ ვერტურობითი ლაპარაკის იქით საქმე არ წასულა. რუსულ პრესაში გერჯელდებულ ინფორმაციას თუ ვეროობით, ქარხანას ათვისებული აქვს სეროული წარმოების დასაწყებად საქარო ვველი ტექნიკური პროცესი. უკრბოთა, რამდენად შეესაბამება ეს ინფორმაცია სინამდ-

ვილეს, მაგრამ ერთი რამ სავსებით დარწმუნებული ვარაუბრით 25TM ამ ქარხანის სეროულად ვერ არ გამოშვება.

დირექტრდელი ბაბაქის განცხადებას ორადგილიანი მოდერნიზებული მოთარმის სეროული წარმოების დაწყებასთან ერთად მათზე დამორტავდება ოპტიკურ-ელექტრონული ჩანხმობის კომპლექსი, რომელიც გადასატანი სახეცო-სარაკეტო კომპლექსიდან გამშვები რაკეტების გასანდგურებლად იქნება გამოშვებული. კომპლექსი საკონსტრუქტორო ბიურო **Зенит-მა** 2009 წელს შეამუშავა. სხვათა შორის, სწორედ ამავე დღესებულამ შექმნა თვის დროზე კომპლექსი „სუხოვერში“. სავარაუდოდ, ის მის ბაზაზე შეამუშავებს.

სხვათა შორის, მოთარმეებზე ამ სისტემის დაყენების კრუსებს 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის უბიძგა. ცხად იქნებოდა, რომ მხოლოდ სითბური ხაუნდებია გადაჩქრის 100%-იან გარანტიას ვერ იძლევა.

სენტი უნდა დაევაიქროს, ჩვენს ჩრდილოელ მუზბოელს თვამი როდის რა დაკრავს, არეინ იყის და ამიტომაც საბრძოლო მოქმედების განახლების შემთხვევაში რუსული მოთარმეების გასანდგურებლად გადასატანი-სახეცო სარაკეტო კომპლექსების გამოყენების ვეექტიანობა მინიმუმადე შეეცირებება. საქართველოს თავდაცვის სამინისტროში დიდი ვერადღებთ უნდა მოიკიდონ ამ ფაქტს. მთუ ვედავად იმისა, რომ ეს მოთარმე უკვე 35 წლისაა, ნებისმიერ ლოკალურ კონფლიქტში დატრეოთის უებტესი ნაწილი სწორედ საირთნი ავიაციანე მოდის და ეს 2008 წელსაც დადასტურდა. იმის განახლების შემთხვევაში ჩვენს ქვეყნის ტრეოტორიის დაბომბვის პირველად სწორედ ისინი დაიწყებენ.

თამარ კულუზაშვილი

2007 წელს მოსკოვის ავიასალონზე წარმოდგენილი მოდერნიზებული Cy-25YBM. ფოტოზე ნათლად ჩანს ფოტოგრაფის ქვეშ დაკიდებული რადიოოლოკაციური სადგურის კონტეინერი

ზრახვლით დაეთავრებული სანავთნელი უკანა

„6 აპრილს „თბილავიამშენის“ აეროდრომზე, ვეფერი სასწავლო ფრენის დროს, ორადგილიანი მსუბუქი თვითმფრინავი ჩამოვარდა. ბორტზე მყოფი ორივე ადამიანი დაიღუპა.“ — ასეთი განცხადებით გვიდა უფროსი სადამოს 6 საათზე საქართველოში ასრულებული ექვლა საინჟინერო-სამუშაოებისა.

ავიაკატასტროფა დაახლოებით 18.20 წუთზე მოხდა, მალე შემოვიდა დიდი სიჩქარით კარხის აეროდრომის თანამშრომლების გამოძახებული სახანძრო, სასწრაფო და სამხველო სამსახურები მოვიდნენ, მაგრამ მას აზრი აღარ ჰქონდა, — თვითმფრინავი დაეცემისთანავე აფეთქდა. ხანძარი იმდენად ძლიერი იყო, რომ აეროდრომის დაცვის თანამშრომელმა ცეცხლიანი მისვლა ვერ შეძლო და თვითმფრინავის ბორტზე მყოფი ინსტრუქტორი და კურსანტი დაიწუნენ.

ინსტრუქტორი საკმაოდ გამოცდილი მფრინავი, 48 წლის კონსტანტინე ვეფერსკი იყო. 1978-83 წლებში ის ტექნიკურ უნივერსიტეტში მანქანათმშენებლობის ფაკულტეტზე სწავლობდა, 1979 წლიდან კი ДОСААФ-ის აეროკლუბში დაფრინავდა. 1993-დან 2010 წლამდე კი მფრინავ-ინსტრუქტორად მუშაობდა და არაერთი მფრინავი გაზარდა. სამუშაოდ, ვეფერსკის ოჯახისთვის ეს პირველი ტრაგედია არაა — დაახლოებით ერთი წლის წინ მას შვილი დაეღუპა.

რაც შეეხება ჩამოვარდნილი თვითმფრინავის ბორტზე მყოფ მფრინავს, ის 29 წლის გვლა გაბაშვილი იყო, საქართველოს საავიაციო უნივერსიტეტის საპირფარეო ტრანსპორტის საფრენოსნო ექსპლუატაციის ფაკულტეტის მფრინავი კურსის სტუდენტი. რა თქმა უნდა,

უკრაინული ნატომოების A-22-ის ტიპის თვითმფრინავი, რომელმაც 6 აპრილს კატასტროფა განიცადა

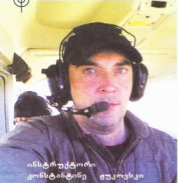

მას არ ჰქონდა ვეფერსკისთანავე საფრენოსნო გამოცდილება, მას დაახლოებით 100 საათი ჰქონდა ნაფრენი, თუმცა ამავდროულად, მფრინავის სერტიფიკატის მისაღებად სტუდენტს 150 საათი უნდა ჰქონდეს ნაფრენი, გვლა გაბაშვილს მკვლელ და ორი მკერძო-ღვიძარა ჰქონდა.

თავად საფრენი აპარატი A-22-ის ტიპის მსუბუქი ორადგილიანი თვითმფრინავი იყო, რომელსაც სწრაფად უკრანდელი ფრმა აეროპრაქტი-მწარმოებს. ფრმა 1991 წელს ანტონოვის საკონსტრუქტორო ბუროს თანამშრომლებმა ჩამოაყალიბეს და მას შემდეგ სხვადასხვა ტიპის მსუბუქ თვითმფრინავს აწარმოებს. თავად A-22 „ულტრადაიონი“ კლასის თვითმფრინავებს მიეკუთვნება. ცარავლი თვითმფრინავი მხოლოდ 260 კგ-ს იწონის, მისი მაქსიმალური ასაფრენი მასა 450 კგ-ია.

თვითმფრინავის სიგრძე 6,3 მ-ს, ფრთის გაშლილი კი 10 მ-ს შეადგენს, ძალურ დანადგარად მასზე Rotax-912-ის ტიპის დავიდიანი ძრავა გამოყენდება, სიმძლავრით 80 ც.ბ.მ. თვითმფრინავი მაქსიმალურ 170 კმ/სთ-ის ტოლ სიჩქარეს ათავარებს და 90 ლიტრი საწვავით ნორმალურ შეტვირთვაში 1100 კმ-ის დაფრავა შეუძლია. თვითმფრინავს საკმაოდ მარტივი კონსტრუქცია აქვს და მოყვარული პილოტებისთვისაა განკუთვნილი, თუმცა უკნობია, სერტიფიცირებულია თუ არა ის მფრინავების მოსამზადებლად.

ჩამოვარდნილი თვითმფრინავი საქართველოს საავიაციო უნივერსიტეტს ეკუთვნოდა, რომელიც უკვე წლების განმავლობაში მფრინავებს ამზადებს. ამ დაწესებულების პრაქტიკაში ეს პირველი შემთხვევაა, რომელიც ტრაგედიით დასრულდა. სასწავლებელს

ინსტრუქტორი კონსტანტინე ფუკოვსკი

ორი ასეთი თვითმფრინავი ჰქვია, სარეგისტრაციო ნომრები 4L-ULG და 4L-ULK

კატასტროფის შემდეგ მამინე განდა ორი ძირითადი ვერსია: ტექნიკური გაუმართაობა და ადამიანური ფაქტორი, თვითმფრინავის პილოტირებაში დაშვებული შეცდომა, რომელიც სამწუხაროდ მათთვის საბედისწერო აღმოჩნდა.

საუბრალოდ უზღვევს რეგულარულ სერვის ტერმინის თქმით, თვითმფრინავი გამართული იყო, კონსტანტინე ფუკოვსკი კი იმდენად გამოცდილი მფრინავი, რომ შეცდომაზე ლაპარაკიც კი ზედმეტია. არ იფიქროს, მოულოდნელს წინ უწინააღმდეგო, მაგრამ უნდა ითქვას, რომ შეცდომებისგან არავინ არის დაზღვეული...

იმ დღეს ფრენის პროგრამაში აეროდრომზე გამართული ძრავათა დაჯდომის ინტაცია შედიოდა. 6 აბრღის, ჭარბის მამართლებიდან გამომდინარე, A-22 აეროდრომის ასაფრენ-დასაფრენი ბოლიკის დასაკლავის მხრიდან აფრინდა. ის ოთხი მიბრუნების შემდეგ გამართული ძრავათა აღმოსავლეთის მხრიდან უნდა დაემდგარყო. სავარაუდოდ, მუთხზე მიბრუნების დროს მფრინავებს რადიკალ ხელი შეუშალა. ის მიმართულა, რომელიც თვითმფრინავი მინახე დაეცა, არ ემთხვევა აეროდრომის ასაფრენ-დასაფრენი ზოლის მიმართულებას. გამოდის, მუთხზე მოხვევისას თვითმფრინავი გაეცა და მოხვევის რადიუსს და ოთხ ბოლიკს აღმოსავლეთიდან დასაკლავის მიმართულებით შეეხებოდა, მისგან მარჯვენა მხარეს აღმოჩნდა. ჯერჯერობით დაუგეგმული მიზეზის გამო თვითმფრინავი ძალიან დაბალ სიმაღლეზე იყო. მის ფრენის გეგმზე კი ორნარათოლიანი შერობა იდგა (გამომსახურებელმა შეშლილი მისი სიმაღლე გაზომეს, რომელიც 7 მ-ის ტოლია). შერობა დიდი ხანია უკვე აღარ გამოიყენება და მის სახურავზე დაახლოებით 1.5-2 მ სიმაღლის ხე დგას. სწორედ

ამ ხეს დაეცა თვითმფრინავი. შემდგომ, სავარაუდოდ, ხანხით ან შახის წინა დგარით შერობის სახურავის ზღვრული განგრია, შერობის ძირის დაეცა და მამინე აფეთქდა. ხანხარი იმდენად ძლიერი იყო, რომ თვითმფრინავისგან აღარაფერი დარჩა. ცეცხლს მხოლოდ ფრთის ცხვირა და კიდურა და კალის ნაწილები გადაურჩა. პლანერის სხვა ნაწილები კი დაიწყო — თვითმფრინავი უშეტეხსილად კომპონენტური მასალებისგან იყო აგებული. ყველაფერი ისე სწრაფად მოხდა, რომ ბორცზე შეიფერა ინსტრუქტორმა და კონსტანტინე თვითმფრინავიდან გადმოხვდა კი ვერ მოასწრეს. გამომსახურების

„თბილისი-მშენის“ აეროდრომი და იდგილი, სადაც A-22 ჩამოვარდა

მოვლიანები გაეცხელებული განცხადების თანხმად (ამ სტატუსის აუტორი შეიხვევის აფილიზე რამდენიმე საათის განმავლობაში იმყოფებოდა). მფრინავებმა დამცვეი დღეების შუქნაც კი ვერ მოასწრეს. სავარაუდოდ, სხეულის დაზიანებები მათ დაეცემისთანავე მიადეს და აფეთქებული თვითმფრინავიდან გამოხვდა ყველარ მოასწრეს. მანაც გაუგებარაა, რატომ აღმოჩნდა თვითმფრინავი იმ ადგილას? როგორც

ნახს, შერობის იაზე ხეისა და მფრინავი შერობის ზღვრულიან შეჯახებისას თვითმფრინავმა მკვეთრად დაკარგა ფრენის ხარვეზი და დაახლოებით 7 მ სიმაღლეზე მინახე ცხვირით დაეცა. სხვათა შორის, თვითმფრინავის ფრაგმენტებს არ დაუკარგავს აფილიმდებარობა, ანუ აგრეგატები იმ აფილიზე იყო, სადაც რეალური თვითმფრინავის შემთხვევაში, მაგრამ თვითმფრინავის ფრთების კონსოლების ძირეული ნაწილების შერაჩუნებისას, მათი კიდურა ნაწილები წინა წინააღმდეგობა. თვითმფრინავი A-22 მაღალკალის სიქვის მთვრეფიათა შესრულებული და წინა მხარეს წინააღმდეგობა

ბული ფრთის კიდურა ნაწილები იმზე შეტყვევებს, რომ თვითმფრინავი მინახე სწორედ ცხვირით დაეცა. თვითმფრინავზე დაეცეხული ხანხა ხანხიანიანა და მინახე დაეცემსზე ხანხის ორი ნიშანი ხეისან ან შერობისთან შეჯახების შედეგად შერობის სახურავზე დარჩა. გამომსახურების აქტო კადე ერთი ვერსიის თანხმად თვითმფრინავის მკედარი კაქკაქი ველ და მომდარის ერთი მსქხად ფრინელოან შეჯახებაც დასახელდა. შესაძლებელია, ფრინელო თვითმფრინავის ხანხაში მოხვდა, მაგრამ გამომსახურების თქმით კაქკაქს სისხლის კული არ გეყოფოდა და შესაბამისად, მის ხანხაში მოხვედრა გამოაცხეხულია, მათოთქმა მოსახრებაც, რომ ფრინელო თვითმფრინავის საქარე მანას დაეცა და მფრინავმა შეტყვეული ინსტრუქტორად წინ

თვითმფრინავის ჩამოვარდნის შედეგად გაჩენილი ხანძარი იმდენად ძლიერი იყო, რომ პორტზე მყოფი ორივე ავიაპიონი დაიწვა

დროშე მოხდა. მაშინ იქ ჩამოვარდა საჰაერო ძალების კონკრეტული განაკვეთი მფრინავებს ამზადებდნენ უკრაინული კომპანია **Линиенталс**-ის ორადგილიანი **X-32 Бекас**-ის ტიპის თვითმფრინავებზე. იმ დღეს თვითმფრინავის ბორცვზე სამხედრო-საჰაერო ძალების კურსანტი, 18 წლის გიორგი ნათბილაძე და შპს „არსენურის“ ინსტრუქტორი მალხაზ შალვაშვილი იყვნენ. თვითმფრინავი აფრინიდან რამდენიმე წუთში დაახლოებით 25-30 მ სიმაღლიდან ჩამოვარდა. თვითმფრინავზე მამსიაე არ ყოფილა დაცემული „პეი ვუი“ და ტრაგედიის საგარეულო მიზეზად მისი ტექნიკური გაუმართაობა დასახელდა. მართალია, ოფიციალური ვერსია დღემდე არ გახსნა, მაგრამ რეალურად თვითმფრინავის ტექნიკურ გაუმართაობას ადვილი შეიძლება არც კიჩნია.

PS. თურაღი „არსენალი“ შეუხარებას გამოიქცაშ მომხდარის გამო და ინ-

წსწია და სწორედ ამიტომაც წამოიღო შენობას გამოძიებლის თქმის ამის დადგენა კაუკასუსისთვის ექსპერტების ჩატარებით შესაძლებელი – შედეგების გამო ის კონსის ძელბის მოიტტება.

არსებობს კიდევ ერთი ნიუანსი: თუ მომხდარის მიზეზი მართლაც ფრინველის შეეახება იყო, მაშინ კაუკასუ თვითმფრინავის ჩამოვარდნის ადგილიდან მომობებით უნდა გაიყო წინააღმდეგ შემთხვევაში, როგორ აღმოჩნდა ფრინველი ჩამოვარდნილი თვითმფრინავის გვერდზე.

არსებობს თვითმფრინავის ტექნიკური გაუმართაობის ვერსიაც, მაგრამ ამის დადასტურება ფაქტობრივად შეუძლებელია, — თვითმფრინავზე არ ყოფილა „პეი ვუი“. სხვათა შორის, **A-22**-ის ტიპის თვითმფრინავებს თავისი პარამუტი აქვს და აერიაული სიტუაციის დროს ევიაპის მისი გამოყენებით მიწაზე თვითმფრინავთან ერთად შეუძლება დაშვება, მაგრამ ამ შემთხვევაში პარამუტი არ გამოუყენებიათ არ არის გამოჩინებული. თვითმფრინავზე მართვის სისტემა გამოიხვეულია მყოფობიდან და ელვარონები ან სატექნიკო გადახილდ მგვიამარობაში დარჩენილი იყვნენ.

ერთი რამ ნათელია: ფრენების ხელშეწყობისთვის ბორტიდან არასამატატო სიტუაციის შესახებ ინფორმაცია არ მიუწვდიათ.

მსოფლიო პრაქტიკიდან გამომდინარე, როდესაც ავიაკატასტროფაში მფრინავი იღუპება, უშუკესად სწორედ მას ადამაშაულებენ, მკვდარს ხომ პასუხს ვერ მოსთხოვ.

სხვათა შორის, ავიაკატასტროფებზე რუსმა პირველი კლასის მფრინავ-გამოცდელმა შაპოშევ ტალოვცმა ნიშანდობლივი რამ თქვა: „ავიაკატასტროფების უკან, რა თქმა უნდა, თუ ბუნებრივ პირობებს და ფრინველებსაც გამოყრიხე-იყო ადამაშური ფაქტორი დგას. ტექნიკური ცდომილების მიზეზიც უშუკეს-

შემთხვევაში ადამაშური ფაქტორია“. ანუ ტექნიკური ცდომილების მიზეზი შეეძლება ისიც იყოს, რომ თვითმფრინავს არ საუტარდა სათანადო ტექნიკური შემოწმება, სათანადო გვეყური ან კაპიტალური რემონტი, არ კიჩინდა გამოცვლილი რესურსგასული ნაწილი და ა.შ. სამწუხ-

ფოტოზე ნითელი რტოლით შენობის ის ადგილია მონიშნული, სადაც მას თვითმფრინავი დაეჯახა

აროდ, პირველი შემთხვევა არ არის, რომ სასწრაფო ფრენა ტრაგედიით დასრულდა. სამი წლის წინ, 2007 წლის 13 ივლისს, მსგავსი შემთხვევა ნატახტრის აერო-

სტრუქტორ კონსტანტინე ევკოუსკისა და სტუდენტ გელა გაბაშვილის ოჯახებს თანაუგრძობდა.

თემაშერ კულუზაშვილი

2007 წლის ჩაფხვლში ნატახტარში ჩამოვარდნილი X-32-ის ფრაგმენტები

FIDAE

2010

გამოყენების ჩამლის სექტორში წარმატებით გამოყენების გამო აღიარდა, რომ გამოყენება, რომელიც ხანტაგოს საერთაშორისო აეროპორტის ტერიტორიაზე ტარდება, მწიფებით დახარალებულია სოლიდარობის ნიშნით ჩატარებულიყო. გამოყენება მწიფებით დახარალებულია სოლიდარობის ნიშნით ჩატარებულიყო. გამოყენება მწიფებით დახარალებულია სოლიდარობის ნიშნით ჩატარებულიყო. გამოყენება მწიფებით დახარალებულია სოლიდარობის ნიშნით ჩატარებულიყო.

2010 წლის 23 მარტს სამხრეთ ამერიკაში, ჩილეს დედაქალაქ სანტიაგოში რევით მე-16 საერთაშორისო აეროკოსმოსური საღონი FIDAE 2010 გაიხსნა, აუთსაღონი ორ წელიწადში უმთვე ტარდება და ის დასაბამს 1980 წელს იღებს. სწორედ მაშინ ჩატარდა პირველი გამოყენება. თავდაპირველად ჩილეს სამხედრო-საჰაერო ძალების პოპულარიზაციისა და პრესტიჟის ასამაღლებლად ის მხოლოდ ავიამოუ უნდა ყოფილიყო, დღეს კი FIDAE ლათინურ ამერიკაში ყველაზე დიდი და მნიშვნელოვანი აეროკოსმოსური გამოყენებაა, სადაც პროდუქციას წარადგენენ საავიაციო ტექნიკის მწარმოებელი მსოფლიოს წამყვანი კომპანიები და ფირმები. ეს გამოყენება რეგიონში ყველაზე დიდი რომ არის, ის ფაქტები მეტყველებს, რომ 2008 წელს მასში მხოფლიოს 45 ქვეყნიდან მონაწილეობდა სხვადასხვა სახისა და პროფილის 428 კომპანია.

წვეყნიდელი ავიასაღონი საავიაციო

როგორც მრავალად იყო ნარმოდეგნილი წლებიდან FIDAE 2010-ზეც ბიზნესკლასის თვითმფრინავები

ლეოა, — წელს ის 30 წლის გახდა. გამოყენებას პატრონაგს ჩილეს სამხედრო-საჰაერო ძალები და ქვეყნის პრეზიდენტი სებასტიან პინერა უწყენ. წლებიდან ავიასაღონს წინ უსამერო მთელნა ახლდა — ქვეყანაში ბლიერი მწიფების გამო არსებობდა

სივის საჭირო აღჭურვილობა შედის; კომერციული ტექნოლოგიები (კოსმოსური ტექნოლოგიები, სხვადასხვა დანიშნულების თანამგზავრები); ტექნიკური მომსახურება (აერონავიგაციური და თვითმფრინავების საექსპლუატაციო სისტემები).

მასხინმელი ქვეყნის სამხედრო-საჰაერო ძალები ავიასაღონზე მრავალფეროვანი საავიაციო ტექნიკით იფრენ წარმოდგენილი, რომელთა შორისაც მათგან უმთველია შედის: გამანადგურებელი F-5 და F-16, მფრინავი ტანკერი KC-135, სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავი C-130, მუველმფრინავი S-70A Black Hawk და UH-1H. ხუთი Extra 300-ის ტიპის მსუბუქი აერობატული თვითმფრინავისგან შემდგარი ჯგუფი აეროპორტის თავზე თვებრუნამხვევ ჯგუფურ პილოტაგს ასრულებდა და ცაში სხვადასხვა ფიგურას ხაზავდა. გამოყენებაზე მრავალად იყო სამხრეთამერიკული ქვეყნების საავიაციო ტექნიკა. მათ შორის არგენტინა

გამოყენების მუდმივი მონაწილის, ბრაზილიის სამხედრო-საჰაერო ძალების Super Tucano

წლებადეულ გამოფენაზე მრავლად იყო წარმოდგენილი სპეცდაინჟინერების, მათ შორის, სახანძრო ტექნიკა

ნის, ბრაზილიის, კოლუმბიის სამხედრო-საკაერო ძალების თვითმფრინავები და შვეულმფრენები.

საკმაოდ მრავალფეროვანი იყო აშშ-ის სამხედრო-საკაერო ძალების ექსპონირაცია, რომელშიც აქტიური მქონე თაობის გამანადგურებელ F-22 Raptor-ზე იყო გადატანილი. თვითმფრინავი ფრენას ასრულებდა.

რეგიონში დიდი პოპულარობით სარგებლობს ანტონოვის ფირმის სპეციალური თვითმფრინავები (არსებული ცნობით, რეგიონში სხვადასხვა მანძისთვის ამ ფირმის 250-მდე თვითმფრინავი გამოყენება) და ამიტომაც ანტონოვის ფირმა ავიასალონის რეგულარული მონაწილეა. წლებადეულ გამოფენაზე ამ ფირმამ AN-140, AN-74 და AN-148-ს ტიპის სატრანსპორტო თვითმფრინავები წარადგინა (ეს უკანასკნელი სამგზაო კონფიგურაციაში იყო წარმოდგენილი). ევროპულმა კონცერნმა Eurofighter-მა გამოფენაზე

ამ ფოტოსთვის კომენტარის გაკეთება ნამდვილად ზედმეტია

გამანადგურებელი Typhoon-ი წარმოადგინა, Airbus-მა კი — ლანჩერი A330-200F სატყურო კონფიგურაციაში.

წინა ავიასალონთან შედარებით წლებადეულ გამოფენაზე მრავლად იყო სპეციალური დანიშნულების საავიაციო ტექნიკა. მათ შორის შორი რადიოლოკაციური აღმოჩენის თვითმ-

კონსტრუქტორი ბიური Progress-ი და სერვო კოროლიოვის სახელობის რაკეტულ-კოსმოსური კორპორაცია Энергия.

როგორც ბოლო წლების გამოცდილებამ ცხადყო, რეგიონში დიდი პოპულარობით სარგებლობს რუსული შვეულმფრენები და ამიტომაც რუსეთი ამ ბაზარზე შეარად დამკვიდრებას ცდილობს. წლებადეულ გამოფენაზე პოლდინგმა Вертолѣты России წარადგინა შვეულმფრენები Ми-17, Ка-32А11ВС, Ка-226Т, Ансат, Ми-38, Ми-26Т. გარდა ამისა, აღნიშნული პოლდინგო რეგიონში შვეულმფრენებისთვის რამდენიმე სარემონტო ბაზის გახსნას აპირებს, სადაც რეგიონში შემავალი ქვეყნების შვეულმფრენებს მამდინაზე თუ კაპიტალური რემონტი ჩატარდება.

გამოფენა FIDAE 2010 ქვეს დღეს გაგრძელდა და საზეიმო ვითარებაში 28 მარტს დაიხურა. მასში მსოფლიოს 39 ქვეყნის სხვადასხვა პროფესიის 420 კომპანია მონაწილეობდა.

თამარ პაულუაშვილი

მასხანძელი ქვეყნის, პერუს სახმედრო-საკაერო ძალების გამანადგურებელი F-16

განკმობა

განკმობა

ტანკების შექმნის იდეა ინგლისში პირველი მთავარი იმის დროს, 1915 წლის ზაფხულში დაიბადა, როცა გერმანელთა კარგად დაცული პოზიციების გარღვევა ცოცხალი ძალის უზარმაზარ დანაკარგს იწვევდა. ამიტომაც მსხვერპლის შესამცირებლად სამხედროები მეტანკური, მუხლუხებიანი, დაჯავშნული საშუალების შექმნის საჭიროებაზე იფიქრებდნენ.

იდეის ხორცშესხამა ერთ წელზე ცოტა მეტი მოითხოვა და 1916 წლის 15 სექტემბერს მდინარე სომის მახლობლად, სოფელ ფლერთან ბრძოლაში ბრიტანელთა ტანკებმა მონაწილეების პოზიციებს პირველად შეუტოეს.

ახალი ტექნიკა სხვა ქვეყნების სამხედროებსაც მოეწონათ და მალე საკუთარი კონსტრუქციის ტანკების წარმოების ორგანიზება გერმანიამ და საფრანგეთმა შეძლეს, ხოლო იმის შემდეგმ წლებში ამ ქვეყნებს შუერთდნენ იაპონია, იტალია, პოლონეთი, საბჭოთა კავშირი, ჩეხოსლოვაკია, შვედეთი და სხვ.

ბორბლებიან-მუხლუხა KH-60

„არსენალში“ მოსული წერილებისა და კითხვების პასუხად წერნაღი აქვეყნებს პუბლიკაციების ციკლს, რომელიც ეძღვნება ტანკების განვითარებას, ტანკდენციებსა თუ პერსპექტივებს, შეიარაღებისა და დაცვის ელემენტების თავისებურებებს, სხვადასხვა ქვეყნის ტანკების კონსტრუქციულ სიახლეებს, ტანკმშენებლობის დღევანდელ მდგომარეობასა და ა.შ.

ჩვენ უკვე განვიხილეთ ისრაელის, იტალიის, საფრანგეთისა და შვედეთის გამოცდილება, ამ ნომერში ჩეხოსლოვაკიის სატანკო ინდუსტრიაზე გიამბობთ...

ჯავშანაცემობილი PA-III

ჯავშანაცემობილი PA-II „ku“

პირველ მთავარი იმის დამარცხებულ-დაშლილი ავსტრია-უნგრეთის იმპერიის ნაგრევზე 1918 წლის ნოემბერში სხვათა ერთად ჩეხოსლოვაკიის რესპუბლიკა აღმოცენდა.

ახალგაზრდა სახელმწიფოს არმეის ამპროსიკან შექვიდრებით ორი ჯავშანაცემობილი Ansaldo-Lancia IZ და რამდენიმე ჯავშანაცემობილი ეჭო.

1920 წლის მარ-სექტემბერში, მას შემდეგ, რაც ქალაქ პლზნის ფრანს Skoda-მ IZ სატვირო Fiat-Torino ჯავშანაცემობილი შუბოსა და ტვიამურქვეყით აღჭურვა, ჯავშანაცემობილების რაოდენობამ მოიმატა.

ოქტომბერში ქალაქ შილიციკაში პირველი ჯავშანაცემობილი ნაწილი — განსაკუთრებული სამხედრო ნაწილების სა-

პაპარა ქვეყნის დიდი მიღწევები

მართველი ჩამოვლიდა, სადაც 14 დღე-მწვლი ატვირთვითა და 6 ჯეპსმანტარე-ბელი გაერთიანდა.

„შოდა“ ცნობილი მანქანათმშენებელი ფრანსა, რომელმაც ატვირთვითლების წარმოება ჯერ კიდევ 1895 წლის ბოლოს დაიწყო და იმ წლებში მუშაობის ერთ-ერთი მთავარი მიმართულება ჯეპსმანტარეობის წარმოება იყო.

„შოდას“ თვისი კონსტრუქციის პირველი ჯეპსმანტარეობილი PA-I (შეარაღება Maxim-ის 2 ტყვიამურქვეი) 1923 წელს გამოჩნდა, მაგრამ გამოყენებულ საცდელმა მოდელმა კონსტრუქტორებსა და სამხედროებს ახელი გაუჩერა.

მომდევნო წლის საეხელისათვის პლენის ფრანს ჯეპსმანტარეობის იტორანში, ალბაი, ერთ-ერთი საუკეთესო და ირეგულარო კონსტრუქციის PA-II (რათოფიციალური ინდექსი OA vz.23) შექმნა.

სიმეტრიულად მომრგვალებულ კორპუსს არც ერთი წახვედრის ხაზი არ ჰქონდა და ამის გამო PA-II-ის სახელად „ე“ დაწვეს. კარგი გარსმუხუნალობის კორპუსი ტექნოლოგიურად რთული დასამზადებელი გამოდგა, მაგრამ ტყვის მისაღობი არცთუ ურთუო მდგრადობა აღმოაჩნდა. იროზი გვერდითი კარითა და მართვის პოსტით იყო აღჭურვილი, ხოლო კორპუსის ცენტრალური ამბლდება კომუნიკის დაინფორმებს ასრულებდა.

OA vz.23: წონა — 7,7 ტონა, სიჩქარე — 60-70 კმ/სთ-ში, ჯავშანი — 5,5 მმ, შეარაღება — „მაქსიმის“ ოთხი ტყვიამურქვეიდან თითოეული მხოლოდ 90-გრადუსიან სექტორს ფარავდა.

„ე“ სასული მართ გამოდგა და კარგი ტექნიკური მახასიათებლების მუხედამდ, მხოლოდ 9 ჯეპსმანტარეობილი შეუკვეთეს, კიდევ 3 კი ეწის პილდევამ იყიდა.

ბორბლებიან-შუბლუბა KH-70

ჯეპსმანტარეობილის მომდევნო მოდიფიკაციები PA-IIID (შეარაღება 48 მმ-იანი ქვეტყვი), PA-IV (შეარაღება 38 მმ-იანი ქვეტყვი და 5 ტყვიამურქვეი) და შემოუბრუნებულ PA-III იყო. ეს ბოლო მოდელი „შოდას“ 15 ცალი გამოიყუტა.

არმიისათვის მარტო ჯეპსმანტარეობილები საკმარისი არ იყო და ქვეტყვის პირობებში ტანკების შესაძლებლობათა გამოსყიდვით ჩხოხლოდეკილმა სამხედროებმა საფრანგის Renault FT17 შუტენის თხევით მიმართეს.

იმ დროისთვის „არქის“ ტანკი საიმედო კონსტრუქციის გამო სხვა ქვეტყვებზე საკმაოდ პოპულარული იყო.

თხევით დასკოფიდიდა და ჩხოხლოდეკიამ 1922-24 წლებში 7 „არქი“ ერთი ნაწილი ქვეტყვითა, ხოლო მორე კი ტყვიამურქვეით აღჭურვილი მიიღო.

ჯეპსმანტარეობის რათონობის ზრდას 1922 წელს განსაკუთრებული სამხედრო ნაწილების საშხარითვლის ბატალიონად გადაკლება მოჰყვა. ბატალიონი ჯეპსმანტარეობილების 7 რეკლეზა და ჯეპსმანტარეობების 3 ჯეპსმანტარეობებდა, ხოლო „არქისები“ საეუკლეზუ სასწილეო-სატანკო ასეული ჩამოვიდიდა.

ქვეტყვის თადეკვისათვის მარტო „არქის“ ტანკები საკმარისი არ იყო და ჩხოხლოდეკიამ სამხედროება გამოსავლის ერთეული ტანკმშენებლობის განვითარებაში ხედიდნენ.

ტანკი LT vz.33

ტანკი LT vz.33
საქარბნო ბაზონდებზე

თადეკვის უწყების ინიციატივით 1926 წლის 22 ილისს სამხედრო-ტექნიკურმა ინსტიტუტმა მოქვეალი ტანკისათვის აუცილებელი ტექნიკური მოთხოვნები ჩამოყალიბა: მასა — 10 ტონამდე, სიჩქარე — 25 კმ/სთ-ში, შეარაღება — 75 მმ-იანი ქვეტყვი და ტყვიამურქვეი, ჯავშანი — ტყვიასწინააღმდეგო; მაგრამ თადეკვიანე შემეცირებული ხარჯების გამო პროექტის დასრულება ვეუქვემდგა, ამიტომ ეურადების ცენტრში მამან სასული პოპულარული ტანკებები მოეკვა.

LT vz.35

მსუბუქმა ტანკმა Pz.38(t) გერმანელებს მეორე მსოფლიო ომში დიდი დახმარება გაუწია

1929 წელს პრადის ფორმა CDK-მ ბრა ტანულ Vickers-თან ტანკების Carden-Lloyd Mk.IV გამოცდა-წარმოების თაობაზე მილაპარაკება გამართა და 1930 წლის 10 მარტს 3 ტანკი მიიღო.

ავისტრალიაში CDK-მ საკუთარი ვარიანტი P-I სახით წარმოადგინა. ბრიტანულ საელჩოში დადგენულ წყურ კორპუსს ბევრი ტექნიკური ხარვეზი აღმოაჩნდა და სამხედროებს დაიწყო, მაგრამ 15 ტანკები მიაღწევენ შეუქვეყნეს, შემდეგ ომი კი რაიონშია 70-მდე გაიზარდა.

ტანკებს ოფიციალური აღნიშვნა LT vz.33 მიენიჭა და სამსახურისათვის სამ სასახლური ვერსიისათვის იყენებულ გონივრულად.

წესილოვების არხამ vz.33-ები 1938 წლის მისი-ოქტომბერში სუდეთელი გერმანელების ძალადობისა და გამოსვლების შესარქველად კარგად გამოიყენა.

წესილოვების ტანკების წარმოების დროს

LT vz.33: წინა — 2 ტანკი, უკან — 2 კაცი, კარბატორიანი ძრავა — 50-ტახალიანი, სიჩქარე — 35 კმ/სთ, სიღის მარაგი — 100 კგ, ჯავშანი — 4-12 მმ, შიდააღება — 7,92 მმ-ანი 2 ტყვიამრქვეა ZB vz. 26.

1932 წლის ნოემბერში ტანკების გამოჯობებულები მოდელი — P-II გამოჩნდა. კორპუსზე ქვეყნითა და ტყვიამრქვეით აღჭურვილი კომპურა დაიდგა, ხოლო მეორე ტყვიამრქვეითი ძველ ადგილას — ისევ კორპუსში დარჩა და მის რადისტო ემსახურებოდა, მაშინდელი სახელე — მიმღებ-გამომცემი რადიოსადგური 2 კილომეტრის რადიუსში მოქმედებდა. კორპუსი ტრადიციულად კარკასზე ქანში-მოქლონებით დამატებული ჯავშანფურცლებისა და კუხიზონებისაგან იყო აწეობილი.

ტანკები სამხედროებმა მოიწონეს და შეკეთა LT vz.34 50 ტანკზე გაიცა.

წესილოვებისაში ატებული T-34-85M

ახალი ტანკები შევარდნაძის დროს ქართულმა არმიამაც შეიძინა

155 მმ-იანი საარტილერიო დანადგარი Zuzana

LT vz.34: წონა — 7,5 ტონა, ვეპა-
ყო — 3 ცეცი, კარბურატორიანი ძრავი —
62-ცხმაღალიანი, სიჩქარე — 30 კმ/სა-
თ-ში, სელის მარაგი — 160 კმ, ჯეფ-
ზანი — 8-15 მმ, შუარაღება — 37 მმ-
იანი ტყუპები UV vz.34 და 7,92 მმ-იანი
2 ტყუამურტყევი ZB vz. 35.

პრადლებს კონკრეტები პლზნის
„სოფლან“ სამხედროების დანტრეხების
კომპანიანი MU-2-ით შეეცადნენ, მაგრამ
ტანკის ბერი დევექტი აღიპაზნა და
სერიული წარმოება არ დანტრეხდა.

„სოფლან“ კიდევ ერთი ნაშენი იყო უკო-
სკორო, ორტონიანი MU-4 (S-1), რომელიც
პრიტანულ Carden-Loyd Mk.VI-ის
ძალიან ჰგავდა. მართალია, გაუმჯობესე-
ბულს საეღას ნაწილას სამიღობდა გზა-
არა, მაგრამ კარბურატი დანტრეხდა ორეფ-
ტევიამურტყევის სრილის შუბლელული სე-
ქტორი დარჩა.

გამოცდის დროს ტანკებმა მაქსი-
მალური სიჩქარე 41 კმ/სა-ში აჩვენა,
საწევის მარაგი 200 კილომეტრის გეღას
უზრუნველყოფდა.

უკუფის საექსპლუატაციო მახასიათე-
ბების მიუხედავად, „სოფლან“ ტანკები
თედღევის უწევას არ მიწინა.

1933 წელს გერმანიის საოღეში ნა-
ციტები მოვიდნენ. მოსალოდნელი საფრ-
თისის წინაშე შეიღება სამხედროებმა
ქვეყნის თედღევისწარანიობა კრიტერუ-
ლად შეაფასეს და გაორკეა, რომ არძიას
ქვეყნების მხარდაჭერი ტანკები არ ჰგე-
და.

ასეთი ტანკის პროექტზე „სოფლან“
მუშაობდა და 1935 წელს გამოხედლად
ორი პროტოტიპი S-IIa წარადგინა. პრად-
ლებზე კონკრეტებმა LT vz.34-საგან
ორედ განსხევეფული P-IIa დავისრი-
სარჩა.

საგამოცდო ციკლის დასრულებამდე
სამხედროების არჩენი „სოფლან“ ტანკზე
შეატრეს და გენაჯხადი 160 ტანკზე გაა-
კეთეს, მაგრამ დიდი სიანდალი მოხდა:

პრადლებს CDK-მ კონკრეტები შეეცდო-
ბის დაღება გამოცდის შედეგის შეღამაზე-
მას დადანიშნულა.

დასირისპირეფულ მხარეფა შესარაგე-
ბლად თედღევის სამხისტრომ გამოხე-
და მოხენდა და შიუბეტი ტანკ LT vz.35-ზე
შეეცეფა ორეფს თანაბრად გეანნიღა.
მოხედური შეეცეფებშიც ფირმებს შორის
პარტეტეტი, ასე თუ წიღ, დეცვილ იყო.

1936 წლის იფისმა პარეფლი სერიული
ტანკები გამოიღადა და 7-აისასინაა გარ-
ტენმა კონსტრუქციული ზარეფების გარეშე
ჩაიარა.

ტექნიკური სიხედვებიდან გამოსე-
ოფა მაროვის შექენისებების შეკუმშული
პერვის გამოყენება, რიაციე მდლო-მქენ-
ციკლის მუშაობა მუხეფეფა, გაუმჯობესე-
ბული საეღას ნაწილი რიული სელასა და
ნაკლებ რევეებს უზრუნველყოფდა. კარბუ-
რე და კომპურა კარბანსე იდე მოქმედნი-
ობა და ქენილნი იყო შეკრული.

ჩეხოხლოეფიის არძამად 298 LT vz.35
მიღლი და ტანკები ოთხ სატანკო პოლკზე
გადანიღადა. უკლებზე მლითრი სელი სა-
ტანკო იყო, რომელიც 3 სატანკო (197 ტანკი)
და 2 შეღმსნაღეკომიბილი პატაღიარის-
ოფან შეეღეფა.

ოთხის შემოხვეფაში პოლკების საეფე-
ეღებზე შიუბეტი მექენისეფლი დეღისიის
გამღა იყო დავეკმლი.

ჩეხოხლოეფიის ტანკი T-55M2

LT vz.35: წონა — 10,5 ტონა, ვეპა-
ყო — 3-4 ცეცი, კარბურატორიანი ძრავი —
120-ცხმაღალიანი, სიჩქარე — 34 კმ/სა-
თ-ში, სელის მარაგი — 190 კმ, ჯეფ-
ზანი — 8-25 მმ, შუარაღება — 37 მმ-იანი
ტყუპები UV vz.34, ორი 7,92 მმ-იანი ტყუამურტყევი
ZB vz.35 ან ZB vz.37.

ჩეხოხლოეფიის ტანკმეშენებლობი-
სიების დამახასიათებელი იყო კონსტრუ-
ქციის მუღბევი გაუმჯობესება და სიფე-
ტორული სახედლების ძიება, ამის გამო
დეფლორების წარმოების ჯეფმანტრეხი-
სხე ტყუეფების დიდ ინტერესს იწევედა. ერთ-
ერთი ასეთი ტყუენა ორანი იყო.

ფირმა CDK-მ 1935 წელს ორანს ტანკე-
ტი AH-IV და შიუბეტი ტანკი TNH შესეფე-
ზა. ორანეღებს ჯეფმანტრეხიეფა მოეწინაო

თითოეული ორმოცდაათ-ორმოცდაათი
ციკლი იფიღეს.

შიუბეტი ტანკების დამატებით პარტე-
ის შესეფდის სერიული ფირანას გამოიქე-
ფა და 1938 წლის ანეარში CDK-მ ორანი-
სათვის შექენილი ახალი შიუბეტი ტანკი
TNHP წარმოადგინა.

სადეღლას ნიშეშმა გამოცეღებზე 5584
კილომეტრი სერიული კონსტრუქციუ-
ლი ზარეფების გარეშე დავიარა და ჩე-
ხოხლოეფიის არძიას ახალი ტანკი LT vz.38
შეესტა.

დაძახელი საფრთხირობის მდგომარე-
ობის გემო 20 აბრელს შეეცეფა 150 ტანკის
დაღმადხეწავიე გაეცა, მაგრამ შიუბენის შე-
ანსებმა ამ ეცემის დასრულებას წერტილი
დაეჭეა.

ჩეხოხლოეფიის დროს, 1939 წლის
15 მარტისათვის, მხად მხოლოდ 3 ტანკი
იყო და შეღეფი მიწამოხდა უკვე გერმანი-
ის არძისათვის გაერხეღადა. კარგი ტე-
ქნიკური მახასიათებლებისა და სექსულე-
ატრეფი სამიღეღობის გეგმი წარმოებამ
1942 წლის ეფლისამდე გასტანა და კონ-
ვეერედან 1396 ტანკი ჩამოიღა.

LT vz.38: წონა — 9,7ტონა, ვეპა-
ყო — 4 ცეცი, კარბურატორიანი ძრავი —
125 ცხ. ძალიანი, სიჩქარე — 48 კმ/სა-
თ-ში, სელის მარაგი — 230 კილომეტრი,
ვეპაყო 4 ცეცი, ჯეფზანი — 8-25 მმ, შუა-
რაღება — 37 მმ-იანი ტყუპები UV vz.38
და ორი ტყუამურტყევი 7,92 მმ-იანი ZB
vz.37.

ჩეხოხლოეფიეა ერთი დროს პოპულარე-
ული ზორბლებთან-მუხელუხა ტანკების შე-
ქენასეფ შეეცადა და ამ საექტეში ცირიბილი
გერმანეული კონსტრუქტორ იბიუეფი ფოლ-
ნერის გამოცეღება გამოიფენა.

1924 წელს თედღევის სამხისტრომ
ფრანეფისსაგან სამი პორეღეღანი-მუხ-
ელუხა ეტეომიბილი Citroen-Kegresse P19
იფიღა და ფრანეფული ტექნიკის საეფეეღებზე
თედღური ჯერ KH-50 (1925-26 წლებში) და
შემდეგ KH-60 (1928-29 წლებში) შექენა,
მაგრამ მიბიდეღელმამრეფიანი ტანკები
სამხედროების არ მიწინაოთ.
KH-50-ში „არეფი“ FT17-ის კომპონრეფა

T-72M2 Moderna 2-ს კოშკურაზე
მოლოდელ ერთი 30 88-იანი
აგტომობილი არის საღებავილი

სლოვაკური ტანკის T-72M1 Modernა-1-ს
კოშკურაზე Oerlikon-ის ორი
30 88-იანი აგტომობილი აქვს

და კოშკურა არის გამაფრთხილებელი, ხოლო კარასის უნიფორმული ცვლადები მუქი, ბორბლებიდან მუხლებით სელაზე გადასვლისათვის ტანკი სპეციალურ ხის საღვარს იყენებდა, სადაც ბორბლები ეშვებოდა და კორპუსზე მატარდებოდა.

KH-50: წონა – 6,8 ტონა, ვეჯები – 2 კაცი, კარბურატორიანი ძრავი – 50-ცხსაბალიანი, საჭურველ ბორბლებით 35 კმ/ს-ში და მუხლებით – 14 კმ/ს-ში, იეგუნის სისქე – 10-13 მმ, შუარაღები – 37 მმ-იანი ქვეტი ან ტანკამაფრეცი მპრუნვე კოშკურაში.

ფოლნერმა მომდევნო KH-60-ს იგივე შუარაღება დაუტოვა და დაეგუნა გააუმჯობესება. წონა 8 ტონამდე გაიზარდა, მაგრამ სექსლელატაციო მახასიათებლები გაუარესდა.

ბორბლებიან-მუხლებიანი ბოლი ექსპერ-მსტრული ტანკი KH-70 იყო, რომლის ბორბლებსა და მუხლებებს თვ-თავისი მაიმორაგებელი აქონდა, მაგრამ სამხედროების მოწინააღმდეგე არ დამსახურა.

1938 წლის შემოდგომაზე მუხუნების შუიანბების შემდეგ სულეტები გერმანიას გადაეცა. 1939 წლის მარტში გერმანიამ ჩეხეთის ოკუპაცია მოახდინა, ხოლო სლოვაკეთმა დამოუკიდებლობა მიიღო. ქვეყნის სხვა ნაწილები უზგრეთისა და პოლონეთის ხელში გადავიდა და ჩეხოსლოვაკიამ არსებობა შეწყვიტა.

ჩეხოსლოვაკიის ტანკმშენებელი ხიმ-მტარეები და სატანკო მარე ნაციტური გერმანიის ხელში გადავიდა.

1949 წელს ჩეხოსლოვაკიამ საბჭოთა T-34-85M წარმოების დღეცნობა იყიდა და 1952

წლის ზამთარში პირველად ტანკი ეწვეტი-ნი სააქტიო დტურა.

წარმოება 1958 წლამდე გერმანულა და დამაფტეული 3185 ტანკის დიდი ნაწილი სხვა ქვეყნებში გაიყიდა.

გარდა ამისა, ჩეხოსლოვაკური ტანკ-ნები T-34-85M-ის მახანე ხელგამებს MT-34-ს, სლოვაკური გამეუ CW-34-სა და სხვა ტექნიკას უშვებდა.

1958-64 წლებში ქალაქ მარტინის ქარ-ზა ZTS-ი T-54A-სა და T-55/T-55A-ს სერ-რულად ამზადებდა.

გახული საუკუნის 80-იან წლებში ტანკებს მოდერნიზაცია ჩაუტარდა. კერ-ძოდ, მოდელ T-55AM1-ზე ჩეხური წარმო-ების ცეცხლის მაროვის სისტემს Kladivo, (სროლის სიზუსტე 4000 მეტრამდე გაიზარდა), დეტექციისა და ინფრაციის სისტემს SPIO (ვერსის დანერული სამ-ონიში დასხვევას აღვიბინებდა) და სხვა მანქანობლები დაემატა.

T-55AM2-ს სიახლეებიდან გამოსაყ-ოფა: ლულაზე თბომამევი გარსაცმი, კოშკურაზე კვაზიმამულები ევმპარსატე-ორენტები, დამატებითი ავტობინი ძარი-თილზე სწევის გადართვის სისტემსა და სხე სლოვაკეთში ქალაქ მარტინისა და ლუბნეცის ფრამა ZTS-ის ქარხნები 1981 წლიდან T-72-ებს, ხოლო 1985 წლიდან T-72M1-ებს ამზადებდნენ.

1993 წელს ჩეხოსლოვაკია დაიშალა და T-72-ების წარმოებაც შეწყვიდა. ახალ პირობებში, რაც ტანკებზე მოთხოვნა შე-ცირდა, ქარხნებმა ორიენტაცია ტანკების მოდერნიზაციაზე აიღეს, ხოლო შპსი 155 მმ-იანი თვითმავალი საარტილერიო დან-აფარ Zuzana-ს, სლოვაკური მანქანა VT-72B-ებისა და VT-72C-ების ასწეოდ არის გამოყენებული.

სლოვაკური ფირმა დანტრეფტულ ქვეყნის სიახლომდნენ ტანკებს ცეცხლის მაროვის ახალი ავტობინიზებული სისტე-მათა DYNA ტიპის II თარბის დანახველ დღევი და სხე

ჩეხეთის რესპუბლიკაში ტანკების მოდ-ერნიზაციის სოფ-თიანის ტანკმარეზინ-ტო ქარხანა დაეკავებოდა. ჩეხეთმა მოდ-ერნიზებული ტანკების აღნიშვნა T-72M3CZ და T-72M4CZ აქვს მიანიჭებული.

შალვა მონივირიძე

ჩეხური წარმოების ტანკი T-72M3CZ

„ვაშრობრი“ ტახსლი

სამხედრო ტერმინოლოგიაში არსებობის ასეთი ფრაზა: **Friendly Fire**, რომელიც ქართულად „მეგობრულ ცეცხლს“ ნიშნავს. ამ მოვლენას მამის აქვს ადგილი, თუ ბრძოლის ველზე ცუდი მეტეოპირობებისა და ხილვადობის, ცუდი კამუზარის ან მისი უკონტროლო, საკუთარი დანაყოფების პოზიციის შეუსრულებლობის გამო დასაწყისი უკონტროლო დანაყოფი ან თუნდაც ვეჯინისკაცი ცეცხლს „მინიანადმდეებს“ — თანამებრძოლებს უხსნის, თუკა იმას, რაც საში წლის წინ, 2007 წლის 12 ივლისს ქრთის დედაქალაქ ბაღდადში მოხდა, მთელი ამერიკული ცეცხლი „უწილა, ეს ამბავი ფართო საზოგადოებისთვის მხოლოდ 5 აპრილის გახდა ცნობილი, როდესაც ინტერნეტ-საიტმა **Wikileaks.org**-მა თვის ვებგვერდზე განათავსა 34-წუთიანი ვიდეოსხვადა, სადაც ასახულია, როგორ უხსნის ცეცხლს აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების **AH-64 Apache**-ის ტიპის დამრტყმელი შეუღებურების ვეკავი ვითომდა აქტობა-ტური ცეცხლსასროლი იარაღით შეპარა-აღებულ ტერორისტებს, რომლებიც სანამფაქვლებს ტერორისტები არ ყოფილან და მათ შორის ქურთისისტიც იყო.

5 აპრილის შემდეგ, რამდენიმე დღის განმავლობაში, ინტერნეტ-საიტ **Youtube**-ზე ვიდეო-მანაწერის შემოკლებული, 17-წუთიანი ვერსია 71000-ზე მეტმა კაცმა ნახა. სანამფაქვლებს კი აი, რა მოხდა: საინფორმაციო სააგენტო **Reuters**-ის ორი თანამებრძოლი: 22 წლის ფოტოგრაფი ნამარ ნურ-ედიანი და 40 წლის მოქალაქე საიდ მუსხი, რომლებიც ქრთის მოქალაქეები იყვნენ, შეიძლება კაცის თანხლებით ბაღდადის ერთ-ერთი ქუჩაზე მიდიოდნენ. მათ იმ დღით ვრ-

აყულ ბოვეიკებსა და ამერიკულ სამხედროებს შორის შტატების შედგვის გადაღება უნდოდათ ამ დროს მათ მახლოვლად ბარაკობებზე აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების **Apache**-ის ტიპის დამრტყმელი შეუღებურები, რომელმაც ფოტოკორესპონდენტიც და მისი თანმხლები პარტი შექაინა. მთელი სათქმელა, როგორ, მაგრამ ფაქტაა, შეუღებურების ვეკავი რესორტირის ფოტოკამერა ვეშარასტაციონის მაშასგუსა და მისი თანმხლები პარტის ხელში ავტომატური ცეცხლსასროლი იარაღიც დაინახა. ამის შემდეგ, როგორც ვიდეოსანაწერმა ჩანს, შეუღებურების ვეკავი ინფორმაცია საჰაერო პუნქტს გადასცა და ცეცხლის გახსნის ნებართვა ითხოვა. ამასობაში ვეკავი ვითომდა „ტერორისტებს“ შეუღებურების ცხვირა ნაწილში დაეწებული კამერით აკვირდებოდა. ცეცხლის გახსნის ბრძანებამაც არ დააფრთხა და ვეკავი ცეცხლი გახსნა. ამ დროს ის მათი ადგილსამყოფელთან მომხრებით მის გარშემო წრეულად დაფრთხიდა. ცეცხლი ვეკავის შეუღებურების ცხვირა ნაწილში, მოძრავ ტურულზე დაეწებული 30 მმ-იანი ავტომატური ქვეშეითი, რომლის სანაწილო კომპლექტშიც მსხვერვალ-ფეკასური მურჯები შეუი. შეუღებურებზე შეპარა-აღების მართვის ოპერატორის საფურცელზე განთავსებული საკუთარი ქვეშეითიანი დაკავშირებული და ტურული იქით ტრიალდება, საითაც ოპერატორი მურჯას მძამრთავს.

პირველი უკრთი შედიის თანამებრძოლების თანხლებით რამდენიმე პარი დაღუპა, ნურ-ედიანსა და საიდ მუსხის კი გაქცევა სცადეს. ამ დროს ვეკავი მათაც ვაუხსნა ცეცხლი.

მაღე შემთხვევის ადგილას მკროვეტობუში მოიფა და ორმა კაცმა დაქტილებისათვის დახმარების გაწევა სცადა. შეუღებურების ვეკავი ეს ინფორმაციაც გადასცა საჰაერო პუნქტს და ცეცხლის გახსნის ნებართვა ითხო — მკროვეტობუში კი იფადა ორი ბავშვი, რომლებიც მისიმე დაიქრნენ. ამ ინციდენტის 12 კაცი შექაინა. ვეკავი ხანი და სააგენტო **Reuters**-მა აშშ-ის ხელისუფლებას ახსნა-განმარტება სთხოვა. 2008 წლის აპრილში აშშ-ის ვარების ცენტრალურმა სადღილომამ განაცხადა, რომ აქვს ქურთისისტი დაღუპვის თარიღზე რეაგირება მარტა, რომლის 2 ვეკავი, როგორც ვეკავი, ვეკავი-ფოტოგრაფი ვიფადა.

მთელი სათქმელა, როგორ მოხდა ეს ვიდეოსანაწერი საიტ **Wikileaks**-ის ხელში, მაგრამ, როგორც ცნობილია, ეს ინტერნეტ-გამოცემა ინტერნეტ-სერვერში სრული თვისუფლების მომხრეა და თვის ვებგვერდზე აქვეყნებს ნებისმიერ, მათ შორის მანამფაქვლებს ქურთიდან ვეკავის შემდეგ მიღებულ მასალებს. მთელი სათქმელა ისიც, მოახერხებს თუ არა სააგენტო პენტაგონისგან დასტურის მიღებას ვიდეოსანაწერის რეალურ წარმომოხრე. ამერიკულ კანონმდებლობის ამგვარი სიტუაციებიდან თვის დასაღწეად ძალზე ბევრი საშუალება აქვს. მაგალითად, 2009 წლის დეკემბერში აშშ-ის პრეზიდენტმა ბარაკ ობამამ ხელი მოაწერა დღემდებლობის, რომლის თანახმად, მოყრობას აქვს უფლება, დაღობს ვეკავი „საიდუმლო“ ნებისმერ პუბლიკაციას, რომელმაც, მოყრობის აზრით, შეიძლება საფრთხე შეუქმნას ვეკავი უსაფრთხოებას.

კავკასიური მოვლენები

აზერბაიჯანის შეიარაღებულ ძალებში სხვადასხვა მიზეზთა გამო მსხვერპლიანობა მატულობს

აზერბაიჯანი

- ვარაზღში, ჯაბრალის რაიონში, 030 ხლის შეწყვეტის რეჟიმის დარღვევის კიდევ ერთი აზერბაიჯანელი ჯარისკაცი უმსხვერპლა. 1990 წელს დაბადებული პანაჰირ ეუგარ გაბილოლი სამხედრო სამსახურში 2008 წლის ოქტომბერში გაიწვიეს და 26 მარტს ტყვეთი მიღებული ქვაბობისაგან გარდაიცვალა, როგორც ოკუპაციის უწყების განმარტებაშია ნათქვამი, ვარაზღში არის მონაკვეთები, სადაც დაპირისპირებულ მხარეთა პოზიციებს ერთმანეთისაგან 50-100 მეტრი ამორებს და სროლის შემთხვევაში მსხვერპლის თავიდან აცილება ძალიან მძელოა.

- 24 მარტს ერთ-ერთი სამხედრო ნაწილის პრაპორშნიკმა თავი ჩამოიხრჩო. გურკვევლია მიზეზი, რომლის გამოც 22 წლის ახალგაზრდამ საცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა ცნობილია, რომ პრაპორშნიკის მშობლები რუსეთში ცხოვრობენ და ის თავის ბიძაშვილზე იყო დანიშნული.

- 1-ელ აპრილს პრეზიდენტმა ილჰამ ალიევმა ქალაქ შირვანში ოკუპაციით მრჩველობის სამინისტროს ქარხანა Arax-ი გახსნა. ქარხნის რეკონსტრუქცია განახლდება 2006 წელს დაიწყო. 2009 წელს საეკონომიკური 2 სახის პროდუქცია გამოიშვა, რომელ-

მაც ყოველმხრივი შემოსწემა გაიარა. ამჟამად ქარხანაში 70 კაცია დასაქმებული.

- 3 აპრილს ლენქორან-ლარაიკის ავტომეცისტრალზე სასაზღვრო ჯარების სატყვიო ავტომობილი გადაბრუნდა, რომლის შედეგად 4 დგილზე და 1 ჯარისკაცი კი მოგვიანებით გარდაიცვალა.

- სამხრეთაფრიკელი კომპანია Paramount Group-ი განაგრძობს აზერბაიჯანის ბაზრის შესწავლას და კომპანიის წარმომადგენელ ივრან იშიკოვი-

ცის თქმით, აზერბაიჯანში ძლიერი საექსპორტო ბაზის შექმნას აპირებენ. უკვე დაწყებულია ჯაქმანტრანსპორტიორების Matador-ისა და Marauder-ის შეყობა. მიმდინარეობს მუშაობა თინამპრომოლობის გაფართოებისა და სხვადასხვა ჯარების, სამხედრო-საზღვაო ძალებისა და აეროკოსმოსური დანიშნულების მოწყობილობათა წარმოების თაობაზე.

სომხეთი

- 27 მარტს სომხეთის ოკუპაციის მინისტრმა სეირან ოვანიანმა ეულის მინსკის ჯგუფის ამერიკელ თანაოკუპაციონარულ აქციის სახით აზერბაიჯანის 3 მარტის ინციდენტის დროს დაკავებული ერთი სამხედრო და ორი მოქალაქის ცხედარი გადასცეს. სომხეთი მხარე ამტკიცებს, რომ ინციდენტისას აზერბაიჯანელი დიფერსიული ჯგუფი განადგურებს, ხოლო ბაქო კი ამ მარტის ვახახის რაიონის მშვიდობიან მოქალაქებს უწყობს. ამ განცხადებიდან ერთ კვირამ, 3 აპრილს, სომხურ ენესპარსა და აზერბაიჯანულ სადარაკს შორის დამაკავშირებელი გზის ნეიტრალურ მონაკვეთზე წითელი ჯარის შეამყვლობით აზერბაიჯანის მხარეს ორი მოქალაქის ცხედარი გადაეცა.

სომეხი სნაიპერი ცეცხლის შეწყვეტის ხაზზე სამიზნეს ირჩევს თავილი 12,7 88 მსხვილკალიბრიანი ნაშახნისთვის

პირობა...

ოკუპირებულ ცხინვალში ტრეზული სამხედრო ბაზის პირადი შემადგენლობის მონყოლა

ჩრდილო კავკასია

ქოველიძეზაი კავშირები

● რუსეთის შუააღმდეგობის ძალების გენერალური შტაბის უფროსის მოადგილემ, საორგანიზაციო-სამობილზაციო მთავარი სამმართველოს უფროსმა, გენერალ-პოლკოვნიკმა ვასილ მხარნიშვილმა უარყო ცნობა, რომ წვეამდებები წინაშე იმსახურებენ. გენერალის მტკიცებით, წვეამდებები ასევე არ იმსახურებენ რუსულ საოკუპაციო ჯარებში ცხინვალის რეგიონსა და აფხაზეთში.

● გენერალ ვასილი მხარნიშვილის ინფორმაციით, ამჟამად რუსეთის არმიასში სამსახურს გადის თანამებრძობის 300-ზე მეტი მოქალაქე. მათ შორის — 95 ტაჯიკეთის, 68 — უზბეკეთის, 51 — უკრაინის, 28 — აზერბაიჯანის, 21 — სომხეთის, 16 — მოლდოვეთის, 11 — ვახუთის, 10 — ვირგიზეთის, 9 — ბელორუსისა და 6 — თურქმენეთის მოქალაქეა. ვარდა ამისა, რუსეთის არმიის სამსახურში ერთი საქართველოს მოქალაქეც არის.

● ჩრდილო ოსეთში საქართველოსან საზღვრების გაკონტროლებას რუს მესაზღვრეებთან ერთად კახაკთა გუნდები შეუდგებიან. ჩრდილო ოსეთის თითოეულ სასაზღვრო რაიონში ჩამოყალიბებულია 20-კაციანი გუნდები და დაქვემდებარებულია მათი მომზადება.

● 26 მარტს სახელმწიფო დეპუტატ ბოლო 31-ში კი ფედერაციის საბჭომ რატიფიცირება გავუცია აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონთან შეთანხმებას საზღვრების ერთობლივი დაცვის შესახებ შეთანხმების მიხედვით რუსეთი ორჯერ რეგიონის მართვითელ ხელისუფლებას სასაზღვრო სამსახურებისა და შესაბამისი კადრების მომზადების საქმეში დახმარებას გაუწევს. მანამდე კი საზღვრების დაცვას ღრუბითი თვის თვზე რუსეთის ფედერალური უშიშროების სამსახური ატარებს. ცხინვალის ხელისუფლებამ კი საზღვრების დაცვის უფლებამოსილებას დელეგირება გავუცია და რუსეთს გადასცა. სიხუმსა სახმელეთისთან ერთად საზღვრო საზღვრების დაცვაც რუსეთს ჩააბარა. შეთანხმება „შესამე ქვეყნის“ წინააღმდეგ მიმართული არ არის, ხელწინაა და შენდომი ავტომატურად შეიძლება გაგრძელდეს.

აფხაზეთი

● საერთაშორისო საზღვრო ორგანიზაცია IMO-მ თავის წევრ 168 სახელმწიფოს ცირკულარი №3043 გაუგზავნა, რომლის თანახმადც 3 აპრილს 23:59 საათიდან საქართველოს ტერიტორიაზე წყლებში აფხაზეთის მონაკვეთში ცურვა ოფიციალურ თბილისთან შეთანხმების გარეშე აკრძალულია.

ცხინვალის რევიზია

● ვლად კოჩოიძე 28 მარტს ბრძანებულებით „2008 წლის აგვისტოში ქართველი აგრესიის მოტივებში გამომწვევი მამაციობა და გმირობისათვის კაცობრივი მშვიდობისა და უსაფრთხოების განმტკიცებაში გამომწვევი დამსახურებისათვის“ ოლე ტურბურსკი „უკაცობრის“ ორჯერ დააჯილდოვა. 368-ე მთავრობითი საუბარო პოლიციის მოადგილე კონსტანტინე ოლე ტურბურსკიმ 2008 წლის 8 აგვისტოს მთავრობის გადაწყვეტილებით ოლე ტურბურსკი და მის შემდეგ თედ რუსებმა ჩამოაგდეს. მურხინის კატაპულტირება მოხერხდა და გადარჩა.

● რუსეთის თავდაცვის სამინისტროს შესაბამისი სამმართველოს უფროსის, გენერალ-მაიორ ალექსანდრ კარილინის თქმით, 2008 წლის აგვისტოს ომში უკუდილი დაკარგული ოთხი სამხედრო მოსამსახურედან ორი — ლდავეი და ნანიშვილი რუსეთში მათი ფუნქციონირების საცხვრებლის მიხედვით მოიძებნა. დარჩენილია სერგანტი ლევეი და მოდელკოვიჩი კონკრეტული (ჩამოგდებული Ty-22M3 შეიარაღი). გენერლის ინფორმაციით, საქართველოდან გამოგზავნილი მძაღლისა და შეტყობის ახლოებითა დამ-ის 90% ერთმანეთს დაეშვა და იმედგამოყრებით, რომ საქართველოდან დამატებით მძაღლის მიღების შემდეგ კონკრეტული ბედი გარკვევით.

● 30 მარტს-2 აპრილს რუსეთის საოკუპაციო ჯარების მე-4 სამხედრო ბაზის ქვედათაოიებმა სწავლება ჩაატარეს. საცეცხლე მომზადებაში სატანკო ბატალიონმა სროლები სამტკობო ტექნიკით შეასრულა.

ყარაბაღი

● სტეფანაკერტის დაწყებულია აეროპორტის შესაძლებლობებისა და გამტარიანობის გასაზრდელი რეკონსტრუქცია-გაუმჯობესების სამუშაოები. რეკონსტრუქციები აეროპორტის სომხეთის მიმართულებით სამოქალაქო რეისების შესრულებასა და რეგიონში მცირე ავიაციის განვითარებაზე იქნება ორიენტირებული, ხოლო ომის შემთხვევაში სამხედრო ავიაციას მოემსახურება.

● 31 მარტს სომხეთის სასოფლო-ბრევი ტელევიზიით გამოცემისას თვითმალარებული ყარაბაღის თავდაცვის მინისტრის მოხელე აკოპიანის თქმით, ყარაბაღის არმია წინა ხაზებს ახლა უფრო საიმედოდ აკონტროლებს, ვიდრე წინა წლებში. მისივე განცხადებით, ომის განახლების შემთხვევაში ყარაბაღის არმია ისევ გაიმარჯვებს.

ბანკები კორეიდან სხინვალის ოპერა

ჩეჩნეთის პირველი ომი

გაგრძელება. დასაწყისი იხ.
„არსენალი“ №24-26, 2009 —
№1-7, 2010

საბჭოთა პერიოდის ე.წ. „პერესტროიკის“ ხანაში ჩრდილოკავკასიელებმა და განსაკუთრებით ჩეჩენებმა თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისთვის ბრძოლა გააძლიერეს. 1990 წლის მეორე ნახევრიდან ჩეჩენების ერთ-ერთ მოძრაობას სათავეში საბჭოთა სამხედრო-საპარტიზანო ძალების ყოფილი გენერალ-მაიორი ჯოჰარ დუდაევი ჩაუდგა.

1992 წელი — ჩეჩენეთის არმიის დროშა და შალის სატანკო პოლკის ბოქსები

რომლებიც შვედურიცხენები, მაგრამ მოპყვებული ტექნიკითა და შაი შორის 219 ტანკით იყო აღჭურვილი.

ტანკების დიდი ნაწილი (26 T-72, 6 T-62, 94 T-54) ქალაქ შალის 392-ე სახელწოდებული პოლკში ირიცხებოდა. შექმნილმა მდგომარეობამ მოსკოვი აიძულა, 1992 წლის მაის-ივნისში ჩეჩნეთიდან საარმიო ქვედანაყოფები გაეყვანა, ხოლო სამხედრო ტექნიკისა და შუარაღების დიდი ნაწილი ადგილზე დატოვა.

დუდაევის არმიის განკარგულებაში გადავიდა 42 ტანკი T-72A/T-62 დინამიკური დაცვის გარეშე, 36 ქვეითთა საბრძოლო მანქანა БМП-1/БМП-2 და 30 ჯეშმანტრანსპორტიორი БТР-70, 590 ერთეული ტანკსაწინააღმდეგო საშუალება და სხვ.

ჯეშმანტრეკტორი ჩეჩნეთის არმიის შალის სატანკო პოლკში გაერთიანდა, რომლის შეთაურად საიფუნდინ ისევე დაინაშნა. პოლკი სატანკო ბატალიონებისა და თეთიმადედა საარტილერიო დივიზიონისაგან შედგებოდა.

დუდაევის ჩამოხატილებულად მოსკოვი მორავ გააქვეყნაზე წვიდა და ამისათვის ჩეჩნეთის პრეზიდენტის ყოფილ თანამებძოლთა გამოფრებას შეეცადა, რომლებიც ამა თუ იმ მიზეზის გამო იპოზიციანაში გადავიდნენ.

იპოზიციურ დროებით საბჭოთა აღმონწინ რუსლან ლაბაზანოვი (დუდაევის პირადი დაცვის ყოფილი უფროსი), ბესლან განტემსოვი (გროზნოს ყოფილი შერი და დუდაევის გვარდიის ყოფილი სარდალი), უმარ ჯერეზინოვი (სოხუმის მთლიანობის ყოფილი მაიორი) და სხვები.

პორტო თეთიმფრინავი ხანკალას აეროპორტში დაეშა, მაგრამ დუდაევის ფორმირებებსა მომხდრები ალყაში მოაქციეს და იარაღის დანების შემდეგ ქვეყანა დაატრევიანეს.

იმის გათვალისწინებით, რომ ჩეჩნეთის ტერიტორიაზე ვერ ისე რჩებოდნენ რუსეთის არმიის ჩრდილო კავკასიის სამხედრო ოლქის, შანაგანი ჯარებისა თუ სხვა სამხედრო ფორმირებათა ქვედანაყოფები — სამხედრო საერთის ალბათობა ძალიან მაღალი იყო.

1991 წლის დასაწყისში ჩეჩნეთის მთელ ტერიტორიაზე განთავსებული იყვნენ 173-ე გვარდიული სასწრაფო ცენტრის სასწრაფო ქვედანაყოფები,

1991 წლის 6 სექტემბერს დუდაევის მომხრეებმა პროკომუნისტური ძალების დახმარებით გაიარეს და ოქტომბერში ჩატარებული საპრეზიდენტო არჩევნების შედეგად ქვეყნის პრეზიდენტი გენერალი ჯოჰარ დუდაევი გახდა. ახალმა პრეზიდენტმა 1991 წლის 1-ელი ნოემბრის თავისი პირველი დეკრეტით ჩეჩნეთის რუსეთისაგან გამოყოფა და დამოუკიდებლობა გამოაცხადა.

მოსკოვი პრობლემის გამოვარებას ძალის გამოყენებით შეეცადა და 9 ნოემბერს რუსი სამხედროებით დატერიოული რაზმებიც სამხედრო-სატრანს-

რუსეთის ხელისუფლება ოპოზიციას ფინანსურად და შუამდგომლობის რაზმების აღჭურვა-მომარაგებაში დაეხმარა და თავისუფალი მოქმედების საშუალება მისცა.

1994 წლის ზაფხულში ოპოზიციის რაზმებს 10 ტანკი T-62 და ამლენიევი ჯეშანტრანსპორტიორი БТР-60ПБ გადაეცა, მაგრამ მომდევნოელი ტექნიკა უკარგისი გამოდგა.

პირველყოფი ოპოზიციამ ნაურსკაიას რაიონში დაზეგრვის მიზნით გაგზავნილ ერთ-ერთ ტანკს მარნის დროს ძრავა გადაუხურდა და ხანძარი გაუჩნდა. მგავსმა პრობლემებმა თავი სხვა ოპოზიციურ დროსაც იჩინა.

1994 წლის სექტემბერში T-62 ჯეშანტრანსპორტიორებს გროზნოსკენ წაუღია. ძველი БТР-60ПБ-ები გზაში ხშირად ჩურჩინებდნენ და დღით გაიოსლებოდა. კონკრეტული დეტალები აღსანიშნავია.

ქალაქში შესული T-62 დუდაევის მებრძოლებმა მწყობრიდან გამოიყვანეს და ტანკის ანტენა შემოხვევით ტრამვის ხაზს გამოუღო, რის გამოც მთელი ვულცტოვკა ვეანაილება დაიწყო. ამის შემდეგ ოპოზიციას გაქცევის გარდა, ვაჩა გვა აღარ ჰქონდა.

ოქტომბერში ოპოზიციონერთა დაახლოებით 120-კაციანმა რაზმმა სამხედრო მომარაგება ვოლგოგრადის მახლობლად სპეციალურ ბანაკში გაიარა. ხოლო წრიდლო კავკასიის სამხედრო ოლქმა ახალი ტექნიკა — 40 ტანკი T-72A (დინამიკური დაცვის გარეშე) და 10 ჯეშანტრანსპორტიორი БТР-80 გამოუყო.

14 ტანკის ეკიპაჟი წყნებით, ხოლო 26-ის კი — მოსკოვის სამხედრო ოლქში დაქარავებული ტანკისტებით დაკომპლექტდა.

26 ნოემბერს დაახლოებით 1200-მა შუამდგომლობა ოპოზიციონერმა ჯეშანტრანსპორტის მხარდაჭერით გროზნოს შეურთა.

გარეუბნები ოპოზიციონერთა კოლონების წინააღმდეგობის გარეშე ვაიარეს, მაგრამ ქალაქის ცენტრში ძლიერ ცეცხლში მოექცნენ. დუდაევის ფორმირებებმა ეუმბარსატორცენტის (ეპი) ხელით პირველ დღეს 18 ტანკი გაანადგურეს, ხოლო 40 კაცი მოკლეს და 168 დაჭრეს.

გადარჩენილი ძალები ალყაში მოექცნენ და შვირე დღეს კიდევ 5 ტანკის დაკარგვის შემდეგ ტყვედ ჩაბარება ამჯობინეს.

მარტის შემდეგ მოსკოვი დუდაევის ხელისუფლების დახმარებით რუსულ

ტრადიციულ მუღაღს — სამხედრო ძალების გამოყენებას მიუბრუნდა.

დეკემბრის პირველ რიცხვებში რუსეთის უზაიკამ წყნეთის არმიის სამხედრო ობიექტები დაბომა, დარტყმას არც შალის სატანკო პოლკი გადაურჩა, სადაც 6 ტანკი, 12 БТР, 4 ЗСУ და რამდენიმე მქვეითი საბრძოლო მანქანა განადგურდა.

მოსკოვში ჩათვალეს, რომ წყნეთის საბრძოლო პოტენციალი დასუსტდა და 26 დეკემბრის ქვეყნის პოლიტიკურმა ხელმძღვანელობამ გროზნოზე ავირისის დაცვების გადაწყვეტილება მიიღო.

მაშინდელი რუსეთის თავდაცვის მინისტრი პავლე გრამოვი ტრამაზით ამბობდა, რომ გროზნოს ერთი საპარაშუტო-სადესანტო პოლკით ორ საათში აიღებდა.

წყნეთის დედაქალაქის ავირში 1994 წლის 31 დეკემბრის დაიწინა. 1-ელ იანვრს პავლე გრამოვის გადაღების დღე იყო და გერეზალიტეტს ასეთი ფორმით დაბადების დღის მილოცვა სურდა.

ქალაქს ფედერალური გარემის ოთხი დაჯგუფება უბედა: „ჩრდილოეთი“ (4100 სამხედრო, 80 ტანკი, 210 БМП, 65 ქვეშები და ნაღმსატორცი), „ჩრდილო-აღმოსავლეთი“ (2200

სამხედრო, 7 ტანკი, 125 БМП, 65 ქვეშები და ნაღმსატორცი), „დასავლეთი“ (6000 სამხედრო, 63 ტანკი, 160 БМП, 50 БМД, 75 ქვეშები და ნაღმსატორცი) და „აღმოსავლეთი“ (3000 სამხედრო, 45 ტანკი, 70 БМД, 35 ქვეშები და ნაღმსატორცი).

სულ ფედერაციის განკარგულებაში: 15000 სამხედრო, 200 ტანკი, 500 БМП/БМД და 200 ქვეშები და ნაღმსატორცი იყო. სატანკო პარკი Т-72А, Т-72Б1, Т-72Б(М), Т-80Б, Т-80БВ, Т-80У ტიპის ტანკებით იყო წარმოდგენილი.

გროზნოს დაახლოებით 9-10 ათასი შებრძოლი იცემა და ამ ძალების განკარგულებაში 30 ტანკი Т-72/Т-62, 48 БМП (მათ შორის 12 БМП-2КШ), 30 БТР-70/БРДМ-2, 100 ქვეშები და ნაღმსატორცი იყო.

გარდა ამისა, საცეხლე შესაძლებლობა ასამაღლებლად ომბროსიზებული თვითმფრინავი საარტყლურის დანადგარები შეიქმნა, რომლის მოვალეობასაც საზურავდაჭერელი ავტომატილი „ნოვინი“, „კამაზები“, ტრამვისა და რკინიგზის ვაგონი-პლატფორმები ასრულებდა.

ტანკი Т-80

ტანკი Т-72

გროზნოს ქუჩაში განადგურებული რუსული ქვეითთა საბრძოლო მანქანა

სერკინსული

ან ქვეითთა საბრძოლო მანქანების უზენიდან და აერობდენ. მანქანის ეკიპაჟი სამიზნის ძეხვის იყვებდა, ხოლო დროის ეს მცირე მონაკვეთი კოლონიის დასაცხრილავად სავსებით საკმარისი იყო.

ხელსაწყოები ადგილმდებარეობაში შემთხვევაში ფედერალების სატანკო ეკიპაჟები ტანკებით ვიწრო გულწყვას ან შერობებში შესვლას ცდილობდნენ, ან შერობების კედლებთან მჭიდროდ მისულები მოძრაობდნენ. ამ მოქმედებებს თან ფალშპორტებისა და დინამიტური ღაცვის ეუფობის დანიანება-დაკარგვა ახლდა, რაც ტანკების მწიბრიდან გამოყვანის აღბათობას კიდევ უფრო ხრდიდა.

ზოგიერთ ადგილზე ფედერალებმა საკმარისი მთავარი იდეალის ორგანიზება მანქანაზე დასრულეს, რომელსაც წინაშიც ვერაფერი დააღწეს.

დროდადრო შერობებში ჩასაგრებულ სნაიპერებს პოზიციებს იცვლიდნენ და ახალი ფედერალების სასაბრძოლო ცეცხლის ეფექტურობა იკარგებოდა.

სნაიპერ-ეუმბარტკორცხელთა სხვა ჯგუფები ქალაქში ავტომატიკით დაქრდნენ და მოხეტიალე საარტილერიო საშუალებებთან ერთად აოქრატულ ტანკსაქინაიდმდეკი ძალების ქმნიდნენ.

ჩვენებმა ტანკების გამოყენება გროზნოს ცენტრში ხანმოკლე ბრძოლებში სცადა. ტანკი მოწინააღმდეგის მიმართულებით რამდენჯერმე ისროდა და შემდეგ პოზიციებს სწრაფად იცვლიდა, ხოლო ფედერალების დაგვიანებული სასაბრძოლო ცეცხლი შერობებზე მზიდობდა და მშველთა მოსახლეობაში მსხვერპლს იწვევდა.

მაღალ ხარისხზე საცეცხლე წერტილებთან საბრძოლველად რუსმა სამხედროებმა თვითმავალი სახეტრეო დანადგარ 3CV-23-04 შილკა-სა და თვითმავალი სახეტრეო-სარაკტრო დანადგარ 2C6 ტუნგუსკა-ს გამოყენება სცადეს, მაგრამ შედეგი უმნიშვნელო გამოდგა.

შერობა-ნაკვებობები კოლონებში მყოფი თვითმავალი სახეტრეო დანადგარებს ეუმბარტური ცეცხლისათვის აუცილებელ დიაპაზონს შესაძლებლობდა უზღუდვდა, ამიტომ ტანკები შეიცვალა.

სახეტრეო დანადგარები სპეციალურ თავშესაფრებში განათავსეს და წინასწარ დახვეწილი სამიზნეების განსაზღვრულად გამოძახებთ მოქმედებდნენ. 3-4 გრძელი ჯერის შემ-

ვითი ვითქვამდა მასალის გარეშე კიბა ან დაცვა საჭირო არ ჰქონდა.

ერთ-ერთი სატანკო ბატალიონი დინამიტური ღაცვის ელემენტებს ტანკებს მარშის დროს შეჭრებზე უკეთებდა, მაგრამ სამუშაოს დასრულება მანქანა მოასწრო.

ბატალიონის სრულად აღჭურვა დროს მოითხოვდა, ხოლო ამ მიზნით საწვოს პოზიციას დაგვიანებისათვის პასუხისმგებლობის აღება არაუკის სურდა.

31 დეკემბერს დილის 6 საათზე ფედერალური ჯარების ტანკები და მოტო-სროლები გროზნოში შევიდნენ. ჯგუფი მანტეჟისა ცენტრისკენ მავის-ტრალუბა და შიდა ქუჩებით მიიწედა, მაგრამ ძალიან მალე სულ შეფერხდა. შერობებში პოზიციები კარგად მოწყობულ მსხვერპლ-ეუმბარტკორცხელებს ჰქონდათ დაკავებული და სახეტრეო ფედერალების კოლონების მჭინავე და ბოლო მანქანებს ორწვედნენ.

ერთი სამიზნე ერთდროულად რამდენიმე წერტილიდან, ხელსაწყო-სა-კურსებით 70-90 მ მანძილიდან სხვა-დასხვა სახის იარაღს რამდენიმე მუბრძოლე ებრძოდა და ჯგუფმანტეჟის სუსტად დაცული ადგილებისაკნ სამუ-ალოდ 6-7 ტანკსაქინაიდმდეკი ეუმბარა მოყრანავდა.

შეინავე მანქანის განადგურებით კოლონაში დარჩენილი ტექნიკა მანერ-ობების უნარს კარგავდა და უძრავი სამიზნეების დახვეწება შერობების ზედა საართულებიდან გრძელდებოდა.

იქ, სადაც წინაშე საკმარისი ძალე-ბი არ ჰყოფილა, შერობებში საცეცხლე წერტილი-საფენები მოაშრდა, ჩასა-ფრებულები კოლონის მჭინავე ტანკს

ფედერალების ტანკებს წინაშე 300-ზე მეტი სხვადასხვა საშუალება დაუქრისასრეს. მათ შორის იყო ტანკ-საქინაიდმდეკი მართვადი რაკეტები — 9K115 მეთის-ი, 9K113 კონკურს-ი, 9M111 ფაგოტ-ი, მრავალჯერადი ტანკსაქინაიდმდეკი ეუმბარსატკორცხე-ბი РПГ-7, ერთჯერადი ეუმბარსატკორცხე-ბი РПГ-18, РПГ-22, РПГ-26, РПГ-27. დაზვის ტანკსაქინაიდმდეკი ეუმბარსატკორცხე-ბი СПГ-9 და სხვ.

ქალაქის თავდაცვის წინაშე შეი-არდობული ძალების მთავარი შტაბის უფროსი პოლკოვნიკი ალან მასხაღიუ-ფრმძღვანელობდა, ხოლო საველე მუ-თაურების უმრავლესობის უკან აფხაზე-თისა და ვარაზდის კონფლიქტების სა-ბრძოლო გამოცდილება იდგა.

ოქრაცია რუსულმა გენერალი-ტრტმა ცოლად დაეკმა და რაც აღნიშ-ნავდა, პირად შემადგენლობა ქალა-ქის აღებისათვის მზად არ იყო, ამიტომ აქტიური რეზობრძე უპირატესობაზე გაკეთდა.

შუაწყობელი ეკიპაჟებით დაკო-მლექცილები სატანკო ქვედანაყოფე-ბი არც ქალაქის ბრძოლებში ჯგუფმანტე-ქნიის გამოყენების თავისებურებებს იცნობდნენ და არც მოტოოსროლე-ლებთან ერთობლივი მოქმედებების წყვეტი ქონდათ დამუშავებული.

ტანკების დიდ ნაწილს პირველი გა-მომუშების Т-72-ები შეადგენდა. ბევრი მათგანი 2-3-ჯერ გარემონტრებული ან კონსტრუირებული ახალი მოხსნილი იყო, ინტენსიურ დატვირთვას ვერ უძლებდა და მწიბრიანი გამოდიოდა.

დინამიტური დაცვის ტანკების მხო-ლოდ ერთი ნაწილი იყო აღჭურვილი, ხოლო მეორეს კი დინამიტური ღაცვის

დეგ დანადგარები ისევ თავშესაფრებს უბრუნდნო.

ჩენიერ მებრძოლებს ფედერაციის ჯავშანტექნიკის კარგად იცნობდნენ და სრლას ვეჯდნენ სუსტი და დაუძინე ადგილებისა ცქ მამარაოდნენ.

ტანკებისათვის სუსტი ადგილები იყო: გვერდითი პროექცია, კიბის ნაწილი და ზედა ნახევარსფერო, ხოლო სხვა დაჯავშნული ტექნიკისათვის კი მუხლის ნაწილი (მძლე-შეკინაჩისის ადგილი) და გვერდითი პროექცია, ხადაც სარკების ძირითადი და დამატებითი აუზებია განთავსებული. ქვეთია საბრძოლო მანქანებისათვის კიდევ სადესანტო განყოფილების კარა, რომელზეც სარკების სათადარიგო აუზები იყო დაკაფებული.

დაზიანებათა 90% ერთგვაროვანი იყო და რამდენიმე მამარაოდლებიდან სრულაზე შეუითებდა.

ცეცხლი ნახევრად სარდაფიდან და პირული სართულიდან ჯავშანტექნიკის გვერდითი პროექციის, შუბლას თუ კიბის ნაწილების, ხოლო ზედა სართულებიდან კი ზედა ნახევარსფეროს დაზიანების იქცედა.

გარონის ბრძოლების მქორე ფხანზე ქალაქის სამხრეთ და სამხრეთ-აღმოსავლენი ნაწილებში ჩვენებმა ფედერაციის ჯავშნოკოორენების გადაადგილების შესაძლო მიმართულებებზე ტანკსაწინააღმდეგო ნაღმები და მძლეორ ფეცახები გამოიყენეს.

1994 წლის 27 იანვრის ნოე ბუაჩიძის სახელობის ქუჩაზე ფეცახზე T-72E1 აფეთქდა და 2-მეტრებიანი ორბო დატოვა. აფეთქების ძალი იმდენად ძლიერი გამოდგა, რომ კომსკრა 70 მეტრზე, მრავა კი 20 მეტრზე მოისხიოდა, ხოლო მუხლებებმა და გორგოლაქებმა ერთ-ერთიდან სახლს გადაუფრანეს და მხოხებულ ქუჩაზე აღმოსწდნენ. მხოხეი ფეცახზე აფეთქება იყო, რომელიც ჭურვის დეტონაციით გაძლიერდა.

ბრძოლების ხამხამებსა და ჩვენების მაღალ ბრძოლისუნარიანობაზე ისიც დაპარაკობს, რომ იერიშიში მონაწილე ერთ-ერთი შენაერთის, მაიკობის 131-ე მორტომსროლივი ბრიგადის სატანკო ბატალიონმა 26 T-72A-დან — 20 ხოლო მორტომსროლივლა ბატალიონებმა 120 BMP-დან 102 დაკარგეს.

რუსეთის თავდაცვის სამინისტროს ჯავშანსატანკო მთავარი სამმართველოს უფროსის, გენერალ-ლეიტენანტ ალექსანდრ გალკინის ინფორმაციით, 1994 წლის იანვარ-თებერვალში გროზნოს იერიშის დროს რუსეთის

არმიამ ჯავშანტექნიკის 2221 ერთეული გამოიყენა, რომლის ნახევარაც ტანკები შეადგენდა.

ოციციალიერი მონაცემებით, 1994 წლის 11 დეკემბრიდან 1995 წლის 8 თებერვლამდე ბრძოლებში 62 ტანკი (მათ შორის 16 T-80 იყო) და 163 BMP/БТР განადგურდა, საიდანაც 14 ტანკი და 61 BMP/БТР ჩვენებს აღაფად დარჩათ.

ქალაქ შალის ადების შუამდე ფედერაციებმა ჩვენური არმიის სატანკო პოლკის ბოქსებსა და მოედნებზე ნახუს ფალშმორტებისა და დინამიკური დაცვის გარეშე დარჩენილი 10 გაუმართავი T-72A, რომლებიც შეცუთების შუამდე შეწობაში ჩააყენეს.

გროზნოს დაცემის ბრძოლების მოისპირეთისკენ გადაწაცელებმა მოკევა. 1996 წლის მარტში ფედერაციებმა T-72E ტანკების ასეულის მმარდაჭერით სოფელ გოისკოს შეუტეს.

სოფელს დაახლოებით 400 ჩენიერ მებრძოლი იცვდა და რუსულ ტანკებს ცეცხლი 1200 მეტრიდან გაუხსნეს. გაისროლეს 14 ტანკსაწინააღმდეგო მართავი რაკეტა „აფაგორტ“, მაგრამ მისხამდე მხოლოდ 12-მა მიაღწია.

ერთ ტანკს 4 „აფაგორტ“ მოხვდა და აფეთქებამ ტექნიკის ტურელი, შეთაურის პერისკოპი და შემიხნის დაკორეების პრინციული ხელსაწყო დააზიანა.

დანარჩენ ტანკებს 1-2 რაკეტა მოხვდა, მაგრამ ჯავშმის გარდაცევა ერთ შემთხვევაში მოხერხდა, როცა „აფაგორტი“ კომსკრას 15-20-გრადუსიანი კუთხით დაცვა. ჯავშანი გაიხურია, ტანკის ელექტროგაყენილია დაზიანდა და დამსხრნეული მოხუქად დაიქრა.

ომის დასასრულს ფედერაციის არმიამ მცორე ჯავშანტექნიკის გამოყენებაზე ვადვიდა, რომელიც ტანკისა (T-72/Т-80) და 2-3 BMP/БТР-ისაგან შედგებოდა.

ჯავშანტექნიკები დასახლებებში არ შეადგინდნენ და ჩვენური ფორმირების განადგურებას შორ მანძილზე ცდილობდნენ.

ჩენიეთის ომში ტანკების საბრძოლო თუ საექსპლუატაციო მანძილაობელია შეფასებისას სპეციალისტების ტენდენციურობაა ამკარაა, რაც რუსულ ტანკს მნიებლობაში აირტურბინიანა და დიხელიხრაგვანი ტანკების მომხრეა შორის დაპირისპირებაზე შეუითებს.

მაგალითად, აირტურბინიანი T-80-ის ნაკლად ჩათვილა ნაკლებად დიეული ბორტები და ქვეშის დამტენ აუტომატში ჭურების ევრტიკალურად ჩაწობა, რაც კომუნიკაციური ჭურების მოხვედრის დროს ტანკის საბრძოლო კომანდელის დეტონაციის საფრთხეს ბერად ზრდის.

დესლეოსმრავიანი T-72-ში ქვეშის დამტენ აუტომატში ჭურები პორიზონტალურადგაა ჩაწობილი, მაგრამ დეტონაციისხვედრა ეც ტანკია დაიეული.

ტანკსატია დაკვრების T-80V-ის მუხობრადან გამოცვინისათვის РПГ-7-ის სოლე მცორე 8 ჭურე მათიც იყო საქორე. თუც ერთ შემთხვევაში T-80-მა 18 ტანკსაწინააღმდეგო ჭურეს გაულო.

გროზნოზე შეტევა რუსული სამხედრო არმონების კიდევ ერთი მაგალითია, — მოუწადებულმა არმიამ მიხანს რიცხობრივი უპირატესობისა და დიდი დანაკარგის ფასად მიაღწია.

თომარ ჩანანიძე

დეტონაციის შედეგად განადგურებული რუსული T-80

„კერი-შინა“ კლასის პირველი რაკეტები

ბატონური რაკეტები

გაგრძელება. დასაწყისი იხ.
„არსენალი“ №6, 2010

გახული საეკონის 60-იანი წლების ბოლოს აშშ-ში ფირმა Hughes Aircraft Corporation-მა „კერი-შინა“ კლასის უნივერსალური რაკეტის შექმნაზე დაიწყო მუშაობა. რაკეტა ქვეყნის სამხედრო-სააერო ძალებისა და საზღვაო ქვეითთა კორპუსის ავიაციის, უპირველესად კი მოთვლილი იყო A-10 Thunderbolt II-ის (რომელსაც ამ მომენტისთვის აპოკრიფტდენი) შეიარაღებაში უნდა შესულიყო.

რაკეტის დამზადება ტელევიზიური სისტემით უნდა მომხდარიყო და მტრის ტანკების, ჯეჟმანტრანსპორტიორების, ქვეითთა საბრძოლო მანქანების, მცირე წყალწვევის ზომილებისა და გამაგრებული ობიექტების გასანადგურებლად უნდა გამოეყენებინათ რაკეტა შეიარაღებაში 1972 წელს მიიღეს და შემდგომ მის ბაზაზე შეიქმნა ექვსი მოდიფიკაცია, რომლებიც ერთმანეთისგან დამხრების სისტემით განსხვავდებოდა. რაკეტის ყველა ვარიანტი ერთი და იმავე აეროდინამიკური სექსის მიხედვით არის შექმნილი. რაკეტის სგრძელ 2,49 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დიამეტრი კი 0,3 მ-ს შეადგენს. ძალურ დანადგარად რაკეტაზე დაეყენებულა ორრეჟიმული მფარსაწვეთიანი რაკეტული ძრავი, რომლის წყვეტ მუშაობის სასტარტო რეჟიმზე 4540 კვტალს, სამარში რეჟიმზე კი 990 კვტალს შეადგენს. რაკეტის ძრავი მხოლოდ 3,5 წამის განმავლობაში მუშაობს. რაკეტის ფრენის სიჩქარე ბეჭდისას უახლოვდება და 1150 კმ/სთ-ის

ტოლად. A და B მოდიფიკაციებში რაკეტა 207,9 კვ-ს იწონის, საიდანაც 56,25 კვ კუმულაციური ტიაბის საბრძოლო კომპონეტი მოდის. რაკეტის გამოფრენის მაქსიმალური დისტანციაა 27კმ.

რაკეტის გამოფრენის წინ მფრინავი, როგორც წესი, დაბალ სიმაღლეზე მფრინავს და სამიზნის ვიზუალურად აღმოჩენის შემდეგ გვეხს მისი მიმართულებით იღებს. შეიარაღების შერჩევის დროს რაკეტის ელექტრონული მონიტორინგები აუტომატურად ამუშავდება. ამ დროს თვითდამიზნების ტელევიზიური თვის მარ დანახული ავტომატურად მფრინავის კაბინაში ეკრანზე ასახება. ეკრანზე სამიზნის დეფიქსირების შემდეგ, მართვის სახელურზე არსებული დედაკით მფრინავი რაკეტის თვითდამიზნების თავს მო-

აბრუნებს და სამიზნე მარტრს მიზანს ამოხეხს, რის შემდეგაც შეუძლია რაკეტა გაუშვას.

ეივრტანის ომსა და ოპერაცია „უდ-ანის ქარიზხალში“ რაკეტა AGM-65 Maverick-ის გამოყენებამ დაადასტურა მისი მაღალი შესაძლებლობები. სტატისტიკური მონაცემებით ამ ტიაბის ერთი რაკეტით ტანკის ან ჯეჟმანტრანსპორტიორის განადგურების ალბათობა 85%-ია, მაგრამ ამ მანქანების მიღწევა კარგ მტრეთაობებშია შესაძლებელი. ამის გამო ცენტრალური და ჩრდილო ევროპის ნაწილებში, განსაკუთრებით ზამთარში, სამიზნის განადგურების ალბათობა 30%-მდე მცირდება.

1986 წელს შეიარაღებაში მიიღეს მოდიფიკირებული რაკეტა AGM-65D.

**მაღალი ეფექტურობის წყალობით რაკეტა
Maverick-ი მხოლოდ 28 ქვეყნის შეიარაღებაშია**

რომელსაც დამიზნების სიბრუნვური სისტემა უკონდა, დამიზნების სისტემა-დან გამომდინარე, რაკეტის დამიზნება ამ უკანასკნელს განეკუთვნება. ამის წყალობით მისი გამოყენება დღისით და ღამით, ნებისმიერ მეტეოპირობებშია შესაძლებელი, ზამთარში კი სამიზნის განადგურების ალბათობა მხოლოდ 10-12%-ით კლებულობს და არა 70%-ით როგორც რაკეტის პირველი ორი მოდიფიკაციის შემთხვევაში.

რაკეტის შემდგომ მოდიფიკაციაზე აშშ-ის სამხედრო-საზღვაო ძალების მოთხოვნით შექმნილ AGM-65E-ზე, ტანკანადალმდგო მართვადი რაკეტა Hellfire-ისთვის განკუთვნილი დასურული თვითდამიზნების თავია გამოყენებული. რაკეტა წინამორბედი ვარაირებებით იმდე სექტორის სამიზნების გასანადგურებლად არის გამზინული. მასზე დაყენებული მსხვერფად-ფეკასური ტიპის სპირმოლო კომბინი, რომელიც 135 გ-ს იწონის, რაკეტისთვის ღაზური სამიზნის მითითება შეუძლებს როგორც თვითმფრინავის ბორტდან, ასევე ხმელეთიდან. სივრცის აღმოჩენის მაქსიმალური დისტანცია 18 კმ-ია, სამიზნის დაფიქსირების შემდეგ რაკეტის დამიზნების სისტემა სამიზნეს ეკვიპაჟის ჩარევის გარეშე აცილებს.

დღეს რაკეტა Maverick-ის სხვადასხვა მოდიფიკაცია, რომელია ღირებულებაც საშუალოდ 160 ათას დოლარს შეადგენს, კანადის, ფუიბტის, ჩილეს, საბერძნეთის, ურუგუის, ინდონეზიის, ირანის, ისრაელის, დაიის, მალაიზიის, პოლანდიის, ახალი ზელანდიის, პაკისტანის, ფილიპინების, პოლონეთის, პორტუგალიის, ტაივანის, სურინამის, სინგაპურის, სამხრეთ კორეის, ესპანეთის, შვედეთის, ტაილანდის, თურქეთის, დიდი ბრიტანეთისა და იაპონიის სამხედრო-საჰაერო ძალებისა და იტალიის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის ავიაციის შეარაღლებშია.

საბჭოთა კავშირში მართვადი რაკეტა X-23-ის შეარაღლებში ძილების მუხედვად, სამხედროები მისი დამიზნების სისტემით უკმაყოფილო იყვნენ, სამიზნის აღმოჩენის შემდეგ მფრინავს სამიზნე მარკრი მანაზნე მის განადგურებამდე უნდა უკონდა დამიზნეველი, რის გაცემაც მტრის საზენიტო ცეცხლში ძალზე რთულია. შესაბამისად, „საერი-მიწა“ კლასის ტაქტიკური რაკეტების გაუმჯობესება მხოლოდ დამიზნების ახალ სისტემაზე გადასვლით იყო შესაძლებელი, რაც ასევე დროს

ღაზური დამიზნების სისტემის მქონე საბჭოთა მართვადი რაკეტა X-25M

გზრდილი რაკეტის გამოყენების დისტანციასა და სიზუსტეს. ასე რომ, საჭირო იყო დამიზნების უტორობიური სისტემების შექმნა, რაც „საერი-საერი“ კლასის რაკეტებში უფრო ადრე იქნა დანერგული, მაგრამ მისის ფონზე ნაკლებმესამხვედი და ხშირად დამცევი ბადით დაფარული სამიზნის აღმოჩენა გაცილებით რთულია. ამიტომაც საბჭოეთის სამიზნების გასანადგურებლად სიბრუნვი დამიზნების სისტემის მქონე რაკეტების გამოყენება დიდ ეფექტს არ იძლევა. სხვათა შორის, ახლი ბრძოლისთვის განკუთვნილი P-60-ის ტიპის „საერი-საერი“ კლასის რაკეტის გამოყენების ინსტრუქციაში მითითებუ-

ლია, რომ მისი გამოყენება შესაძლებელია ნაკლებმესამხვედი სიბოლო-კონტრასტული სახმელეთო სამიზნების გასანადგურებლად.

იმ პერიოდში დამიზნების ერთ-ერთ ეფექტურ თანამედროვე მეთოდს ღაზური სისტემა წარმოადგენდა. ამ უკანასკნელს აქვს ფოტოგდგეკტორი, მოძრავი მაფოკუსირებული სისტემა, რომელიც სამიზნეს მიაცილებს და ელექტრონული ბლოკებისგან შედგება. მუშაობის პრინციპის მიხედვით, ღაზური დამიზნების სისტემა ინფრა-ითილის ანალიზატორია, მაგრამ იმ განსხვავებით, რომ პირველის გამოყენებისას რაკეტის გაშვების წინ საჭიროა სამ-

ფრანგული მართვადი რაკეტა AS-30L და მისი მოიერიშე Super Etendard-იდან გაშვების მომენტი

ლაზერული დამიზნების სისტემის მქონე რაკეტა X-29I (ზედა ფოტო) და ტელევიზიური დამიზნების სისტემის მქონე X-29T (ქვედა ფოტო).

ინის ლაზერის სხივით მონიშნა, ფრენის დროს კი რაკეტა ამ სხვის მიჰყვება.

საბჭოთა კავშირში ამ ტიპის დამიზნების სისტემით აღჭურვილი პირველი რაკეტა იყო X-25, რომლის საცდელ გამოცდას 1973 წლის ზამთარში შედგა. ახალი რაკეტა წინამორბედი X-23-ის ბაზაზე შეიქმნა და მისი მსგავსი კონსტრუქციული და აეროდინამიკური შეიარაღება აქვს, მაგრამ რაკეტაზე უფრო მძიმე ლაზერული დამიზნების სისტემის გამოყენებას სიმძიმის ცენტრის წინა მხარეს გადახრა გამოიწვია, ამიტომაც მის დასაბალანსებლად რაკეტის კუდა ნაწილში კიდევ ერთი, 24 კგ-იანი საბრძოლო ქიმიური განათავსეს. რაკეტის სიგრძე 3,75 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დიამეტრი კი 0,275 მ-ს შეადგენს. რაკეტა 320 კგ-ს იწონის, საიდანაც 112 კგ — ფუტსური ტიპის პირველი, 24 კგ-ზე მეტი ტიპის მეორე საბრძოლო ქიმიზმე მოედის. ძალურ დანადგარად რაკეტაზე შეარსწავიანი რაკეტული ძრავა დაყენებულია. რაკეტის ფრენის მართვის საჭეების სამართავად გამოიყენება შე-

კუმულაქიანი ბალსტები, რომლებიც რაკეტის მართვად ფრენას 25 წმ-ის განმავლობაში უზრუნველყოფენ. რაკეტის ფრენის მაქსიმალური სიჩქარე 800-850 მ/წმ-ს შეადგენს, გამოყენების დისტანცია კი — 7-10 კმ-ს.

რაკეტა პირველად თვითმფრინავ Cy-17M2-ის შეიარაღლებაში შევიდა. ამ თვითმფრინავს ლაზერული მანძილმზომი არ ჰქონდა და სისტემას ფუტელაქექვმა პილოტზე, სპეციალურ კონტროლში ათავსებდნენ, მაგრამ თვითმფრინავის ღერძის მიმართ ლაზერის სხივს ქვეით გადახრა შეუძლო, რისი წყალობითაც რაკეტის გამყვება როგორც პიკირებიდან, ასევე პორიზონტალური რეჟიმიდან შეიძლებოდა. რაკეტის გამყვების შემდეგ მფრინავს სამიზნე მარკერი მიზანზე უნდა ჰქონოდა დამოხვეული — 7 კმ დისტანციიდან რაკეტის გამყვების შემთხვევაში მფრინავს ფრენის რეჟიმი 8-10 წამის განმავლობაში უნდა შეეპარებინა.

გვიანდობით სრულყოფილ ლაზერულ მანძილმზომს Клен-ს (Клен-ПС

სუბის თვითმფრინავებზე Cy-17M2, Cy-17M4 და Cy-25 და Клен-ПМ მიქოიანის თვითმფრინავებზე МиГ-27М) ლაზერული სხივის გადახრა აზიშუტის მიხედვით 12, ადგილის კუთხის მიხედვით კი +6/-30 გრადუსის დაბაზონში შეუძლო. შესაბამისად, სამიზნის განადგურება პორიზონტალური ფრენის დროსაც შეიძლებოდა. ყველაზე კარგი შედეგი კი 25-30-გრადუსიანი კუთხით პიკირებისას, რაკეტის 4-5 კმ დისტანციიდან გამყვებით მიიღწევა.

1981 წელს შეიარაღლებაში მიიღეს მოდერნიზებული X-25M1, რომელსაც ნახევრად აქტიური ლაზერული დამიზნების სისტემა აქვს. რაკეტას შეუძლებს საბრძოლო ქიმიზნი და ორი განცალკევების ნაცვლად, დაუყვრეს ერთი ტანდემური, რომელსაც 1 მ-ის სისქის ბეტონის გარღვევა შეუძლია. იმავე წელს შეიარაღლებაში ვარიანტი X-25MP მიიღეს. მას ორრეჟიმიული შეარსწავიანი რაკეტული ძრავა და რადიობრძანების დამიზნების სისტემა აქვს.

70-იანი წლების დასაწყისში „საკრემინო“ კლასის ტაქტიკური დამიზნების რაკეტაზე მუშაობა საფრანგულმა დაიწყო. 1973 წელს ფრანმა Aerospatiale გუჯ არსებული რაკეტა AS-30-ის ბაზაზე, რომელსაც დამიზნების რადიობრძანების სისტემა ჰქონდა, ლაზერული დამიზნების სისტემის მქონე AS-30L-ზე შეუდგა მუშაობას. რაკეტა სხვადასხვა ტიპის სახმელეთო სამიზნეების, ზიდებისა და სახლავო ზომადების გასანადგურებლად შეიქმნა. საფრანგეთის სამხედრო-საჰაერო ძალების შეიარაღლებაში რაკეტა 1988 წელს მიიღეს.

რაკეტის სიგრძე 3,65 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დიამეტრი კი 0,34 მ-ს შეადგენს. რაკეტა 520 კგ-ს იწონის, საიდანაც 240 კგ კუმულაციური ტიპის საბრძოლო ქიმიზნი შეიძლება, რომელსაც 2 მ სისქის ბეტონის გახვრეტა შეუძლია. რაკეტის გამოყენების მინიმალური დისტანცია 2,3 მაქსიმალური კი — 11 კმ-ია. მისი ფრენის მაქსიმალური სიჩქარე 450 მ/წმ-ს შეადგენს, მაქსიმალური დისტანცია დასაფარავად 22 წამი ეს-ტანციობა. ძალურ დანადგარად რაკეტაზე ორი — ხასტარტო და სამართო შეარსწავიანი რაკეტული ძრავებია დაყენებული. პირველი მხოლოდ 2 წმ-ის განმავლობაში მუშაობს და რაკეტას 200 მ/წმ-ის ტრალ სიჩქარემდე ასწავებს. სამართო ძრავა ხასტარტოს ჩართვიდან 1 წმ-ის შემდეგ ითივება.

AS-30L-ის დამზენება ნახევრად აქტიური ლაზერული სისტემით ხდება. პერიოდულად ამოწმის აღმოსაჩენად, იფუნქციონირებს და ლაზერული სხივით მოსანიშნად ორი ტიპის — LDP/Atlis-2 და CLDP კონტეინერები გამოიყენება. ეს უკანასკნელი ინფრარითული კამერით აღიჭურვება, რისი წყალობითაც მისი გამოყენება დამოუკიდებელია. ორივე ტიპის კონტეინერების ტვიზიანიწლია, რომელსაც პორიზონტალურ სიბრტყეში 160 გრადუსით შეუძლია მოძრუნება, მრავალსექტორული ტელევიზორი კამერა განთავსებული, რომელსაც სამიზნის ვეტომატური გაცილება და მისი ლაზერის სხივით მონიშვნა შეუძლია. ინფორმის სამხედრო-საპერო ძალების Mirage-2000H-ისა და Jaguar IS-ის ტიპის თვითმფრინავები ისრაელის წარმოების Litening-ის ტიპის დამზენების კონტეინერებით არის აღჭურვილი.

1991 წელს, ოპერაცია „უღაბნოს ქარიშხალში“, ფრანგულმა Jaguar-ებმა ერთეულ პოზიციებს დაახლოებით 60 ასეთი რაკეტა დაუშინეს. არსებული ცნობით, მისი გამოყენების სიზუსტემ 97% შეადგინა, რვა წლის შემდეგ, 1999 წელს, ფრანგული მოიერიშეები Super Etendart-ები რაკეტას უკვე თვითღვაკვაში, სერების პოზიციების განსაზღვრებად იყენებდნენ.

დღეს რაკეტა საფრანგეთის გარდა, ეგვიპტის, ინდოეთის, ისრაელის, არაბთა გაერთიანებული საამიროებისა და პაკისტანის სამხედრო-საპერო ძალების შეიარაღებაშია.

მართალია, საბჭოთა დამრტყმელი

აშშ-ისა და ისრაელის მიერ ერთობლივად შექმნილი მართავდი რაკეტა AGM-142

ავიაციის შეიარაღებაში X-25-ის ტიპის მართავდი რაკეტის მიღებად ვაზარდა მისი შესაძლებლობები, მაგრამ მცირე მასის საბრძოლო ქიმიის გამო ვეექტრანიზების მიხედვით ეს რაკეტა 100 კვ-იან ფუგასურ ბომბსაც კი ვერ ჯიბნდა, მაშინ როცა ფრინტის ხაზთან ახლოს, მონინააღმდეგის ზურგში, მრავლად იყო გამაგრებული ობიექტები (კაბინარები, გვირაბები, საკომანდო პუნქტები). ამ ნაკლის გამოსწორება შეეძ ახრებული რაკეტების მოდიფიცირებით შეუძლებელი იყო და 1976 წელს საკონსტრუქტორ ბურო Vypnel-მა ახალ, X-29 ტიპის მართავდი რაკეტაზე დაიწყო მუშაობა.

ახალი რაკეტა იქმნებოდა ერთდროულად ორ მოდიფიკაციად, რომელთა შორის განსხვავება მხოლოდ დამინების სისტემაში იყო. პირველი, ნიშნულით X-29L, ნახევრად აქტიური ლაზერული დამინების სისტემა ჰქონდა, მეორე კი, ნიშნულით — X-29T, პასიური ტელევიზორი. გეომეტრიული ზომებითაც ეს ორი რაკეტა, პრაქტიკულად, ერთმანეთის იდენტური იყო, ორივეს კორპუსის მაქსიმალური დიამეტრი 380 მმ-ს შეადგენს, მაგრამ

პირველის სიგრძე 3875 მმ-ს, მეორისა კი 3900 მმ-ს შეადგენს. ძალურ დანადგარად ორივე ვარიანტს ერთნედიველი მყარსაწყვიანი რაკეტული ძრავა აქვს. პირველი ვარიანტის სასტრატო მასა 660 კვ-ია, მეორისა — 680 ამათან, ორივეზე 317 კვ-იანი ფუგასურ-გამტანის ტიპის საბრძოლო ქიმიანი გამოიყენება. რაკეტის საშუალო ფრენის სიჩქარე 250-350 მ/წმ-ია. პირველი ვარიანტის გამოყენების დისტანცია 2-ს, მაქსიმალური კი 8-10 კმ-ს შეადგენს, მეორე ვარიანტისთვის იგივე მაქსიმალური, შესაბამისად, 3 და 10-12 კმ-ის ტოლია.

რაკეტა X-29L-ის დამინება ლაზერული სხივით ხდება. ამ რაკეტით შეტევა შეიძლება როგორც პაკეტების დროს (როდესაც ლაზერული მანიღლმონის სხივი და რაკეტის თვითღმინების სხივი ოთხი დეკა ერთ ხაზზეა), ასევე პორიზონტალური ფრენის რეჟიმში.

რაკეტა X-29T-ის დამინება ტვხვ-2-ის ტიპის ტელევიზორი სისტემის მუშაობით ხდება. სამიზნის მოძიება თვითმფრინავის ბორტზე არსებული საშუალებებით ან მფრინავის მიერ ვიზუალურად ხდება. სამიზნის აღმოჩენის შემდეგ მფრინველს რაკეტა საბრძოლო მდგომარეობაში მოჰყავს და რაკეტის „თვალბით“ დინახული გამოსახულება კაბინაში, ეკრანზე აისახება. რაკეტის გაყვების შემდეგ მფრინველს შეუძლია ფრენის მიმართულება შეცვალოს.

ორვე მოდიფიკაციის რაკეტა შეიარაღებაში 1980 წელს მიიღეს. მათ ავღანეთის ომშიც იყენებდნენ. განსაკუთრებით დიდი პოპულარობა ლაზერული დამინების მქონე მოდიფიკაციამ პოვა, რადგან მას მოიერიშე Cy-25-დან უშუალოდ, თუმცა მფრინავებს მაინც უჭირდათ დიდი სიმაღლიდან სამიზნის აღმოჩენა და მისი ლაზერული მანიღლმონის სხივით მონიშვნა. ამიტომაც ჯეჰმანტრანსპორტიორის ბანახე სპეციალური მანქანა შეიქმნა. მასზე ანალოგიური ლაზერული მანიღლმონი დამონტავდა. სამიზნის მონიშვნას

ტაქტიკური მართავდი რაკეტა X-59M.

ზომადანსინააღმდეგო რაკეტა X-59MK და მისი თვითმფრინავ Cy-30MK-დან ტაშეების მომენტო

სახმელეთო ვარები ახდენენ.

ეს რაკეტა ერაყელდება ირან-ურეთს ომსა და რუსეთსა ჩეჩნეთის პირველი და მეორე ომებში გამოიყენეს. თუმცა ჩეჩნეთის ომში კავკასიის მაღალმთიანი რელიეფისა და ცუდი მტკვარიობების გამო იშვიათად უშვანდნენ მიზანს, თანაც მისი გამოყენება შეუძლებელია დამთავრების უფრო სრულყოფილი სისტემის ხარჯზე რაკეტის ამ მოდიფიკაციის სამიზნიდან წრული გადარჩნის მანძილი 2,2 მ-ს, დაზარულდამზნებადი მოდიფიკაციის შემთხვევაში კი ეს მანძილი 4 მ-ს შეადგენს.

დღეს რაკეტა რუსეთის გარდა, ბელარუსის, ბულგარეთის, ინდოეთის, ჩინეთის, პოლონეთის, სირიის, უკრაინის, პერუს, უკრაინისა და მალაიზიის შეარაღლებია.

პერუსაინააღმდეგო საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსების განვითარებამ დღის წესრიგში რაკეტების მოქმედების დისტანციის გაზრდის საკითხი დასვა. საჭირო იყო ზუსტი დამზნების საავიაციო მართვადი რაკეტა, რომლის გამოყენებაც მტრის პარასაინააღმ-

დეგო თვდაცვის სისტემების მოქმედების ზონაში შეუძლებელია აქტივობა შესაძლებელი. ამ ამოცანის შესასრულებლად აუქციონებული იყო რაკეტებისთვის უფრო სრულყოფილი დამზნების სისტემის შემუშავება და ახეთი რაკეტის შექმნა 70-იანი წლების ბოლოს საკონსტრუქტორთა ბიურო რადგამ-მ დაიწყო.

ახალი რაკეტა, რომელმაც ნიშნული X-59 და სახელწოდება **Овод** მიიღო, ამავე საკონსტრუქტორთა ბიუროს პარაშო X-58-ის ბაზაზე უნდა შექმნილიყო, ოღონდ დამზნების ტექნიკური სისტემის გამოყენებით თუქა ამ უკანასკნელის ფრენის ჩქაროსნული პროფილი არ იბღვიდა რაკეტის მიზანზე დამზნების საშუალებას.

ახალი რაკეტის ფრენის მაქსიმალური დისტანცია 40 კმ-ით იყო განსაზღვრული, რის გამოც მასზე დამზნების ორტაბიანი სისტემა გამოიყენეს: ავრონომიური პროგრამული ფრენის საფეხი უკანზე და რადიობინებით მიზანზე შემდეგში თვითდამზნებით ეს უკანასკნელი სამიზნიდან 5-

10 კმ დისტანციაზე მზარდი რაიონებს დამზნების უკანაფენის კაბინაში ცერანზე რაკეტის „თვალვით“ დანახული გამოსახლება აისახება. ამის შემდეგ ოპერატორი საზონზე მარჯვს მისანს ამოხვეს და რაკეტის უშვებს. თუ სამიზნე დიდ დისტანციაზეა, მისი აღმოჩენა თვითმფრინავზე დაკიდებული სპეციალური კონტინენტით ხდება, სამიზნესთან მიახლოების შემდეგ კი დამიზნების ტელევიზიური სისტემა ჩაიხილება.

X-59-ის გამოცდა 1984 წელს დასრულდა და მისი შეარაღლებაში ძილება გადმწედა, მაგრამ Cy-17M4-ის მეორე რაიონებით გამოშვების გამო რაკეტის ძირითადი მომზარებელი გახდა Cy-24M-ის ტიპის საფრინავი ბომბდამშენი, რომელზეც რაკეტის დამიზნების ფუნქციონირება შეითავსა.

X-59-ის სიგრძე 5,37 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დიამეტრი კი 0,38 მ-ს შეადგენს. რაკეტის სასტარტო მასა 790 კგ-ია, სიღრმე 148 კგ ფრეგაური ტიპის საბრძოლო ქაბინაზე მოდის. ძალური დანადგარის სახით რაკეტაზე ორი მგარზაწევიანი რაკეტული ძრავაა დაყენებული: სასტარტო, რომელიც შემდეგ რაკეტას სცილდება და ძირითადი — სამართო, რაკეტის ფრენის საშუალო სიქარე 285 მ/წ-ს, მაქსიმალურ დისტანციაზე გამოყენების შემთხვევაში (40 კმ) კი მისი წრული გადარჩის მანძილი 2-3 მ-ს შეადგენს. რაკეტის ტელევიზიური დამიზნების სისტემის გარე მზის მტერისა და მწკრიბიდან დასაცავად (რაც მნიშვნელოვანია დაბალ სიმაღლეზე ფრენისას), მისა დაფარულია შეტალის მსუბუქი დამცვეი კოკიტი, რომელიც რაკეტას სტარტის წინ, ფრეგაულიზატორების გაშლასთან ერთად მოსჭრება.

ფრონოსანი რაკეტებისთვის განკუთვნილია მცირეგაბარიტული რაკეტა-300-ის ტიპის ტურბორეაქტიული ძრავამ X-59-ის შემქმნელებს მისი გამოყენებისთვის საშუალება მისცა. რეაქტიული ძრავის გამოყენებით საგრძობლად იზრდება რაკეტის ფრენის მანძილი. მათ უშვებს, რომ დამიზნების სისტემას დისტანციის მიხედვით გამოყენების დიდი მართავი ჰქონდა. რაკეტის საფრთხიანი შეინარჩუნების სქემის შენარჩუნებისას ორნავე შეიძლება რაკეტის ფრეგაულიზატორის კუდა ნაწილი, სასტარტო რაკეტული ძრავის შენარჩუნებისას ფრეგაულიზატორებიც ცენტრალურ ნაწილში რეაქტიული ძრავათვის განკუთვნილი ნაწილის აწი, თვად ძრავა კი რაკეტის

კდა წაიღოს, სპეციალურ გონდოლაში, რაკეტის ქვეშ განათავსეს. სასტარტო რაკეტულ ძრავას მოძიების შემდეგ რეაქტიული ძრავას პაერმინებს სპეციალური დამცავი სახურავი სტრუქტურა და რაკეტა ფრთის რეაქტიულ ძრავას საშუალებით განაგრძობს.

სამაზო ვარანტის საერთო-გეომეტრიული ზომების შეზღუდვებისა ახლო X-59M-ის სასტარტო მასა 930 კგ-მდე გაიზარდა. მასზე 320 კგ-იანი ფუგასური ან 280 კგ-იანი კასეტური საბრძოლო ქობინის დატვირთვა შეიძლება. მისი გამოყენების მინიმალური დისტანცია 10-15 კმ-ს, მაქსიმალური კი 100-115 კმ-ს შეადგენს. რაკეტის გამოყენება როგორც Cy-24M-ის, ასევე Cy-30MK-ს სხვადასხვა მოდიფიკაციიდან ხდება. ორივე შემთხვევაში თვითმფრინავი სპეციალური АПК-9-ს ტიპის კონტენერთი აღჭურვება. მას ერთ-ერთ პილოტზე კიდებენ და ის რაკეტის დამინებისთვის გამოიყენება.

რაკეტის ბოლო მოდიფიკაცია ხომალდისწინააღმდეგო X-59MK, რომელსაც აქტიური რადიოლოკაციური თვითდამინების თვის აქვს. შეარბოვლების თქმით, მისი გამოყენების დისტანცია 285 კმ-მდე გაიზარდა. დღეს რაკეტის ეს მოდიფიკაცია გამოცდას გადის, რე შეტება რაკეტის პირველ ორ ვარანტს (საჰაეროტო ვარანტი X-59M2 და X-59M23), ისინი რუსეთის გარდა, უკრაინულს, ინდოეთის, ჩინეთისა და მალაიზიის შეიარაღებულმა.

80-იანი წლების დასასწავლისში გრავალმა ფირმა Rafael-მა ამერიკულ კომპანია Lockheed Martin Missiles-ის ერთად მადალი სარტის ტექტიკურ რაკეტა AGM-142-ზე დაიწყო მუშაობა. რაკეტას პაერსწინააღმდეგო თვისაგვის საშუალებების მოქმედების არეში შეესვლად, მტრის ობიექტებში უნდა გაენადგურებინა. რაკეტა აღჭურვილია დამინების ინტეგრული სისტემით, რომელსაც ციფრული, ტელევიზიური ან ინფრაწითელი კეპარის ხაზი აქვს. ამის წყალობით უკვე გამოყვლი რაკეტის მართვის გადაცემა ერთი თვითმფრინავიდან შეერისთვის არის შესაძლებელი. რაკეტის საბრძოლო ქობინი და თვითდამინების თვისი მოდიფიკაციის სქემის მიხედვითაა შექმნილი, რასი წყალობით რაკეტის გამოყვება ოთხ ვარიანტად შეიძლება. მას 340 კგ-იანი მსხრეტად-ფუგასური ან 350 კგ-იანი ჯეოგრაფიკული საბრძოლო ქობინები აქვს. მათი ინტეგრირება ან ტელევიზიური

თვითდამინების თვისებთან შერწყმა კი რაკეტის გამოყენების ოთხ კონფიგურაციას იძლევა.

AGM-142-ის სიგრძე 4,83 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დიამეტრი კი 0,53 მ-ს შეადგენს. რაკეტის სასტარტო მასა 1360 კგ-ია და ძალურ დანადგარად მასზე შეარსწევაიანი რაკეტული ძრავა გამოყენებული. რაკეტის გამოყენების მაქსიმალური დისტანცია 80 კმ-ია.

პირველი 154 რაკეტა აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალებმა 1989 წელს შეიძინეს და ისინი B-52H-ის ტიპის სტრატეგიული ბომბდამშენის არსენალში შეიტანეს, მაგრამ 1991 წელს აუკრაცია „უდაბნოს ქარიშხალში“ არ გამოყენებიათ. 1996 წელს აშშ-მა 54 ფრთულისგან შემდგარი რაკეტების მთავრ პარტია შეიძინა, დღეს აშშ-ისა და ისრაელის გარდა რაკეტა AGM-142 ინდოეთის, სამხრეთ კორეის, უსტრალიისა და თურქეთის სამხედრო-საჰაერო ძალების შეიარაღებაშია.

რუსეთის ბოლო ქმნილება „აერამინა“ კლასის მართავი რაკეტა X-38M3, რომლის შექმნაზე კორპორაცია Тактическое ракетное вооружение მუშაობს. რაკეტა სამხრეთების ფართო სექტორის: ჯეოგრაფიკის, წყალზეა ზომადების, გამაგრებული პუნქტების, წყალზეა მგომარობაში მყოფი წყალქვეშა ნაგვის გასანადგურებლად გამოიყენება. რაკეტებზე მუშაობა 90-იანი წლების დასაწყისში დაიწვეს და დანერგებულ საზოგადოებას პირველად დეიასლან MAKС-2007-ზე წარუდგინეს.

რაკეტის კონსტრუქციის თვისებურება ის არის, რომ საბრძოლო დეალებთან გამომდინაზე, მასზე არა მხოლოდ სხვადასხვა ტიპის თვითდამინების თვისების, არამედ სხვადასხვა ტიპის საბრძოლო ქობინების დატვირთვა შეიძლება. შეულომტრებიდან გამოყვება მისი შემთხვევითი სინქრონიზაციის მისანიჭებლად რაკეტას უკან შეარსწევაიანი რაკეტული ამასწრებელი უწყვეტია. X-38M3-ის სუსტი მასა-საითვლები და შესაძლებლობები უცნობია. მისი შეარბოვლის ინფორმაციის თანახმად, რაკეტის სიგრძე 4,2 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დიამეტრი კი 0,31 მ-ს შეადგენს. რაკეტის სასტარტო მასა 520 კგ-ია, გამოყენების დისტანცია კი 3-დან 40 კმ-მდე. ძალურ დანადგარად ორგანიზებული შეარსწევაიანი რაკეტული ძრავა აქვს, რაკეტა M2.2-ის ტოლ სიქტარეს ღვითარებს.

როგორც აღინიშნა, რაკეტა მოდიფიკაციის სქემითაა შექმნილი და მასზე სხვადასხვა სახის დამინების სისტემები გამოიყენება. შესაბამისად, რაკეტის სხვადასხვა მოდიფიკაცია აქვს X-38M3 — ინტეგრული + ნაგვერად აქტიური ლაზერული; X-38MA3 — ინტეგრული + აქტიური რადიოლოკაციური; X-38M3 — ინტეგრული + ხომლიზიზური; X-38MK3 — ინტეგრული + თანამზერული ნავიგაცია. პირველ სამ მოდიფიკაციაზე მსხრეტად-ფუგასური ან ჯეოგრაფიკული საბრძოლო ქობინების დატვირთვა შეიძლება, მეოთხეზე კი — კასეტური საბრძოლო ქობინის. ოთხეზე შემთხვევაში საბრძოლო ქობინის მასა 250 კგ-ს არ აღემატება.

რაკეტა, მართიადღ, მტრეუ თათობს ПАК ФА-სთვისაა გამოსწული, თუკა მისი გამოყენება Cy-35-ისა და M1F-35-ის ტიპის მრავალმხონობრე გამანადგურებლებსაც შეუძლიათ.

თეზურ კულუზაშვილი

პერსპექტიული რუსული მართავი რაკეტა X-38M3

კონსტაქსური კარატე

გზა თავდაჯერებულსკენ

„ძირულად შეისწავლე თავდისხმის ხელოვნება — მონიალმდებ ვერ უნდა ხვდებოდეს შენი შეტევის მიმართულებას. შეტევა უნდა იყოს ელვისებური და უნდა დამთავრდეს ან შენი, ან მისი განადგურებით... ყოველთვის იზრუნე საბრძოლო მომზადებაზე. იცოდე, ვინც მხოლოდ სიტყვებით იბრძვის საშობლოდ საკეთილდღეოდ, მის საბოლოოდ მიიწვინებს ოსტატობაზე მოუხდება დაფრინობა... უბრალო მოკვდავთ ადვილად შეცვლი, ქვეშაობიად თავდადებული მებრძოლის პოვნა კი ურთულესია!“

კონსტაქსური კარატე ნაიქ რიუს ტრამპატაპიდაძე

შე-20 საუკუნეში შეიარაღებამ ახალ ტექნოლოგიათა ტრადიციულად გამოყენებამ მოიტანა საბრძოლო მოქმედებათა მობილურობისა და მათი მასშტაბურობის ის ტემპები, რომელთა მსხვილიყო შეიარაღება პირადი შემაღელოები მოქმედებენ მანამდე არაფრად იყო წარმოჩენილი ამ უკანასკნელთა რიგებში მნიშვნელოვანი რაოდენობის ე.წ. „ფსიქოლოგიური დანაკარგი“. როგორც გერმანული ბლიცკრიგის ანალიტიკოსები ვაიმოვეციქერ, არსებულ გერმანული სამხედრო მანქანისგან დამარცხებულ მონიალმდებელთა საჯაროსო ნაწილები აღმოჩნდნენ მძიმე ფსიქოლოგიურ წებში, არამედ შეინიშნებოდა ბლიცკრიგში მონაწილე თითო გერმანულ ჯარისკაცთა და ოფიცერთა შორის ფსიქოლოგიური სტრესის შემთხვევებიც. ეს გამოწვეული იყო თუნდაც ტრანსპორტის, მაგრამ მაინც მუდმივად დამაბულ „ვლასიებურ“ საბრძოლო რეჟიმში მათი მოხედრით...

ამერიკელთა მონიციებთა, მაკალითად, ზრდილო აფრიკაში, კასერინათ

ბრძოლების შემდეგ, ფსიქოლოგიურ ნადავებზე ზოგიერთი ამერიკელი დივიზიის დანაკარგი შეადგენდა დაჭრილთა საერთო რაოდენობის 35%-ს, ხოლო 1973 წლის ახლო აღმოსავლეთის ომში, ებრაულ წყაროებზე დაყრდნობით, არმიის დანაკარგის 30% შეადგინა საბრძოლო სტრესის ნადავებზე ფსიქოლოგიურად ტრავმირებულმა ჯარისკაცებმა. დაუსრულებლად შეგვილია უსაუბროთ ე.წ. კორეულ ეფეტამურ და აულანურ სინდრომებზეც და რადგან მონიალმდებლის არმიებიც კი არ არიან დახლეული ამ შეტად არასასიამოვნო გამოვლინებისგან, ვფიქრობთ, უბრალო იქნება, წარმოდგინოთ წყნის მოსაზრებანი. დაფუძნებული იმ მრავალსაუკუნოვან ტრადიციებსა და სპეციფიკურ სეარჯიშო სისტემებზე, რომელიც აქვს კონტაქტურ კარატეს და შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ამ პრობლემების მოსაკარგებლად.

საბრძოლო სტრესის მებრძოლში იწყვის სათანადო რეაქციას, რომელიც თავის მხრივ წარმოქმნის არასაბრძოლ ფსიქოლოგიურ გამოვლინებებს და შესაბამისად, თრუნავს ჯარისკაცის ფსიქურ, ემოციურ და ინტელექტუ-

ალურ შესაძლებლობებს. ის კარგავს ადეკატური მოქმედების უნარს არსებობის დროს, არამედ ვაზარაბულ რეჟიმშიც ცხურევისას და რაც უბრალოდ არის გასათვალისწინებელი, სტრესის სიმძლავრით ჯარისკაცისგან მოტრეციურად გადამდებია მთელ განაყოფზე!

რა თქმა უნდა, ამ რეაქციის მთავარი მიზეზი არის იარაღის შიშა — თავის სიცოცხლეზე მზრუნველი ადამიანი მუდმივად დამაბულია, ქვეწმობიურად ცდილობს, წინასწარ გამოიღოს თავისი დაღუპვის დრო და აღბათობის ხარისხი და ამ დამაბულობას, ბუნებრივად, მნიშვნელოვანდ უმძაფრებს უშუალოდ ბრძოლის ვაიციტრბო ყოფნა.

ფსიქოლოგებმა კარგა ხანია დაამტკიცეს, რომ კონტრეული ინდივიდის ფსიქური მომზადების ხარისხობრივი მნიშვნელობა მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს იმეც ინდივიდის წინაშე წარმოქმნილ ფსიქოლოგიურ პრობლემათა გადაჭმის ხარისხობრედ მარეცილებებს და თუ ამას სახედრო ჭრბოში ვაიციხილიყო ცხად შეიქნება, რომ კონტაქტური კარატეს სისტემა გამოუყალიბო ჯარისკაცის სხეული იდეალურ, მუდმივ მზადყოფ-

ნამი იქნება ფსიქოლოგიურ პრობლემათა გადაჭრისთვის! გამომდინარე იქდან, რომ ფარისკაცის საბრძოლო მომზადების უმთავრეს მზანს წარმოადგენს არა მარტო იარაღის ოსტატურად მოხმარება, არამედ თავდაჯერების გამომუშავებაც (რაც, თავისთავად ანერჯრალებს საბრძოლო სტრუქტურის დაძლიებულ შემოქმედებას), ამის მისაღწევად ერთ-ერთი იდეალურ გზას ხელმძღვანელებს საბრძოლო ხელოვნებაში ვარჯიში გვეუბნება.

ჯარისკაცის თავდაჯერების განსამტკიცებელ ერთ-ერთ უმთავრეს საშუალებას ტყვიადის ატანის უნარის გამომუშავებაა.

ტყვიადის შეგრძნება ფსიქიკაზე დამბრუნებლად მოქმედებს: ამ დროს ადამიანის ფსიქიკა ფიკსირებულია ერთდღოვანზე — როგორმე თავი დააღწიოს ამ გრძნობას (რომელიც გამომდინარეობს ფეხის სხვა შეგრძნებასთან შედარებით ადამიანის ორგანიზმს ეფუძნება). ეფუძნება სხვა შეგრძნებასთან შედარებით ადამიანის ორგანიზმს ეფუძნება ნაკლებად შეუძლია. კონტაქტური კარატეს სავარჯიშო სისტემა გარანტირებულად ასწავს ინდივიდებს არა მარტო ტყვიადის ატანას, არამედ უკაბორფოდ უეღბობებს ამ შეგრძნების სრულად უკუღებელყოფას და შემდგომ, ქვეყნობურში მისი ე.წ. გადატანა — გაქრობას!

ამერიკელი მეცნიერი გ. მიულერი, რომელიც სამხედროთა დაკვეთით ინტენსიურად შეისწავლიდა ტყვიადის ფენომენს, ახალდაბადებულ საცდელ ერთიგზეზე შემოქმედებდა დიდი დონის ელექტრომოკით, რომელიც აუტანელ ტყვიადს აფრებდა მათ, მაგრამ უკვე წამოზრდილი იცოც ინდივიდები შედეგობას იმეინდნენ არა მარტო დარტყმებისა და ტრავმების, არამედ შამშლის, სიცვის ატანისა და ტყვიადის გამომწვევი ბაქტერიებით დასწევულების თავიდან აცილების თვალსაზრისითაც. კონტაქტური კარატეს ფილოსოფი-

ით მებრძოლის სხეული მშობრულად მისი შემადგენელი თითოეული ნაწილი მსღერ იარაღს უნდა წარმოადგენდეს დროის უმოკლეს ინტერვალში მოწინააღმდეგის მწუბობრიდან გამოსავანად. ბუნებრივია, ამის მისაღწევად, კონტაქტური კარატეს უმკაცრეს, მაგრამ ნოუანსებამდე დახუწილ სავარჯიშო სისტემაგვილი მებრძოლზე (ჯარისკაცზე) შეუდარებლად ნაკლებად იმოქმედებს ფსიქოლოგიურ-სტრესული სიტუაციებში!

ამერიკის შეერთებული შტატების შეიარაღებული ძალების კვლევითი ინსტიტუტის ანგარიშების მიხედვით, შეიარაღებული ომში პეიკის კონტაქტზე შეხერხები იაბონელებით დაკომპლექტებულ 442-ე პოლკს იტალიური კამპანიის დროს, პრაქტიკულად, არ პეიონა საბრძოლო სტრესით გამოწვეული დანაკარგი და ამის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიზეზად პოლკის ითქმის შილიანი შემადგენლობის წლების განმავლობაში კონტაქტურ კარატეში ვარჯიში სახელდებოდა.

პ.რ.ფ.
კახაბერ მარამუხაშვილი
საერთაშორისო საბრძოლო ხელოვნებათა საერთაშორისო სპორტული ფედერაციის პრეზიდენტი

მეითხველთან ურთიერთობის ახალი ხარისხი

ათიანში

საერთაშორისო საბრძოლო ხელოვნებათა საერთაშორისო სპორტული ფედერაციის პრეზიდენტი

ათიანში

საერთაშორისო საბრძოლო ხელოვნებათა საერთაშორისო სპორტული ფედერაციის პრეზიდენტი

ათიანში

საერთაშორისო საბრძოლო ხელოვნებათა საერთაშორისო სპორტული ფედერაციის პრეზიდენტი

„ათიანში“ სულ სხვა საეითხველი იქნება, გამოირჩეული და განსხვავებული. თქვენთვის საინტერესო ხალხს შეხვდებით, თვალსაჩინო კიდევ უფრო გაიფართოვებთ, სიახლეებს გაეცნობით, სასიამოვნო მოგონებებს გაიხსენებთ, დაეიწივლებით, თხალისებთ, იმედიანად განეწყობით და „ათიანში“ დააარსებულ დროს ფუჭად დააარსებულ არ ჩათვლით..

საინტერესო და თვალსაჩინო...
ყოველთვიური
ფურცლი
მამაკაცებისთვის

ათიანში

ირლანდიის არმიის რეინჯერები

ოფიცალურად ამ ქვედანაყოფს *Scythian Flanogh an Airm*-ის უწოდებენ, რაც ქართულად „არსებული რეინჯერების ფრთას“ ნიშნავს. მხოლოდის მისა სახელს სხვაგვარადაა ცნობილი: „სავანეები“ დანიშნულების ქვედანაყოფი, რომელიც ირლანდიის თავდაცვის ძალებს ეკუთვნის (Army rangers wing (ARW)). მისი დევიზი ერთიანი ირლანდიელი პოეტის ლექსისგან მომდინარეობს: „ჩვენა გულებს საწრფელვო, მკლავების ძალა და ფეხის ერთგულება“ — დაბლოცითი ასე ეღვრის ეს დევიზი ქართულად.

შექმნის ისტორია და ძირითადი ამოცანები

გასული საუკუნის 60-იანი წლების დასასრულს ირლანდიის შიშობადი ძალების ოფიცერთა მცირე ჯგუფი რეინჯერთა მოსამზადებელ კურსს შეიარაღებულ შტატებში, ფორტ ბენინგში გაიღო. ირლანდიაში დაბრუნების შემდეგ მათ ირლანდიის სამხედრო ძალების საერთაშორისო დონეზე მომზადების მხნით ჩამოყალიბეს ანალოგიური კურსები სამხედროში. პირველი კურსები საბაზო ბანაკ კურანის სამხედრო კოლეჯში ჩატარდა 1969 წელს. პირველი ნაკადი თორმეტი ოფიცრით შეიქმნა, ეს ოფიცრები ირლანდიის თავდაცვის ძალების მთელი შემადგენლობიდან შეარჩიეს, კურსებზე სწავლობდნენ ფსიქოლოგიური მდგომარეობის საკითხებს, სნაიპერულ სროლას,

გამოცდილებას ეღებდნენ პირად მომზადებაში და იტრინდნ მთავრების მოქმედების ტექტიკის შესაბამის წყვეტს.

სავანეები საომარი მოქმედებების დამოუკიდებელი და საარბო რეინჯერების ფრთის ჩამოყალიბება განპირობებული იყო 70-იანი წლების ბოლოს და 80-იანის დასაწყისში საერთაშორისო ტერორიზმის გააქტიურებით. კურსების გეგმით მთავრდება გამოცდილებამ ირლანდიელ ოფიცრებს სამუალება მსჯე შექმნათ ისეთი აქტიური ქვედანაყოფი, რომელსაც ტერორისტულ შეტევებზე აღეცხურა პასუხის ძალა შეეწედა.

არსებული რეინჯერების ფრთა თავდაცვის სამინისტროს სტრუქტურაში ხელისუფლების 1980 წლის მარტის განკარგულების საფუძველზე შეიქმნა. 1980 წლიდან რეინჯერები ინტენსიურ წვრონას გადიოდნენ როგორც ირლანდიაში, ასევე მას საზღვრებს გარეთ, ათედახვეცხად იყო, რომ თანამედროვე ტერორიზმთან საბრძოლველად ნებისმიერ ადგილას და იმდებრე აუცილებელია მრავალფუნქციურა, უნივერსალური სპეციალური ოპერების მომზადება. ამის გამო ირლანდიელმა შექმნეს ჯგუფი, რომელსაც თანაბარი ძალით შეუძლია მოქმედება ხელეობზე და წყაბში, მისა და ტყვეში, უწყრლისა და უღამბში. გამოცდილების მისაღებად საკერხიხის ოფიცრები სპეციალურ რეკონსტრუქციულ მეთოდებს სწავლობდნენ ხაზრავარ სტრუქტურაში მოქმედების ხერხებს და ნებისმიერ კლიმატურ პირობებში თავის გადაჩინვის საიდულებობებს.

არსებულ რეინჯერთა ფრთის შიშობური მასზე დაქვემდებარებულ რაზმს ადამისიტრაციულ, დისციპლინარულ და ოპერაციულ კონტროლს უწევს. თავის მხრე ის ექვემდებარება ირლანდიის სამხედრო ძალების უნივერსალური შტაბის უფროსს, ჯგუფის პირადი შეზადგენლობა დის-

ლოცირებულია კელანდის რაიონში, ქ. კურანის მახლობლად განთავსებული სამხედრო ბანაკის ფარგლებში.

არსებულ რეინჯერთა ფრთა შეუძლება შიშობურის და შტაბისგან, სამი ოცელობისგან, რომელთაგანაც თითოეულს თავისი სპეციალობა აქვს, და მხარდაჭერის ოცელობისგან. უკანასკნელი მოიცავს ამ ფუნქციების, სამედიცინო და სხვა სპეციალურ მთლიანად ARW-ში, სხვადასხვა მორაქვებით, ასი სამხედრო ირაციებზე. ოცეულები ხუთ-ხუთ რაზმად და ფეოფილი (თითონი — ოთხი მომარბი).

ARW-ის ამოცანათა ფართო სპექტრში აქვს გარდა ტრადიციული ბრძოლებისა, კვალება, ტერორიზმთან ბრძოლა და ირლანდიის სამხედრო ძალების სპეციალური მომზადება. ვრცელ, შტრის ზურგში შეტევიით ოპერაციების ჩატარება (სასეიფიხელი ობიექტების უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად), შირი პატრულირების უზრუნველყოფა, რეაქციები, საფანგების მწყობრა, დეფრისები, შტრის სამხედრო და სახელმწიფო მოღვაწეების დატყვევება; თვდაცვითი ოპერაციები, მაღალი რანგის სახელმწიფო პერსონების დაცვა, კონტრატრინიხანული მოქმედებები, სამოქალაქო ხელისუფლებისათვის ტერორიზმთან ბრძოლაში დახმარების გაწევა; ახალი სამხედრო შეიარაღებისა და აღჭურვილობის გამოცდა და სტანდარტიზაცია.

შემრევა და მომზადება

რეინჯერების ფრთაში კანდიდატების პირველადი შერჩევა სამ კურსს გრძელდება. კანდიდატები, რომლებიც შერჩევის გათვალისწინებით, ოქტომბერში მომზადების საბაზო კურსის გეგმას იწყებენ, რაც თვალისმისწავლად შირი მოქმედების მშვერავი პატრულის მომზადების პროგრამას და სასაბამუტო მომზადებას. რეინჯერთა ფრთაში საშახურის მურველი აუცილ-

ზღად სამხედრო მისამართზე უნდა იყოს, რომლისაც, სულ მცირე, ნაშახურაობის ორი წლის სტაჟი აქვს. ამისთანა, არ არსებობს ასაკობრივი შეზღუდვა.

შესარჩევ ტურებში დამსუვებანი ქალებიც, უპირატესობა ენიჭებათ სამხედროების, რომლებსაც აქვთ პროფესია და ხელმძღვანელობის გამოცდილება. შერჩევა წვლილში ერთხელ ტარდება, კიდევ კანდიდატებს შესარჩევ ვტანზე დაუმუშებენ, ამჟამინდელით სწავლობენ მათ ბიოგრაფიას, ესაუბრებიან მათ უშუალო მეთაურებს. შერჩევამდე კანდიდატი კალენდრულა გააბრის სამდიცინო შესწავლა.

შერჩევა ოთხ ვერის მამდინარეობის და სხვა მრავალან ერთად, ვარისაცეს ვტანზება თვლდაპირველი ხვევების გამო-შემსვლანი, სხედასხვა სამხედრო და სხვა-ცალკურ საკანში, რომლებიც მოვინანთით უფრო დრად შეასწავლას პრე-გრამის ძირითად ვტანზე.

შერჩევის დროს კანდიდატებს დიდი ფრთხილი დაცვირთვა აქვთ იმანი მჭობენ მომსახურელები მარმ-ნახრობებს მთლიანი დეტურელობით გრძელ დისტანციანზე, ამჟამინდელი სწავლობენ და ამჟამინდელი მათარანი ორატორების უნარ-სიძინის ფრთხილ დაცვირთვებს ფრთხილდობიერი ტექნიკური ცვლის, მონტაჟის, აქვს თუ არა კანდიდატს არასტანდარტულ სიტუაციასში სწორად ამორინების უნარი. შერჩევა ორ ფაზადია ვაყოფილი: პირველში ინტერვიუებში კანდიდატებისგან საბანი მოსმინების ომთხენ, რას შემდეგე მოხალისეებს უწევთ რაღმინდებ დამკვიდრანი ფრთხილ ტესტების გველა, რომლის დროსაც მონტაჟის, როგორ მოქმედებს კანდიდატი წვლში, როგორ ვრცელა აღვილმ-ფარგრობანი, ბილის ვა კანდიდატი ასრელებს (10 კალამტრზე) მარმ-ნახრობის არადილი და დეტურელობით (35-40 გ), თუ კანდიდატმა ცხრა ტესტიდან სამი საავლი, იგი თვის სამხედრო ნაწილს დაუბრუნდება. საარმით რენჯერების ფრთხილ მასარხიხად თითოეულ კანდიდატს მხოლოდ სამი ცდის გამოყენების უფლება აქვს.

შორე ფრთის გველისას კანდიდატები სწავლობენ სპეციალდინარეობების ტექნიკას. შავადილით, სადამხედრო შორე პატრულის ვეკუთარ ერთად მოქმედებს, სხედასხვა ბუნებრივ პირობებში თვის კადარწინის ხერხებს, მუხბის ტექნიკას, სისაფრების მოქმედისას და საფრდიან ბრ-ოლის ხელფრენებს.

ფუნქციონირად ვარევიანობენ სწორლამ, ვიარის ბილის კანდიდატები ამბრებენ სათიულებს საომარი მომხადების საგნებში, რომლებიც ომდინათ რთულდება. თუ თავიდან კანდიდატს მოიხიხდება დათ-მულ დროში დამალის-ამჟამინდელი არადილი და ზუსტად გასრულად მოასწროს, შე-დეგ იმეუ ვარევიანობის შესრულების დრო მან-ამჟამინდელი მეთოდება და იცვლება შესრულების ვარევისა და პირობებიც, შავად-

ითად, იმეუ ვარევისას ასრულებენ დამით წვიმის დროს, დამილილ მდომარეობაში, ხანგრძლივი მარმ-ნახრობის შემდეგ, დამით და ა. შ. შერჩევის ბილის ტარდება შესაგამებელი, კომსუიქსური სწავლება, რომლის მისანაა იმის ვარცხევა, რამდენად ათივისეს კანდიდატებმა სასწავლო პრეგრამა. სწორედ ამ შემდეგებზე დამი-იღებელი, ვაფრახლებს კანდიდატი ძირითად სწავლების კურსს თუ არა.

სწავლების კულმინაციად ითვლება 40-კალიბრტრანი მარმი, მთლიანი აღ-ჭურვილობითა და იარადილი ეს მანბილი კანდიდატებმა დათქმულ დროში უნდა გაიბარონ.

ველა კანდიდატი ასრულებს შუდგ ტესტებს: სიმხლეზე მოქმედება; ხადიდან ვადახტობა, იმის გასარკვევად მარჯველ მოქმედებს თუ არა კანდიდატი წვლში; მდინარის ფორხიბება რაზმთან ერთად მოქმედების სადემონსტრაციული; კლავსტროფობიის (დახურული სფერის მანი) ტესტი — შეუძლია თუ არა კანდიდატს დახმულ სფერვში უმამად მოქმედება.

ამიღლებს ტესტი, რომელიც კანდიდატის ფრთხილ გამძლეობას აუტეს; 10 კალიბრტრის მანბილზე რანა; მათში და-

შქრობა, რომლის დროსაც კანდიდატს ზურგზე ათიხებული აქვს საშუალო სიმძისის აღჭურვილობა და იარადი.

სამთო მარმრეტი, რომლის დროსაც მოქმედება კანდიდატების გამძლეობა, წვიობა და ძალი; კანდიდატებს მათეო მითერე წრის აღჭურვილობა; ვაროვლე-ბული მარმრეტი მათეორიან რაბინში 15 კალიბრამ აღჭურვილობით ვახრდილი მარმრეტი (30-40 კმ, 15 გ ტერითი) არის ტეკნიკურაბში გამოვდა, რომლის დროსაც გამოვლენდება კანდიდატის მოამინება.

მარმი მარმრეტის მიხედვით ასევე ტვირთაშწიობის ტესტიც, რომელიც ვენის კანდიდატის გამძლეობას და მსამე პირობების ატანის დრებს ხანგრძლივი რთული მარმის დროს მთვბის.

40-80 კანდიდატიდან, რომლებიც ყუნქლილურად იმეუბენ შესარჩევ კურსის ვეულას, ფრთხილზე მხოლოდ 15% აქ-წევს.

ამე მეთოდ ნაწილი ყუნქლება რენჯერ-თა უნთორიის მარჯვება მათრე ვანასს-ვევლება ნაწინს ტარების უფლება.

შერჩევის გველის შემდეგ ახალბედებს მიუღებენ რენჯერთა ვეკსიოიან კურს-

შე, რაც მოიცავს სიღრმისეულ დაზვერვას და თვის გადარჩენის სწავლებას; ხელნართული ბრძოლის წევვების გამოუმუშავებას; გადიან პირველადი სიძლიერის და მხარხარების სრულ კურსს, სასაერო-საფრანგო და საციცხლე მოზადების კურსებს.

კურსები ინტენსიურია და სწავლებები, პრაქტიკულად, შუაღერებულად მიმდინარეობს, დიდი ვერადღება ჟამობა საციცხლე მოზადებასა და სპეციალურ საფრეს, კურსანტები სწორლამა ჟველდელ პრეჯიმონტ, კენობან სხედასხეა ნამუშის აარაღს და მათი გამოცხების წესებს, სწავლონ სხედასხეა მფრომობრდინ და რულე პარობებში სწორლას, მაგალითად, მათეორიან რაობში, უღრან ტრეპს ან დახმულ სერვებს, ამისთან, ველლა ვარეჯიში დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში ასრულდენ.

დიდი ვერადღება ეობრია სასანაპერო სწორლასხე, სანაპერია მოზადების ძირითადი კურსი შვიდი კვრის განმავლობაში გრძელდება, თედან არსეფენ შედარებით ხუსტად მსწორლდებს, რომლებიც ექვსი თვის განმავლობაში დამატებით ვარეჯიმობრდინ სწრაბინებში, როგორც ინდეპენდენტად, ასევე ოცეულის შესადგენლობაში, რადგან მომთვილი სნაპერია, როგორც წესი, აბაღებდა და გამოკედელი არ არის, ასეთი შუიდი უზღვევის კლასის სნაპერების მოზადების სანულებების იძლევა.

საციცხლე მოზადებებისთან ერთად, მიმდინარეობს ტაქტიკურ-სპეციალური და ფიზიკური სწავლება, სწავლება კომპლექსურად და ეკვიპოზილი და კრობამოდ რადიონომე ასოცების გადწვევებს თიფლისისწინებს, ხანგრძლივი მარნ-ხანგრძლივი და ორიენტირება სანულებების იძლევა, ვარისკაცის გულეფობს არა მარტო გამლლობა და სხედასხეა აფელზე კოპისხისა და რუკის შექეუბით ორიენტაციის,

არამდე ხელსწყოების გარეშე გეზის მიძენისა და ველურ პერებაში თვის გადარჩენის ენარა, როგორც შერწყმისას, თითო ვრანზე შესაბამისი სანუშეპირი მოდინარეობს, რომლის დროსაც მუშადება სარეიდო და ხასიერების მოქმედება, ამ კურსის მსელელობისას მომთვილი სპეციალობის შესაბამისად არსეფენ მებრძოლებს და ამწეებს მათ ვარეჯისაინარობას, ნახევადა წლის ინტენსიური მეცადინეობის შემდეგ, ვარისკაცი კარგ განათლებასა და აუცილებელ თვისებებს იძენს და თვის ოცეულის ძლიერ სპეციალისტად უბრუნდება.

თუქცა ნამდეილი სწავლება მხოლოდ ოცეულის ერთად იქევა ოცეული, რომელიც სანაპირეობის ძირითადი დღების სანოქმელოდა განკეუონილი, გადის მსუბუქი შეცინაპეების მოსამზადებელ კურსებს,

სწავლობს სახლეკო და სხხხლეკო ნაეიგაციას, წველზე დეხანტრეებას და სანაპირეობის დაზვერვას, გარდა ამისა, მებრძოლები ეულებიან წველექმა დანიღმეობა და განადგობის

ხელეონებას, სწავლონ ბექსირობით წველექმ მობრძობას; ამოშეფერ ტერორისტების მსველებს გათავისუფლებისა და მათი ხომლდების ხელის ჩაგდებას ხერხებსა და მეთოდებს.

ანტიტერორისტული დანიმუნებების ოცეული წერონას გადის შესაბამისი ობეკტებზე, მათი მოქმედება მუშადება სასტეპრობებში, სკოლებში, ვერობებებსა და მატარებლებში, რანში ორეცხება სადგენით ოცეული, რომელიც სწავლობს მტრის დროა ხურეში დეფრეობისა და სადამჯერო სანუშეპირის ჩანტრებას და მინახადღების სტრატეგიული ობიექტების ხელში ჩაგდებას საქმეს, ქვეყანოთელების პირიდა შემადგენლობა სხედასხეა პარობებში სანოქმელოდა განკეუონილი, კარგად ექვს ათეისებელი ამფეიქებლის პრეფეცია და ენობრეუ მოზადებასაც გადის, მაგალითად, განადგობის საქმე მათ ხელსწყოით შესწავლის

სპეციალისტების

წველობით მ ე ო მ რ ე ბ ს სხედასხეა სიჭეუაციის დამუშეების კარგი შესაბამელობა ექვლევა, მრავალრიცხოვანი საღიერობით ვეუეობს ნეოობის ჟებრდინებზე თედისხის ამოშეფერ, პარტეგორისტებზე ვეუეობს სანულებება ექვლევა, დაამუშობს მსველების გათავისუფლების ოპერაცია და ჟებრდინების გასეუეობის მოქმედებას.

ასეთი წერონებია ორევე მხარისთეის არის ხელსაწერლი, რადგან კრობანეობის სურტ მხარეებს კარგად ეულებს, როგორც წესი, რეინეგერები ხშირად აქეუეობენ წერონებს საარამო ნაწილებთან ერთად,

რაც გუნდურა მოქმედების ჩვენების გამოთქმების უწყობის ხელს. ყველა მომავალი სპერანზული გადის სადაკრო-სადესანტო მომზადების და ვალდებულია შესასრულოს ხუთი ნახტომის პარაშუტით შესრული სამსახურის დროს ეს საპარაშუტო-სადესანტო მომზადების ვიდეო-წლიური პროგრამის ფარგლებში რეგულარულად ასრულებენ პარაშუტით ხტომებს. ოფიცრები გადიან საგანგებო დასასრულების კურსს, რომელშიც შედის დიდი ხანძარიდან საღვინოებო პარაშუტებით შევრუნებული გადმოხტომა, აგრეთვე დიდი ხანძარიდან ხტომა, რომლის დროსაც პარაშუტისტი გადმოხტომის წერტილიდან რამდენიმე ათეული კილომეტრის გაულის შემდეგ ხუტად დესანტირების რაიონის დათქმულ წერტილში ეშვება. რეზერვების კურსების დამთავრების შემდეგ სპერანზულებს პრესტიჟული თავსატეხავის — მწველი ბერეტის ტარების უფლება ეძლევა.

ლიბერია

არმიულ რეზერვია ფრთა ლიბერიაში სამხედრო კონტინგენტის შესაღწევად (400 ჯარისკაცი) გადაისრულეს. ლიბერიის შიგრე სამოქალაქო ომის დროს რეზერვებს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ირანდიურ-შვედურ სარეზერვო შერეულ ბატალიონში ირეცხებდნენ. მათი ჩატარებული ოპერაციებიდან ერთ-ერთი ყველაზე შედეგიანი იყო ხელისუფლების კონტროლიდან გამოსული საპროცესის ქვედინაფილების შიგრე ლტოლვილი მძევლების გათავისუფლება. დანერგა მოახერხა მძევლების ადგილსამყოფლის დაღწევა და ოცო რეზერვო მძევლებზე რეზერვო ქვალკე გზაშია სავადა. მძევლების შორის მსხვერპლის თვითად აცხილეულად, რეზერვებმა ოპერაციაში გამოიყენეს საპოლიციო არაღატაკული ობიექტი და გაათავისუფლეს ოცდათხუთმეტი მძევლი.

ოპერაციებში მონაწილეობა და ურთიერთმოქმედება

ირანდიის არმიულ რეზერვია ფრთა მომზადების გადის და ურთიერთმოქმედების მსოფლიოში იხეო სახელგანთქმულ საგანგებო რანსქთან, რეგორიაცა: აშშ-ის სამხედრო-სახლავო ქვეითთა კორპუსის, მალერნი დახვერვის რეზერვია 75-ე პოლკი, საფრანკეთის ჯარული განდამპრისის ჩარვის ჯგუფი (JIGN), შვედეთის სპეცქვედინაფიო (SSG) და ობიექტულ მებრძოლ შეინთავთა საგანგებო რაზმი COMSUBIN, აგრეთვე ვსტრატეულ სპერანზული პოლკი და SAS-ის ახალ-შელანდიურ ესკადრონი. ირანდიამ მძევლების გათავისუფლების ოპერაციის არმიულ რეზერვია ფრთა ურთიერთმოქმედების სწავლო რეაგირების ქვედინაფიო An Garda Siochana-თან. ასეო შეინთავთაში რეზერვების ობიექტა AGS-ის მხარდაჭერა.

არმიული რეზერვები მწველიან დღემდე სხვადასხვა ოპერაციაში

მონაწილეობდნენ. მაგალითად, ირანდიის რესპუბლიკის არმიის ტერორისტული ქვედინაფილების წინააღმდეგ, ასევე მის ფარგლებში გარეო სამხედრო ოპერაციებში, მაგალითად, ჩადში, ლიბერიაში, აღმოსავლეთ ტიმორში, სომალისა და დამბანში.

აღმოსავლეთი ტიმორი

1999 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საერთაშორისო ძალების შემადგენლობაში სამოქმედო რეზერვია ფრთა აღმოსავლეთ ტიმორში (INTERFET)

გადაისრულეს. გარეოს უზნაზობის სამქოს მხანდაის მხედვით ეს ძალა ქვედინაში მშეობლის გარანტი უნდა ვიციეო. მათი მხეცანი იყო გარეოს მისის უსაერთობის უხერხედელოა და ქვედინატრულ ოპერაციებში მონაწილეობა. ოცდათხუთმეტი რეზერვია რანში კანადურ და ახალ-შელანდიურ კონტინგენტის ჟრად აღმოსავლეთ ტიმორის სხევენზე იყო დამანაბრული. რეზერვებს სახედეცანი დანხარებას უწედეცნი ადგალიობზე მოსახლეობას და ასრულებდნენ შიგრე პატრულირების, სხედანსხეა მოცეკის მსერულების რეინერვების ხმარად დიდი ხნო უდეებოდაი ჯგუფებში ვოფრია, რამაც დიდი გამოცდელება მესხის მთა.

ერაყი

არმიულ რეზერვია ფრთა ერაყში 2005 წელს ირანდიული ერანდიისტ რორი კაროლის გატაცების შემდეგ ირანდიის არმიის სამხედრო დანხვერვის (G2) თანამშრომლების გადაისრულეს. იხანი ეურნალისტის გასანა-ვისეულებულად ოპერაციაში აშშ-ის სქეოპერაციების ქვედინაფილების ჟრად ატარებდნენ, მაგრამ სახედეცანი კაროლი ტერორისტებშია გაათავისუფლეს. ოპერაცია, რა თქმა უნდა, არ შედეა.

ჩადი

რეზერვია ფრთის ორმცდელოთხე-ტი მებრძოლი ეროპული გაერთიანებული ძალების (EUFOR Tchad/RCA) შე-

მადგენლობაში ჩადში გადაისრულეს. იხანი ქვედინაში 19 თებერვალს (2009 წ) ჩადენენ, დანხვერვ ადგალიობარეობა, შერანქს ადგალი და მოქმედეს საბაზო ბანაკი, რომელსაც კარას ბანაკი (Camp Ciara) უწოდეს.

ჩვეული „ბიზონები“

ავტომატ AK-47-ისა და მისი მოდიფიკაციების AKM-ისა და AK-74-ის ფართო მიხედვით კალაშნიკოვი მიწვეული მსოფლიოსთვისაა ცნობილი. ნაგებობად საზღვარიანი არც სწრაფი და მასშტაბური სუბკომპლექტის კონსტრუქტორი ვერტიკალურად იყო.

1993 წელს მათმა შედეგებმა, ვიქტორ კალაშნიკოვი და ალექსი ღრაგუნოვი, შაშხის პროექტის გააგრძელებს და შექმნეს პისტოლეტ-ტყვიამურქვევი ПП-19.

ერთი შექმნა კვარა, რომ „ბიზონის“ კონსტრუქციამ საკვანძოდ ცნობილი „კალაშნიკოვის“ თითქმის ყველა დეტალი ამოიციო, ერთს — მჭიდის გარდა.

სწრაფ ვაზნების მიწოდების პრინციპშია შთაბეჭდილება. მსოფლიოში არსებული პისტოლეტ-ტყვიამურქვევების უდიდესი ნაწილის მჭიდს ბრტყელი და წაგრძელებული ფორმა აქვინდა და აქვს (გერმანული MP43, MP5, MP7, იტალიური Spectre M4, უბრალო UZI და სხვა). თუმცა სწრაფ მსოფლიო იმის დროს გერმანული იყო დიდი ფორმის მჭიდებისა პისტოლეტ-ტყვიამურქვევები (ფინური Suomi, საბჭოთა ППШ-41, ამერიკული Thompson-ი).

კალაშნიკოვისა და ღრაგუნოვის ვაზნებმა მჭიდის ორიგინალური ფორმა აჩრჩიეს, რომელიც წაგრძელებულ ცილინდრს ქავს და „ბიზონის“ ქვემოდან უერთდება.

მანამდე დაახლოებით ასეთვე პრინციპში

AK-47-ისა და СВД კონსტრუქციების — კალაშნიკოვისა და ღრაგუნოვის შვილების შიკარ ჩვეულებითი ФСБ-სთვის შექმნილი პისტოლეტ-ტყვიამურქვევი

ПП-19 Бизон-2:

- 1) ინტეგრირებული მაცურჩით;
- 2) მარცხნივ დასაყვები კონდახით (AKC-74Y-ის ანალოგიური);
- 3) იარაღის ჩარჩოს თავზე დასაყვები კონდახით.

1

2

3

ჩვეულებითი მსოფლიო: პისტოლეტ-ტყვიამურქვევი ПП-19 Бизон-2-ი 9X18 88 ПМ „მაკაროვის“ ვაზნებზეა გათვლილი. ტყვიის სანდო სიგრძე 320 მ/წმ-ია, დამზადებული სროლის მანძილი დაახლოებით 100 მ, სროლის ტემპი — 680 გაბროლი/წმ-ში. მჭიდის ტარზე „ბიზონი“ 2,7 კგ-ს იწონის. გასწვლილი კონდახით იარაღის სიგრძე 690 მმ-ია, დაკეცილით — 460 მმ. ლულის სიგრძე 230 მმ-ს შეადგენს. ცილინდრული ფორმის მჭიდში 64 ვაზნა თავსდება.

ციათი მწიფობილი მჭიდი ამერიკულ პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევ Calico-საც დაუჯერებს, ოღონდ იარაღის თავზე, რაც არცთუ ისე მოსახერხებელი იყო.

რუსულ „ბიზონში“ ცილინდრული ფორმის მჭიდი უფრო მოხერხებულ ადგილას — იარაღის ქვემოთაა განთავსებული და მსროლელი მას იარაღის მარცხნა ხელით სამართავდაც იყენებს.

ცილინდრული ფორმის მჭიდში ვაზნების მიწოდება სპირალის პრინციპ-

„ბიზონის“ არასრული დაშლა

ცილინდრული წაგრძელებული მჭიდი ამერიკულ პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევ Calico-ში, რუსულ Бизон-ში ვაზნების მიწოდების მექანიზმი თითქმის ანალოგიურია

ით ხდება, რაც მჭიდს უფრო ტყვადს ხდის.

წაგრძელებულ ბრტყელ მჭიდში 30 ვაზნაზე მეტის ჩადება მნიშვნელოვნად ზრდის თავდ მჭიდის სიგრძეს, რაც სახიფათოს ხდის პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევის გამოყენებას მიწაზე გაყო-

ლილი მებრძოლისათვის, რადგან გრძელი მჭიდის გამო მსროლელი იძულებულია, უფრო წამოიწიოს და მისი სხეულის უფრო მეტი ნაწილი აღმოჩნდეს მონინალმდევის საპასუხო ცეცხლის არეალში. ცილინდრული ფორმის მჭიდის გაბარიტები კი არ ცდება „ბიზონის“ სასხლეტი მექანიზმის გაბარიტებს.

ამასთან, ცილინდრული ფორმის მჭიდი უფრო ტყვადია და მასში 9X18 მმ კალიბრის „აკაიროის“ 64 ვაზნა ვერცა, ანუ ჩვეულებრივ წაგრძელებულ ბრტყელ მჭიდზე ორჯერ მეტე.

დაშადაბებულია „ბიზონის“ რამდენიმე

ვარიანტი, მათ შორის „აკაიროის“, „ტრეცა“ და „პარაბლუმის“ ვაზნაზე გათვლილი, სხვადასხვა ტიპის დასაცევი კონდახებით ინტეგრირებული მაგუჩით არსებული ინფორმაციით „ბიზონის“ სხვადასხვა მოდიფიკაცია რუსეთის უშიშროების ფედერალური სამსახურისა (ФСБ) და ოუსტიციის სამინისტროს სპეცრაზმების შუიარაღებაშია.

მას რუსი სპეცრაზმელები იყენებდნენ 1999 წელს დაღესტანსა და ჩეჩენეთის შიორე ომში. ზოგიერთი მონაცემის თანახმად, 2008 წლის აგვისტოში საქართველოში შემოჭრილი რუსეთის ფედერალური ძალების შემადგენლობაში შიორე ФСБ-ს სპეცრაზმელებს შიიძლება შიიარაღებაში „ბიზონებიც“ ქეონილია.

ირაკლი ალადაშვილი

მარცხნივ წაგრძელებულმჭიდიონი პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევი (შეშრილი AKC-74V-ს ბაზაზე); მარჯვნივ ПП-19 Бизон-2 ცილინდრისფორმიანი მჭიდიით

საგარეო
დაცვის
მინისტრო

ПП-19 БИЗОН 2

